ΠΑΝΔΩΡΑ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΔΙΣ ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ.

ΣΥΝΤΑΚΤΑΙ

Α. Ρ. ΡΑΓΚΑΒΗΣ, Κ. ΠΑΠΑΡΡΗΓΟΠΟΥΛΟΣ, Ν. ΔΡΑΓΟΥΜΗΣ, κλ.

ΤΟΜΟΣ ΟΓΔΟΟΣ.

ΑΠΟ ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1857 ΜΕΧΡΙΣ ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1858.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΕΤΑΙΡΙΟΥ ΧΙΟΥ ΛΑΒΩΝ ΑΡΙΘ.

ΑΘΗΝΗΣΙ,

ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ ΠΑΝΔΩΡΑΣ.

1858.

ΠΑΝΔΩΡΑ.

15 ΑΠΡΙΛΙΟΥ, 1857. ΤΟΜΟΣ Η'. ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 170.

Ο ΠΟΙΗΤΙΚΟΣ ΑΓΩΝ
ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ
1857.

Ἐντιμοτάτη ὁμήγυρις,

Ἑβδόμην ταύτην φορὰν ἀπαγγέλλεται κρίσις ἀγῶνος ποιητικοῦ ἀπὸ τούτου τοῦ βήματος· ἡ δὲ συρροὴ τῶν φιληκόων, ἀσμένως ὑπακουόντων εἰς τὴν κλῆσιν τοῦ ἀγωνοθέτου Ἀμβροσίου Ῥάλλη, δηλοῖ μὲν καὶ τὴν ἐν γένει περὶ τὰ καλὰ σπουδὴν τῶν Ἑλλήνων, δηλοῖ δὲ μερικώτερον καὶ τὴν κοινὴν ἁπάντων ἡμῶν ἔννοιαν, τοῦ ὅτι ἡ ποίησις μακρὰν τοῦ νὰ εἶναι πρᾶγμα μικροῦ ἄξιον καὶ νὰ συντείνῃ εἰς ἁπλῆν μόνον τέρψιν ἢ παραμυθίαν, ἐξ ἐναντίας εἶναι μέγα τι κατά τε τὴν οὐσίαν αὐτῆς καὶ τὴν ἐνέργειαν τὴν πολυειδῆ, καὶ ὅτι, καθὼς τὸ ὄνομα αὐτῆς μετέχει τοῦ ὀνόματος τοῦ ποιητοῦ τῶν πάντων καὶ πλάσου, οὕτω καὶ αὐτὴ οὐ μόνον μεγάλην ἔχει τὴν δύναμιν εἰς ἀναῤῥίπισιν καὶ ῥύθμισιν τῶν εὐγενῶν τοῦ ἀνθρώπου συναισθημάτων, ἀλλὰ παρακινεῖ ἔτι καὶ εἰς πράξεις, πρεπούσας εἰς μέλλη ἐλευθέρας πολιτείας. Διὰ ταῦτα λοιπὸν ἡ πολλὴ ἡμῶν μέριμνα περὶ αὐτῆς, καὶ μάλιστα ἐν ἡμέρᾳ, ἐν ᾗ ἑορτάζομεν τὴν ἐθνικὴν ἡμῶν παλιγγενεσίαν. Συνάπτομεν δηλαδὴ τὴν ποίησιν καὶ τὴν ἐλευθερίαν, καὶ ἀναγνωρίζοντες καὶ ἐκτιμῶντες τὴν αὐτῶν σχέσιν, προσπλησιάζομεν διὰ τῆς φαντασίας ἡμῶν τὰ νῦν ποιητικὰ προϊόντα πρὸς τὰ τῶν παρελθόντων χρόνων καὶ ἀσπαζόμεθα μάλιστα τὰ ἔχοντα γνησίαν ἐσωτερικὴν ὁμοιότητα πρὸς ὅσα ὀλίγοι μὲν ἐξ ἡμῶν τῶν νεωτέρων, πλεῖστοι δὲ τῶν παρόντων ἐνταῦθα γεραιτέρων ποτὲ ἀπεδέχοντο, ἐννοῶ τοὺς

ΣΗΜΕΙΩΣΙΣ. *Ἐκτυποῦται ὁ λόγος οὗτος μετὰ τῶν σημειώσεων, τῶν συνταχθεισῶν μὲν ἀρχῆθεν, μὴ ἀναγνωσθεισῶν δὲ τῇ 25 Μαρτίου. Ἐγένοντο δὲ καὶ ἐν τῷ κειμένῳ αὐτῷ ὀλίγαι τινὲς μεταβολαὶ ἀναγκαῖαι, προσθῆκαι τὸ πλέον.*

καρδιακοὺς ἐκείνους καὶ περιπαθεῖς φθόγγους τῶν πρώτων τοῦ ἔθνους ἡμῶν ἀοιδῶν, τοῦ ἀειμνήστου Ῥήγα τοῦ Φεραίου καὶ τοῦ ἀρτίως ἀφ' ἡμῶν ἀρπασθέντος Διονυσίου Σολομοῦ. Καὶ δικαίως τοῦτο ποιοῦμεν, διότι αὐτοὶ πρὸ πάντων οἱ ἄνδρες ἔκρουσαν κάλλιστα τὴν καθολικωτάτην τῶν χορδῶν τῆς ἐναρμονίου ἀνθρωπίνης ψυχῆς, τὴν χορδὴν τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς πατρίδος. Ἡμεῖς δὲ ἐν τῇ πατρίδι κινούμεθα καὶ ἐσμὲν· πᾶσαι αἱ λοιπαὶ ἡμῶν ἐνέργειαι ἢ παθήσεις εἶναι δεύτεραι, ὑπόστασιν ἔχουσαι τὴν ἀξίαν ἐνδόξου ἔθνους ὕπαρξιν, τὴν μετ' ἐλευθερίας.

Οὕτω θεωρουμένου τοῦ πράγματος, κατανοεῖται μὲν ἡ σπουδαιότης τοῦ ἀγῶνος τούτου, κατασιγάζονται δὲ καὶ αἱ ὑπόκωφοι τινῶν κατ' αὐτοῦ μομφαί, ὡς μὴ μόνον μὴ χρησίμου, ἀλλὰ καὶ ἐπιβλαβοῦς ἴσως κατὰ τὸ παρὸν εἰς τὸ ἔθνος, ὡς ἀποτρέποντος δηθεν τοὺς νέους ἀπὸ τῶν θετικωτέρων τῆς ἐπιστήμης καὶ τέχνης μελετῶν. Οἱ ταῦτα λέγοντες λησμονοῦσι τρία τινά, ἀν ὅτι, κατὰ τὸν μέγαν Ἀριστοτέλη (1), τὸ ζητεῖν παντάχοῦ τὸ χρήσιμον ἥκιστα ἁρμόττει τοῖς μεγαλοψύχοις καὶ τοῖς ἐλευθέροις· δεύ, ὅτι διὰ τὴν ἐνδεχομένην τινὸς πράγματος κατάχρησιν δὲν πρέπει ν' ἀποτροπιαζώμεθα πᾶσαν αὐτοῦ χρῆσιν, καὶ γν, ὅτι, ὀρθῶς σκεπτόμενοι, οὐδεμίαν τῶν ἐνεργειῶν τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν τιμιωτέραν τῆς ἄλλης, καὶ ὅτι μόνον τὸ σύνολον αὐτῶν τὸ ἁρμονικὸν ἀποτελεῖ τὸν βίον τῶν ἀληθῶς πολιτισμένων ἐθνῶν. Ὁ δὲ καιρὸς ὁ ἁρμόδιος ἑκάστης τῶν ἐνεργειῶν τούτων εἶναι μέν πως δυστέκμαρτος, δὲν λανθάνεταί τις ὅμως ἴσως, ἂν ἀποκινδυνεύων εἴπῃ, ὅτι τότε εἶναι ἐνεργείας τινὸς ὁ καιρός, ὅταν αὕτη ὑπό τινος τῶν εὖ φρονούντων πολιτῶν προταθῇ εἰς τὸ μέσον, καὶ τοῦτο μάλιστα δύναται νὰ ῥηθῇ ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις, οἵτινες εἶναι χρόνοι ταχείας προόδου, ὅλως ἀνόμοιοι τῶν προτέρων. Ὅτι δὲ ἐν τι προτεινόμενον καὶ πραγματοποιούμενον καλὸν ἐπιφέρει καὶ ἄλλα ὅμοια μετ' οὐ πολύ, τρανωτάτη ἀπόδειξις αὐτὰ τὰ καθ' ἡμᾶς πράγματα. Ἐν ἔτει 1851, ὅτε τὸ πρῶτον ἄθλον προυτέθη τῆς ποιήσεως, οὐδὲν ἄλλο τοιοῦτο προὔκειτο. Σήμερον δὲ μετὰ ἓξ ἔτη, καλῶς χωρησάντων τῶν πραγμάτων, ἔχομεν καὶ τὰς ἀθλοθεσίας τοῦ Τσοκάνου, Κοντοσταύλου καὶ Μελᾶ, καὶ ἕξομεν σὺν Θεῷ καὶ ἄλλας, ἐπ' εὐκλείᾳ μὲν ἰδίᾳ τῶν φιλοτίμων πολιτῶν, ἐπ' ὠφελείᾳ δὲ κοινῇ συμπάσης τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς. Ἀλλ' οὔτε τὸ ἄλλο ἀληθεύει, ὅτι πολλοί τινες τῶν νέων ἤθελον τρέπεσθαι διά τε τὸ δοξάριον καὶ τὸ κερδάριον ἐπὶ τὰ τῆς ποιήσεως· διότι ἂν προσέξῃ τις εἰς τὸ ποσὸν τῶν ἀπό τινων δεκαετηρίδων ἐκδοθέντων ποιημάτων, βλέπει, ὅτι τὰ πρὸ τοῦ 1851 ἐκδιδόμενα δὲν ἦσαν ὀλιγώτερα τῶν μετὰ ταῦτα. Πολλοὶ δὲ τῶν ἐσχάτως δημοσιευσάντων ποιήματα ἢ διῆλθον διὰ τοῦ ἀγῶνος τούτου καὶ ὠφελήθησάν τι ἐξ αὐτοῦ, εἴτε ὁμολογήσαντες τοῦτο εἴτε μή, ἢ μὴ διελθόντες δι' αὐτοῦ, ἔδωκαν εἰς τὸ κοινὸν ἀμφιβόλου ζωῆς γεννήματα, ὡς μὴ βεβασανισμένα, καὶ οὐδεὶς ὁ ἀπὸ τούτων φόβος τῇ φιλολογίᾳ· ἐνῷ τὰ ἀθάνατα τῶν πρὸ τοῦ 1851 ἐκδιδομένων ποιημάτων, οὐδενὸς τοιούτου κριτηρίου τότε παρόντος, ἐσόβουν θαρραλεώτερον ἐν μέσῳ τοῦ κοινοῦ ἐφ' ἱκανὸν χρόνον καί τινας καὶ ἐπροσηλύτιζον. Καὶ δὲν εἶναι ποσῶς ἡ ἔννοια τῶν ἡμετέρων λόγων αὕτη, ὅτι πᾶν παρ' ἡμῖν ποίημα πρέπει νὰ ἐγκριθῇ ὑπὸ πέντε ἢ ἓξ ἀνδρῶν, τῶν ἑκάστοτε κριτῶν τοῦ ἀγῶνος τούτου, ἀλλ' ὁ λόγος ἡμῶν ἀναφέρεται μόνον εἰς τὰ τῶν νέων δοκίμια, ὁποῖα συνήθως τὰ στελλόμενα εἰς τὸν ἀγῶνα, διότι ὡς τοιοῦτοι δύνανται νὰ θεωρηθῶσι καὶ εἴ τινες τῶν ὑπερβάντων τὰ νεανικὰ ἔτη κατακαταδέχονται νὰ στέλλωσιν ἐνταῦθα ποιήματα, πρὸς τοὺς νέους ἀνθαμιλλώμενοι· οἱ δὲ γεγυμνασμένοι ἤδη καὶ γνωστοὶ ποιηταὶ εὑρίσκουσι πᾶσαν ὁδὸν ἀνοικτὴν εἰς τὴν ἔνδοξον πορείαν των, καὶ μόνον εἰς ἐκείνην τὴν κρίσιν δικαίως ὑπάγονται, ἣν ὁ προμνησθεὶς φιλόσοφος ἀνεγνώρισεν ὡς ἀλανθαστοτάτην, τὴν κρίσιν τοῦ κοινοῦ, εἰπὼν τάδε· Κρίνουσιν ἄμεινον οἱ πολλοὶ καὶ τὰ τῆς μουσικῆς ἔργα καὶ τὰ τῶν ποιητῶν· ἄλλοι γὰρ ἄλλο τι μέριον, πάντες δὲ πάντα (1). Καὶ ὄχι ἀτόπως ἐδογμάτισε ταῦτα οὕτω ἀνήρ, ὅστις ἔζησε καὶ ἐφιλοσόφησεν ἐν πόλει, ἐν ᾗ κριταὶ ποιημάτων δραματικῶν ἐξελέγοντο κοινοὶ πολῖται διὰ κλήρου, οἵτινες ἐμπνεόμενοι μᾶλλον ἐκ τῆς θυμοσοφίας τοῦ κοινοῦ ἢ ἐκ τῆς ἰδίας διανοίας, ἀπεφάσιζον. Ἂν δέ τις εἴπῃ, ὅτι ὁ ἀγὼν οὐ πολλοῦ ἄξιος ἀποβαίνει, ὅταν μόνα τὰ τῶν νέων εἴτε ἐθελονέων ἀποβλέπῃ δοκίμια, ἀποκρινόμεθα, ὅτι πιθανῶς αὐτοὶ οἱ τὰ δοκίμια ταῦτα νῦν συντάττοντες, ἐμψυχούμενοι οὕτω καὶ χειραγωγούμενοι, θέλουσί ποτε ἀναφανῆ, συναντιλαμβανομένου καὶ τοῦ κοινοῦ, δόκιμοι καὶ ἀνεξάρτητοι ἐν ἡμῖν ποιηταί, τελέσαντες πρῶτον καλῶς τὸ τῆς μαθητείας των στάδιον· καὶ τοῦτο δὲν εἶναι κέρδος μικρόν. Τέλος, ἀφοῦ κρίσις δημοσία ποιημάτων, ὡς ἐν τοῖς περιοδικοῖς συγγράμμασι τῆς Εὐρώπης, παρ' ἡμῖν δὲν γίνεται, τίς φθόνος, παρακαλῶ, ἂν ἅπαξ τοῦ ἔτους ἐπ' εὐκαιρίᾳ τοῦ ἀγῶνος ἀκούωνται τινες ἐντεῦθεν τοιοῦτοι φθόγγοι;

Καὶ ταῦτα μὲν ἐπὶ τοσοῦτον. Νῦν δὲ πλησιάζομεν τὰ παρουσιασθέντα ἐρέτος εἰς τὸν ἀγῶνα ποιήματα. Ἦσαν τὸ ὅλον εἴκοσι, πλειότερα λοιπὸν ἢ ἄλλοτε· ἀλλ' ἀνεγνώσθησαν ὑπὸ τῶν κριτῶν μόνα τὰ δεκαοκτώ, τὰ δὲ δύω οὐχί, διότι τὸ μὲν αὐτῶν ἦλθεν ἐκπρόθεσμον, τὸ δὲ ἕτερον, ἔργον ὡς φαίνεται σπουδαῖον, εἶναι μετάφρασις τῶν πέντε πρώτων ἀσμάτων τῆς ἐλευθερώσεως τῆς Ἱερουσαλὴμ τοῦ Τάσσου, μεταφράσεις δὲ εἰς τοὺς ὅρους τοῦ ἀγωνοθέτου δὲν περιλαμβάνονται. Γενικῶς θεωρούμενα τὰ 18 ποιήματα, κατατάσσονται ὡς ἑξῆς· 12 εἰς τὴν ἐπικὴν ἢ διηγηματικὴν ποίησιν, τὰ· *Χίος*

(1) Πολιτ. 8, 3, 3.

(1) Πολιτ. 3, 6, 4. Παράβαλε καὶ 3, 10, 5—6.

θαύλη, τὸ Κυνηγέσιον ἐν Σύρῳ, ὁ Ῥαψῳδὸς, Εὐγαρις, Κρᾶμα χολῆς καὶ μέλιτος, Μυρσίνη καὶ Φῶτος, ἡ Θυγάτηρ τοῦ Τειρεσίου, Ἀριστόδημος, Γάμοι Πηλέως καὶ Θέτιδος, Κλεόβουλος καὶ Αγγελική, Ἀδελφότης καὶ Ἔρως, Ἀβουλίας ἀποτελέσματα. 4 εἰς τὴν Λυρικὴν, τά· *Ἀράμικτα. Μελῳδήματα, αἱ ἀναμνήσεις τῆς Πριγκίπου, Ἑλλὰς καὶ Ὀρθοδοξία·* 1 εἰς τὴν δραματικὴν, *Μαρία Δοξαπατρῆ*, καὶ 1 εἰς τὴν σατυρικὴν, *ὁ Σωρμός*. Ἐννοεῖται δὲ, ὅτι προκειμένου λόγου περὶ νεωτερικῶν ποιημάτων, ἢ εἰς εἴδη κατάταξις δὲν δύναται νὰ εἶναι πολὺ ἀκριβής, ὡς συγχεομένων τὴν σήμερον τῶν ὁρίων τῶν διαφόρων εἰδῶν τῆς ποιήσεως· ἀλλ' ὅμως οὕτω πως ἔστωσαν καταπεταγμένα. Περὶ πάντων τούτων οὔτε ἀναγκαῖον, οὔτε δυνατὸν εἶναι νὰ ὁμιλήσωμεν ἐπ' ἀκριβές, ἀλλὰ περὶ μὲν τῶν ταπεινοτέρων βραχέως, ἐκτενέστερον δὲ περὶ τῶν καλλιόνων.

Πρὸ τούτου δὲ λέγομεν, ὅτι τινὰ ἐξ αὐτῶν ἦσαν τόσον δυσανάγνωστα διὰ τὴν κακὴν γραφὴν, ὥστε ἐκρίθη ἀναγκαῖον νὰ τεθῇ τοῦ λοιποῦ τὸ εὐανάγνωστον ὡς ὅρος ἀπαραίτητος τῆς παραδοχῆς, καὶ γνωστὸν ἔστω τοῦτο ἀπὸ τοῦδε. Ἄλλα δὲ πάλιν ἐστάλησαν ἀτελῆ καὶ ἡμιτελῆ, ὅλως παρὰ προσδοκίαν, διότι ἐν τῇ περυσινῇ ἐκθέσει εἶχε σαφῶς δηλωθῆ, ὅτι δὲν γίνονται δεκτὰ τὰ τοιαῦτα. Τοῦτ' αὐτὸ δὲ καὶ νῦν ἐπαναλαμβάνεται ὁριστικῶς· μόνον δὲ κατ' ἐπιείκειαν ἐρέτος διὰ τελευταίαν φορὰν ἐλήφθησαν καὶ αὐτὰ ὑπ' ὄψιν. Τρίτον, οἱ κριταὶ ἀφορῶντες καὶ εἰς τὴν ἄλλην ἀτέλειαν τὴν ἐσωτερικὴν καὶ τὸ ὅλως ἀνεπεξέργαστον πολλῶν ἐκ τῶν ποιημάτων, καὶ ἀποδιδόντες τοῦτο κατὰ μέγα μέρος εἰς τὸ βραχὺ τοῦ χρόνου διάστημα, ὅπερ καὶ οἱ πρόλογοι καὶ οἱ ἐπίλογοι τῶν ποιημάτων μαρτυροῦσι, θέλουσι προτείνει ὅπου δεῖ, νὰ τελῆται τοῦ λοιποῦ ὁ ἀγὼν κατὰ διετίαν. Οὕτω καὶ οἱ ποιηταὶ μετὰ πλείονος ἀκριβείας θέλουσι γράφει, καὶ οἱ κριταὶ θέλουσι τελεῖ ἀνετώτερον τὸ ἑκατῶν ἔργον, ἂν τρίμηνος περίπου χρόνος προσνεμηθῇ εἰς τὴν τῶν ποιημάτων ἀνάγνωσιν καὶ κρίσιν. Τόσον δὲ μᾶλλον εἴν' εὐκαιρον νὰ ληφθῇ τοιαύτη τις πρόνοια, ὅσον τὰ στελλόμενα ποιήματα ὑπερβαίνουσιν ἐνίοτε ὀκταπλασίως τὸ ποσὸν τοῦ ἐν τῷ δωρητηρίῳ ἐγγράφῳ ἐλαχίστου ὅρου τῶν 500 στίχων· διότι ἐρέτος εἴχομεν ἐν ποίημα πλησιάζον τὰς 4 χιλιάδας στίχων, πολλὰ δὲ περιλαμβάνοντα ὑπὲρ τοὺς χιλίους· ὥστε ἐν διαστήματι χρόνου σχετικῶς βραχυτάτου 24 περίπου χιλιάδες στίχων ὑφ' ἑκάστου τῶν κριτῶν ἀνεγνώσθησαν, ἤτοι ποσὸν στίχων οὐ πολὺ ἀπολειπόμενον τοῦ τῆς Ἰλιάδος καὶ Ὀδυσσείας ὁμοῦ.

Ταῦτα προειπόντες, φέρομεν εἰς μέσον γενικάς τινας παρατηρήσεις περὶ τῆς ποιότητος τῶν ποιημάτων τούτων τῆς ἐσωτερικῆς. Καθ' ὅλου εἰπεῖν τὰ ἐφετεινὰ ποιήματα δὲν φαίνονται κατώτερα τῶν παρελθόντων ἐτῶν, ἐν δὲ ἢ δύο ἐξ αὐτῶν ἴσως εἶναι καὶ ὑπέρτερα κατὰ τὴν ἐπιβολήν. Καὶ τοῦτο μὲν ἀσμένως ὁμολογοῦμεν, μετὰ πολλῆς δὲ λύπης παρατηροῦμεν, ὅτι τινὰ ἔχουσιν ὑποθέσεις ἠθικῶς μεμπτάς, ἀδελφῶν ἔρωτας. Τοιαῦτα τὰ Μυρσίνη καὶ Φῶτος, Ὁ ῥαψῳδὸς, Ἀδελφότης καὶ ἔρως. Πιθανῶς οἱ ποιηταὶ τούτων κατηνέχθησαν εἰς ἐξεργασίαν τοιούτων ὑποθέσεων ὡς ἐκ τῆς ἐφέσεως, ἣν εἶχον τοῦ νὰ δείξωσι δεινότητα εἰς τὴν ἔκθεσιν τοῦ τραγικοῦ πάθους, τοῦ συνήθως ἐνυπάρχοντος εἰς τὰς τῶν τοιούτων ἐρώτων καταστροφάς. Ἴσως δ' εἶχον κατὰ νοῦν καὶ τοῦτο, ὅτι ἐδικαιοῦντο νὰ ἐξεργασθῶσιν ὑποθέσεις τοιαύτας, ἂν μόνον ἐπέφερον ἐν τῷ τέλει τὴν λεγομένην ποιητικὴν κάθαρσιν, ἀλλά, φεῦ, ὁ ῥύπος τόσον πολὺς, ὥστε οὐδεμία κάθαρσις αὐτὸν καθαίρει. Ἂν δ' ἐπρέσβευον καὶ θεωρίαν τινὰ, ἥτις μάλιστα ἐν τοῖς νεωτάτοις χρόνοις ὑπό τινων κατὰ τὴν Εὐρώπην ἐπεδοκιμάσθη, καθ' ἣν ἀρκεῖ ἡ ποίησις νὰ παραστήσῃ δεινῶς ὅ,τι ἐκλέξῃ θέμα, καὶ ἀδιάφορον τὸ ἐκλεχθὲν, τότε πολὺ χεῖρον τοῦτο. Οἱ κριταὶ ἄλλας ἀρχὰς ἀσπάζονται, καὶ εἶναι τῆς γνώμης, ὅτι δὲν πρέπει παρ' ἡμῖν οἱ ποιηταὶ νὰ ἐνασμενίζωνται εἰς τοιαύτας ὑποθέσεις καὶ νὰ ἐθίζωσιν οὕτω τοὺς ἀναγνώστας των εἰς τὴν ἠπίαν ἀποδοχὴν τῶν ἀνοσιουργημάτων πρὸς βλάβην τῆς ἀρτισυστάτου ἡμῶν πολιτικῆς κοινωνίας, καὶ ἂν ἡ ποίησις δὲν ἐπαγγέλλεται πάντοτε τὴν ἠθοποίησιν τοῦ ἀνθρώπου, εἰ καὶ ὤφειλεν, δὲν πρέπει ὅμως νὰ κάμῃ αὐτὸν καὶ χείρονα τοῦ ὅ,τι εἶναι συνήθως. Γίνεται δὲ πάντως χείρων ὅταν αἱ σπάνιαι παρεκτροπαὶ τῆς φύσεως καὶ τοῦ ἤθους προσάγωνται αὐτῷ διὰ τῆς ποιήσεως ὡς συνήθεις. Παρατηρηθήτω δὲ, ὅτι ἂν οἱ παλαιοὶ ποιηταὶ ἐδραματούργησαν Οἰδίποδας καὶ Αἰγίσθους καὶ Κλυταιμνήστρας, παρέλαβον τὰς ὑποθέσεις ταύτας ἐκ τῆς παραδόσεως, δὲν τας ἔπλασαν αὐτοί· λαβόντες δὲ αὐτὰς ἐκ μεγάλων καὶ ἡγεμονικῶν οἰκιῶν, παρέστησαν αὐτὰς, καθ' ἃς εἶχον ἰδέας, ὡς εἰκόνα φικαλέαν τοῦ κακοδαίμονος ἀνθρώπου ὅταν καὶ ἐν ὑψηλῇ περιωπῇ εὑρισκόμενος ἄγεται ἀναξίως ἑαυτοῦ ὑπὸ τῶν ἀβούλων παθῶν, συντελούσης καὶ ἀνωτέρας τινὸς μοιραίας δυνάμεως εἰς τὴν καταστροφήν του. Πολλοὶ δὲ τῶν νεωτέρων τί ποιοῦσι; Πλάττουσι τὰ τοιαῦτα ἀνοσιουργήματα ἐν τῇ φαντασίᾳ τῶν, χωρὶς νὰ ἔχωσι τὴν ἐλαχίστην ἱστορικὴν παράδοσιν, καὶ διαφθείροντες πρῶτον ἑαυτοὺς, διαφθείρουσιν ἔπειτα καὶ ἄλλους. Ἂς ἀποστρέψωσι λοιπὸν οἱ Ἕλληνες ἅπαξ διὰ παντὸς ἀπὸ τῶν τοιούτων τὰ τῆς φαντασίας καὶ διανοίας των ὄμματα.

Μετὰ δυσαρεσκείας ἐθεωρήθησαν ὑπὸ τῶν κριτῶν καὶ αἱ πολλαὶ παραφροσύναι καὶ μανίαι, τὰς ὁποίας περιέχουσι καὶ τούτου τοῦ ἔτους ὡς καὶ ἄλλων προτέρων ἐτῶν τὰ ποιήματα. Καὶ τοῦτο οὐδόλως Ἑλληνικὸν τὸ πάθος, ἀλλὰ ξένον μίμημα. Πόσας ἐνθυμούμεθα ἐκ τῆς ἀρχαιότητος στιχουργηθείσας μανίας; Πένυ ὀλίγας τῇ ἀληθείᾳ, καὶ ταύτας ἐπελθούσας κατὰ τὴν παράδοσιν οὐχὶ ἄνευ μεγάλων αἰτιῶν, καὶ τὸ πλεῖστον ἐξ ὀργῆς τοῦ θείου, εἰς τιμωρίαν τῆς ἀλαζονείας ἢ ἄλλου τινὸς κακοῦ ἤθους ἢ τολμήματος. Ἀναμνήσθητε, φέρ' εἰπεῖν, τοῦ Σοφοκλείου Αἴαντος, τοῦ Εὐριπιδείου Ὀρέστου.

Ἀλλὰ τῶν νεωτέρων αἱ παραφροσύναι οὐδὲν ὅμοιον ἔχουσι. Παραφρονοῦσιν οἱ τούτων παράφρονες συνήθως, διότι θέλουσιν οἱ ποιηταὶ νὰ ἴδωσι παραφρονοῦντα τὰ ἰνδάλματα τῆς φαντασίας των, τὰ οὐδέποτε ὑπάρξαντα. Ἡμεῖς δὲ ὅσιον εἶναι νὰ πιστεύωμεν, ὅτι τὸ κρανίον καὶ ὁ ἐντὸς αὐτοῦ ἐγκέφαλος δὲν ἐποιήθησαν ὑπὸ τοῦ πλάστου τόσον εὔσεπτα, ὥστε εἰς τὸ παραμικρὸν φυσικὸν ἢ ἠθικὸν κλόνισμα νὰ μὴ δύνανται ν' ἀντέχωσι. Ἂν ὁ ἐγκέφαλος τῶν ἀληθῶς ἐπὶ τῆς γῆς ζώντων ἀνθρώπων ἦτο τόσον ἀσθενὴς ὅσον ὁ τῶν ἀνθρώπων τῶν ἐν τοῖς νεωτέροις ποιήμασιν, ἀλλοίμονον! Οἱ ἡμέτεροι πατέρες καὶ αἱ μητέρες, οἱ τοσαῦτα δεινὰ καὶ φυσικὰ καὶ ἠθικὰ παθόντες κατὰ τὰς τελευταίας ἀτυχεῖς τοῦ ἔθνους ἡμέρας, ἔπρεπε νὰ παραφρονήσωσιν ἀπαξάπαντες, καὶ ἡμεῖς αὐτοὶ οἱ αὐτῶν γόνοι ἔπρεπε νὰ μὴ εἴμεθα εἰς καλλίονα κατάστασιν. Εἰς κόρακας λοιπὸν ἐρρέτωσαν αἱ ὑπερβολαὶ καὶ τὰ παρὰ φύσιν ψεύδη τῆς νεωτέρας τῶν ποιητῶν σχολῆς, ἥτις, τὸ ἐπαναλαμβάνομεν, εἶναι ἀθνεία, ξένη, οὐχὶ Ἑλληνική.

Ἂς εἴπωμεν δὲ καί τι ἄλλο, δυνάμενον νὰ ῥηθῇ κατὰ τῶν πλείστων, ἂν ὄχι καθ' ὅλων τῶν ἐφευρεθέντων ποιημάτων. Εἶναι ἡ ἐν αὐτοῖς πολλὴ λεσχηνευσις περὶ μετεωρολογικῶν φαινομένων, οἷον ἀστραπῶν καὶ βροντῶν καὶ τυφώνων, εἶναι ἡ ἀνάκλησις δαιμόνων ταρταρείων, καγχαζόντων μάλιστα καὶ σκιρτώντων, (1) ὁποίους ὁ ταῦτα λέγων οὐδέποτε εἶδεν, εἶναι τέλος ἡ κατάκορος χρῆσις τῶν ὀνομάτων τῶν τριῶν βασιλείων τῆς φύσεως, πρὸ πάντων ὅμως τῶν δύο, τοῦ τῶν φυτῶν καὶ τῶν ζώων. Δὲν εἰξεύρομεν, μὰ τὸ ναί, τί παθόντες οἱ ποιηταὶ δὲν ἀφίνουσι τὰ πλήθη τῶν ἡμέρων καὶ ἀγρίων ζώων εἰς τὰς κοίτας καὶ τοὺς φωλεούς των, ὡς οὐδὲ τὰ φυτὰ ἐπὶ τῆς γῆς τῆς ἀγαθῆς, ἣν κύριος ὁ Θεὸς ἔδωκεν αὐτοῖς, ἀλλ' ἀποσπῶντες αὐτὰ ἀνελεημόνως διὰ καλάμου ἀξυγράφου γραμματέως, τὰ διασκορπίζουσιν εἰς ὅλα τοῦ κόσμου τὰ περγαμηνὰ χαρτία, εἴτε τὰ θέλει εἴτε δὲν τὰ θέλει ἡ ἑκάστοτε ὑπόθεσις τοῦ ποιήματος. Ἂν ἐφέρομεν μαρτύρια τοῦ λόγου μας ἐκ τῶν ὑπ' ὄψιν ἡμῶν ποιημάτων, ἠθέλομεν βεβαίως θορυβήσει τοὺς ἰδίως περὶ τὴν φυσιογραφίαν ἀσχολουμένους, ὅταν ἤθελον ἰδεῖ τὸ ἀνέλπιστον, τοὺς ποιητὰς κλέπτας ὅλης αὐτῶν τῆς ὀνοματολογίας. Ὅθεν ἀφιστάμεθα τοῦ ἐπιχειρήματος.

Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τοῦ ποιοῦ καὶ τῆς μεθόδου τῆς ποιητικῆς τῶν πλείστων ποιημάτων εἴπομεν γενικώτερα, διὰ νὰ εἴμεθα συντομώτεροι προϊόντες εἰς τὴν ἐπὶ μέρους αὐτῶν ἐξέτασιν. Περὶ δὲ τοῦ ἐξωτερικοῦ αὐτῶν εἴδους καὶ ἰδίως τῆς στιχουργίας λέγομεν δύο τινά. Α΄. ὅτι μόλις ἓν ἢ δύο ποιήματα ἐγράφησαν εἰς στίχους τροχαϊκοὺς ἑκκαιδεκασυλλάβους ὁμοιοκαταλήκτους, οἵτινες ἦσαν πρὸ ἐτῶν τινῶν ἐν πολλῇ χρήσει, καὶ τοῦτο ἐκλαμβάνομεν ὡς καλὸν οἰωνόν· διότι οἱ στίχοι ἐκεῖνοι οἱ μακροὶ καὶ χαλαροὶ εἶχον πολλὰ τὰ ἀποπήματα. Β΄. πολλὰ ἐφέτος καὶ πλειότερα τῶν πέρυσιν ποιημάτων ἐγράφησαν εἰς ἀρχαιοπρεπῆ μέτρα, νεωτερικῶς μετεσχηματισμένα, εἰς τονισμένους δηλ. ἑξαμέτρους δακτυλικοὺς καὶ εἰς τριμέτρους ἰάμβους. Ὅτε πρῶτον ἐγένετο τοῦτο, ἐπηνέθη, ἐπειδὴ καλὸν ἐθεωρήθη τὸ νὰ μακρυνθῶσιν ὀλίγον οἱ νεώτεροι ἡμῶν ποιηταὶ ἀπὸ τῆς ἀποκλειστικῆς χρήσεως τῆς ὁμοιοκαταληξίας, τῆς γοητευούσης ὑπὲρ τὸ δέον τὰ ὦτα καὶ ἐπιφερούσης τὴν παραμέλησιν τῶν ἐν τοῖς στίχοις ἐννοιῶν· ἀλλ' ἡ πεῖρα τριῶν τεσσάρων ἐτῶν φαίνεται νῦν ἀποδεικνύουσα, ὅτι καλοὶ δακτυλικοὶ στίχοι εἰς μέγα ποσὸν δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ κατασκευάζωνται ἄνευ μεγίστων δυσκολιῶν, διὰ λόγους πολλοὺς καὶ μεγάλους, ἐγκειμένους εἰς τὴν φύσιν τῆς νεωτέρας ἡμῶν προσῳδίας (1) οἱ δὲ ἴαμβοι δὲν παρουσιάζουσι τὰς αὐτὰς δυσκολίας, ὅθεν καὶ διετηρήθησαν, μετά τινων ἐλευθεριῶν, ἀνέκαθεν ἐν τῇ δημοτικῇ ποιήσει, οἷον·

Ἕνας πασᾶς ἐβγῆκε 's τὴν Εὐρόπολιν·

ἐνῷ οἱ δακτυλικοὶ ὅλως ἐξέλιπον πρὸ αἰώνων, καὶ μόνον ἐν τοῖς νεωτάτοις χρόνοις ὑπὸ λογίων μετεκλήθησαν εἰς τὴν ζωήν, ἂν καὶ μετά τινος δειλίας, διὰ τὸ ἄδηλον τῆς ἐπιτυχίας· ὥστε καλὸν ἤθελεν ἴσως εἶναι νὰ σεβασθῶμεν ὀλίγον τὴν ἀκουστικὴν αἴσθησιν τοῦ λαοῦ ὡς πρὸς τοῦτο, καὶ νὰ σκεφθῶμεν μήπως εἶναι φρόνιμον νὰ περιορισθῇ ἡ χρῆσις τῶν δακτυλικῶν στίχων, διότι καθ' ὅλα τὰ φαινόμενα εὐτονοι ἑξάμετροι καὶ εἰς μικρὸν ποσὸν δύσκολον εἶναι νὰ στιχουργηθῶσιν· ὁποῖοι δὲ νῦν συνήθως στιχουργοῦνται καὶ ὑπ' αὐτῶν τῶν ὁπωσοῦν ἐγγεγυμνασμένων, ἄνευ δηλ. συναλλαγῆς σπονδείων, ἔχουσι πολὺ τὸ ὕπτιον καὶ τὸ μαλθακὸν καὶ ἀπολείπονται πολὺ τῆς δυνάμεως καὶ τῆς ποικιλίας, ἣν προφανῶς δεικνύουσιν οἱ λεγόμενοι πολιτικοί, ἤτοι οἱ τετράμετροι ἰαμβικοὶ καταληκτικοί, οἵτινες, ὡς γνωστόν, πρὸ αἰώνων ἀντικατέστησαν οὐχὶ ἀτόπως τοὺς παλαιοὺς δακτυλικοὺς διὰ τὰ μακρότερα τῶν ποιημάτων καὶ μάλιστα τὰ ἐπικά. Εἰς τοσαῦτα περὶ τούτου ἀρκούμεθα, διότι δὲν εἶναι τῆς παρούσης ὥρας τὰ πλειότερα.

Ἀρχόμεθα νῦν τῆς ἐπὶ μέρους ἐξετάσεως τῶν ποιημάτων. Εἰς τὴν κατωτάτην τεθεισθῶσαν βαθμίδα τρία ὁμοῦ ποιήματα, τὰ *Κλεόβουλος καὶ*

(1) Ἴδε παρ. χάρ. Κρῶμα χολῆς καὶ μέλιτος, Α΄. στίχ. 6—9 καὶ 18—20 καὶ 868 — 870. Οὕτω καὶ ἐν Ἀδουλίας ἀποτελέσμασι καὶ ἐν Μυραίνῃ καὶ Φώτῳ πλεῖστα τοιαῦτα.

(1) Ὁ κύριος λόγος τῆς δυσκολίας τῶν ἑξαμέτρων εἶναι ὁ ἑξῆς· ἐπειδὴ μετροῦνται καὶ ἀπαγγέλλονται κατὰ πόδα, οὐχὶ κατὰ διποδίαν, ἀνάγκη πᾶς δάκτυλος νὰ ἔχῃ ἴδιον ἐμφαντικὸν τόνον· ἡμεῖς δὲ ἀδυνατοῦμεν νὰ τονίσωμεν πᾶσαν τρίτην συλλαβήν, χωρὶς νὰ ἀποσκορακίσωμεν πλείστας πολυσυλλάβους λέξεις, ὧν ἔχομεν ἀπόλυτον ἀνάγκην. Μάλιστα δὲ ἐν ἀρχῇ στίχων μᾶς δυσκολεύουσι τὰ μόρια διότι, ἐπειδή, καί, ἀλλά, λοιπὸν καὶ τὰ τοιαῦτα, τὰ ὁποῖα ἀποφεύγοντες ἢ μετατιθέντες ἀλλοιοῦμεν οὐσιωδῶς τὸν χαρακτῆρα τοῦ Ἕλληνος λόγου. Οἱ δὲ ἴαμβοι, ἐπειδὴ μετροῦνται καὶ ἀπαγγέλλονται κατὰ διποδίαν καὶ ἀρκεῖ ἐν αὐτοῖς τὰ ὑπάρχῃ εἷς ἐμφαντικὸς τόνος κατὰ πᾶσαν τετάρτην συλλαβήν, δὲν παρέχουσι τὰς αὐτὰς δυσκολίας.

Ἀγγελική, Ἀδελφότης καὶ Ἔρως καὶ Ἀβουλίας ἀποτελέσματα, ὧν τὸ πρῶτον εἰς δακτυλικοὺς ἑξαμέτρους. Ὁ ποιήσας τοῦτο ἐνεφορήθη Γαλλικῶν καὶ ἄλλων ξένων μυθιστορικῶν ποιημάτων εἰς κόρον, ὡς τοῦτο φαίνεται καὶ ἐκ τῆς παραθέσεως πλείστων αὐτῶν χωρίων καὶ τινων μάλιστα ἀσημοτέρων συγγραφέων. Οὐδὲν σχεδὸν ἐν αὐτῷ ἐπαινετὸν κατὰ τὴν οὐσίαν, κατὰ δὲ τὸ εἶδος μάλιστα ψεκτέοι αἱ συχναὶ ποιητικαὶ ἐρωτήσεις, αἱ ἀρχὴν λαβοῦσαι ἐκ τοῦ ἀθωοτάτου ἐκείνου τῆς Ἰλιάδος Τίς τ' ἄρ σφωε. Διάφυσιν δὲ εὔθυμον ἐπροξένησε τοῖς κριταῖς τὸ ὅτι ὁ ἥρως τοῦ ποιήματος ὁτὲ μὲν Κλεόβουλος, ὁτὲ δὲ Θεόδωρος γράφεται, μὴ δυνηθέντος τοῦ ποιητοῦ ν' ἀποφασίσῃ ὁριστικῶς τὸ βαπτιστικὸν ὄνομα. Ἡ δὲ Ἀδελφότης καὶ Ἔρως περιέχει πλάσιν ἄτεχνον κακουργιῶν, ἀρυσθεῖσαν ἐκ πηγῶν θολερωτάτων καὶ ἐκτεθειμένην εἰς λεκτικὸν πλειστάκις ἐσφαλμένον. Περὶ δὲ τῶν Ἀβουλίας ἀποτελεσμάτων ἀρκεῖ νὰ εἴπωμεν, ὅτι εἶναι στιχούργημα κουραστικώτατον διὰ τὴν πολλὴν δαιμονολογίαν καὶ ἔχει πολλὰς πλημμελεῖς ἐννοίας καὶ πλείονα ἔτι γραμματικὰ σφάλματα (1).

Τρία δὲ ἄλλα ποιήματα, ὁ *Ἀριστόδημος ἢ ὁ ἐν Μεσσηνίᾳ πατριωτισμός, οἱ Γάμοι Πηλέως καὶ Θέτιδος, καὶ ἡ Θυγάτηρ τοῦ Τειρεσίου* ἔχουσιν ἀλλοῖα ἐλαττώματα, διότι εἶναι μὲν ταῦτα ἠθικώτατα, ψυχρὰ δὲ ἄλλως γυμνάσματα, μάλιστα τὰ δύο πρῶτα, τὰ εἰς δακτυλικοὺς ἑξαμέτρους· ἡ δὲ Θυγάτηρ τοῦ Τειρεσίου ποιητικῶς θεωρουμένη εἶναι ὁπωσοῦν καλλίων. Τοῦ Ἀριστοδήμου δὲ ἰδίως τὰ πολλὰ ἐπίθετα κατανῶσιν ἀφόρητα (2), καὶ ἡ πολλῶν Ὁμηρικῶν λέξεων χρῆσις εἰς πάντα τὰ τρία ταῦτα ποιήματα (3) εἶναι ἄσκοπος ὅλως, ἀφοῦ ἀδύνατον φαίνεται ν' ἀναστηθῶσιν οἱ παλαιοὶ Ἀχαιοὶ τῶν Ἰλιακῶν χρόνων, ὅπως ἀναγνόντες ταῦτα εὐφρανθῶσι. Πρὸς δὲ τούτοις ἐν τῷ Ἀριστοδήμῳ καὶ τοῖς Γάμοις πολλὰ τὰ γραμματικὰ σφάλματα (4), ὀλίγα δὲ καὶ ἐν τῇ τοῦ Τειρεσίου θυγατρί. Ὑπομνήσομεν εἰς τοὺς νέους συντάκτας, (διότι πάντως νέοι εἶναι·) ὅτι ἡ μεταχείρισις παλαιῶν ὑποθέσεων εἶναι δυσχερεστάτη καὶ σπάνιον νὰ ἐπιτύχῃ τις εἰς τὸ τὰ παλαιὰ καινῶς εἰπεῖν, κατὰ τὸν Ἰσοκράτη. Ἡ Κόρινναι καὶ Πίνδαρος, τὸ πρὸ ἐτῶν ἐν τούτῳ τῷ ἀγῶνι ἐπαινεθὲν ποίημα, ὡς πρὸς τοῦτο ἔμεινε μοναδικὸν μέχρι τοῦδε. Ἀπώλειαν δὲ τοῦ πολυτίμου χρόνου νομίζομεν, ἂν τὰ δύω ὑπολειπόμενα ἔτι ἄγματα τοῦ Ἀριστοδήμου στιχουργηθῶσι καὶ προστεθῶσιν εἰς τοὺς ἤδη συντελεσθέντας 1300 στίχους.

Αἱ *Ἀναμνήσεις τῆς Πραγκίου* εἶναι ἁπλοῦν καὶ ἀκατάσκευον ποίημα, μετά τινος ὅμως εἰδυλλιακῆς χάριτος περὶ τὰ τέλη, ὅπου ὁ ἵππος θανάτος ἀγαθοῦ τινος γέροντος περιγράφεται. Ὁ ποιήσας αὐτὸ φαίνεται πολὺ νέος, καὶ ἐκφράζει εὐγενῆ αἰσθήματα. Τέχνην δὲ ἢ εὐχέρειάν τινα περὶ τὸ ποιεῖν δὲν βλέπομεν εἰς τοὺς ἀνομοιοκαταλήκτους τούτους πολιτικοὺς στίχους του.

Ὁ ὕμνος *Ἑλλὰς καὶ Ὀρθοδοξία* ἁρμοζενὰ κατέχει θέσιν πολὺ κατωτέραν ἐν τῇ ποιητικῇ ταύτῃ κλίμακι, ἣν κοπιῶντες ἀναβαίνομεν, ἀλλὰ διὰ τὰ σεμνὰ αὐτοῦ ὀνόματα ἐθέσαμεν αὐτὸν ἐδῶ. Ἔχει ἴσως ὁ ποιήσας αὐτὸν φαντασίαν, ἐπεμελήθη καὶ τῆς γραμματικῆς, εἰ καὶ μετά τινων ἰδιοτροπιῶν, (1) ἀλλὰ στερεῖται τέχνης περὶ τὴν ποιητικὴν σύνθεσιν, καὶ ἰδίως ἀμελεῖ τοῦ νοός, ὡς περιττοῦ δῆθεν πράγματος ἐν τῇ ποιήσει. Ἀρκεῖ νὰ τῷ ὑπομνήσωμεν, ὅτι διὰ τοῦτο καὶ εἰς ἀκούσιον βλασφημίαν ἐμπίπτει εὐθὺς ἐν τῷ προοιμίῳ τοῦ ὕμνου του.

Τὰ *Μελῳδήματα ἢ Λυρικῶν ποιημάτων ἀνθότατα*, ψυχρὰ δὲ ἄλλως γυμνάσματα, μάλιστα τὰ δέσμη, ἔχουσι μέν τινα ἄνθη ἐκ τοῦ ποιητικοῦ λειμῶνος· ἀλλ' ὤφειλεν ὁ στιχουργήσας ταῦτας τὰς κατὰ τὸ πλεῖστον ἐρωτικὰς καὶ φιλοσοφικὰς μελέτας νὰ ἐπιμελῆται πλειότερον τῆς ἑρμηνείας, (2) διότι ἐν ταύτῃ πολὺ ἁμαρτάνει, καθὼς καὶ τῆς ἰδίως γραμματικῆς (3). Ὅτι δὲ τῶν παρ' Ἰταλοῖς λεγομένων σονέττων ἑδωκέ τινα πιστὰ κατὰ τὴν στιχουργίαν ἀπομιμήματα, θεωροῦμεν μνείας ἄξιον.

Ὁ δὲ τὸν *Συρμὸν* ποιήσας ἐξέλαβε τὴν σατυρικὴν ποίησιν ὡς πολὺ εὔκολον πρᾶγμα. Ὅθεν εἴ τι ἀστεῖον ἐνεθυμήθη ἢ σκωπτικόν, κακῶς, ἤγουν ἄνευ τῆς ἐλαχίστης τέχνης, τὸ ἐνέθεσεν ἐν τῷ Συρμῷ. Ἀληθῶς εἰπεῖν εὔρεσις κωμικῆς ὕλης καὶ περιπαιγνίων σχεδὸν δὲν ὑπάρχει ἐν αὐτῷ, ἀλλὰ μᾶλλον χρῆσις κωμικῶν φράσεων τῶν ἐν τῇ συνηθείᾳ, καὶ πλεῖστα μέρη εἶναι ἄχρωμα καὶ ἄνευ ἠθοποιΐας, ὡς εἰς παντὸς τοῦ τυχόντος τὸ στόμα ἁρμόζοντα. Ἔχει δὲ τὸ ὅλον δείγματα πολλῆς ἀμελείας περὶ τε τὴν φράσιν καὶ τὴν στιχουργίαν (1) καὶ αὐτὴν τὴν διά-

(1) Ὁποῖον ἡ κατάχρησις τῶν συνιζήσεων εἰς λέξεις καὶ φράσεις οὐχὶ τῆς συνηθείας. Παρ. χάρ. ἀλθεων ἀνταχεῖ. ἐπὶ τοῦ θείου κηροῦ. τοῦ χάους τὰ σπλάγχνα ἐστένιαξαν. νὰ βάζωντας οἱ ἐρωμένοι, κτλ. κτλ. Τὰ τοιαῦτα ἴσως τινὲς τῶν Ἰταλιζόντων ἀποδέχονται· ἀλλ' ἡ πλείων μερὶς τοῦ ἔθνους δυσχεραίνει εἰς αὐτά.

(2) λ. χ. Τὸ λον σονέττον φετὰ τὸν Δον στίχον γίνεται οὐ καλὸν διὰ τὰ πολλὰ κατηγορήματα ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ οὐσιαστικοῦ καὶ ἄλλας ἀτοπίας. Τὸ δὲ Βον εἶναι πολὺ κάλλιον.

(3) λ. χ. ἡ βοῖβὴ, πέπαλον, ἤδη ἀκεῖ τοῦ νῦν, κτλ.

(4) Στίχοι χωλοί· Τὸ φάρμακον αὐτὸ ἂν χρῶνται αἱ κυρίαι. Μερῶν συνέστηκεν ὁ λόγος δὲν γνωρίζει. Οὔντειας τρεῖς, λίμπερμα φορίναι λίνι. Στίχος ὑπέρμετρος· Καὶ τὰ σεδηριά του ἤρχισιν

(1) Ἀγγελική· Ἀδελφότης καὶ Ἔρως· Ἀβουλίας ἀποτελέσματα· ὁ ἥλιος δὲν ἔχει ἀκτῖνας. Εἰπόντος, νεᾶς ἐκβαίνει εἰκίας. Πρὲς σὲ καταφεύγει ὁ πᾶς δυστυχής· — θεῶσιν ἐξαίφνης. τὸ πτῶμα θεῶσιν. ὀδύνες ἀρμεῖς. ἐνῇ δὲ μένῃ, κτλ.

(2) Πλεῖστοι στίχοι ἔχουσι τρία ἐπίθετα ἐπὶ ἑνὸς οὐσιαστικοῦ, οἷον· Τὸ ἀποτρόπαιον κεῖνο κ' ἀνάτινον, πάμμεμπτον ἔργον. Περιστεφθ' ἐκ κοτίνου λαμπροῦ, εὐκλεοῦς, ἐπιζήλου. Οὕτω συμφερόνται πολλάκις καὶ τρία ἐπιρρήματα, οἷον· Καὶ λωμοκήσας λοιπὸν ἀχαρίστως, ἀκάνδρως καὶ ψαθίως κτλ.

(3) Οἷον· δῖα, αὐδή, δέρη, τίσον, ἀμύμονα, λυγρὸν, ἰκτήριον, ἀγλαΐσσης, ἀλέξημα, δύσθεον, ἕδος, τεευγμένα, εἰδυῖα κτλ. κτλ.

(4) Οἷον· ποτνία, ὥρμουν, εὖτω μήτε ἡ μήτηρ καρτερεῖ. Κ' ἤδη τὴν κάλπην οἰκτρῶς ἀπεβλέποντες κ' ἤδη τὸν μάντιν. Τὴν Λάκαιν' Ἑλένην. Ὅ,τι καλὸν ἐπὶ φίλου, τὸ δὲ μὴ καλὸν μήτε φίλου, οὐδὲ βασιλέως ἀρρόνους, ἐρυθροῦν, ἀπαλίφασα κτλ.

τοῦ καλάμου γραφὴν, ἐν καὶ ὁ ποιήσας αὐτὸ δὲν σαφῶς λίαν καλά. Εἴθε ἦσαν ἅπαντα τοιαῦτα, οἷα ἡ νοσταλγία, ὁ ἀπατρις, ἡ ὠδὴ εἰς τὴν Σεβαστούπολιν. Ὁ ἀναγνώστης εὑρίσκει ἐν αὐτοῖς εὐαισθησίαν ὑγιᾶ, ἥτις πολλάκις εἰς ἦθος ἐλεγειακὸν διαμορφοῦται. Ὁμοίως δὲ χαίρει τις καὶ εἴς τινας πρωτοτύπους ἢ πρωτοτυποφανεῖς ἐννοίας καὶ εἰκόνας, αἵτινες προδίδουσι ποιητὴν εὐφάνταστον καὶ σκεπτόμενον ἅμα, ὅπερ οὐχὶ τόσον κοινὸν τὴν σήμερον. Ἄλλος ὅμως τὸ λεκτικὸν εἶναι ἀνώμαλον οὐδὲ πάνυ ὀρθὸν (1), καὶ ἡ στιχουργία, εἰ καὶ ἔχουσα καλούς τινας καὶ ζωηροὺς ῥυθμοὺς, πλειστάκις εἶναι τραχεῖα καὶ ἀτημέλητος. Συνιστῶμεν εἰς τὸν πολλὰς ἐλπίδας παρέχοντα ποιητὴν νὰ ἐπιμελῆθῇ τῆς τεχνικῆς διαπλάσεως, ἄνευ τῆς ὁποίας οὐδεμία ἐπιτυχία.

Ὁ *Ῥαψῳδὸς*, εἰς στίχους ὁμοιοκαταλήκτους 968. Τοῦτο τὸ ποίημα εἶναι σκοτεινότατον, καὶ καταλλήλως φέρει γεγραμμένον ἐν τῷ προμετωπίῳ του τὸ Ἤξεις ἀφίξεις οὐ θνήξεις ἐν πολέμῳ. Λυπηρὸν, ὅτι ὁ ποιήσας αὐτὸ, ἐνῷ καὶ πνεύματος εὐμοιρεῖ καὶ σπουδῆς καὶ μελέτης οὐχὶ ἄγευστος φαίνεται, ὅμως ἐζήλωσε τὸν τρόπον τῶν ἀδοκίμων τῆς ἀρχαιότητος ποιητῶν, οἷος ἦν ὁ Λυκόφρων, ὁ στιχουργήσας τὴν Κασσάνδραν, ἥτις πολλῶν φιλολόγων κατέλυσε κάρηνα, ἠδ' ἔτι καὶ λύσει, τῆς γὰρ σκότος ἐστὶ μέγιστον. Ἄλλως ὁ ῥαψῳδὸς ἔχει πολλαχοῦ ἰδέας καλὰς καὶ τινα σεμνότητα καὶ ἐμβριθειαν λόγου οὐχὶ ἀξιοκαταφρόνητον. Ἡ ὑπόθεσίς του ὅμως, ὅσον ἡμεῖς τὴν ἐνοήσαμεν, φαίνεται προβαίνουσα διὰ πολλῶν ἀτοπημάτων· αἱ λύσεις ἰδίως τῶν περιπλοκῶν ἐπέρχονται αἴφνης καὶ σχεδὸν πάντοτε διὰ θαυμάτων ἀπιθάνων. Τόσον μόνον εἰρήσθω περὶ τῆς ὑποθέσεως, ὅτι ὁ ἥρως καὶ ἐνταῦθα εἶναι φανταστὸς, Κρὴς τὴν πατρίδα, ἀντιτασσόμενος τοῖς Τούρκοις. Ἡμεῖς δὲ προτιμῶμεν νὰ περιβάλλωνται μὲ τῆς ποιητικῆς ἀθανασίας τὸν πέπλον οἱ ἀξιώτεροι αὐτοῦ, οἱ πραγματικῶς ζήσαντες ἥρωες, καὶ, ἀφοῦ τοιούτων εὐμοίρησεν ἡ Κρήτη, δὲν πρέπει νὰ παραβλέπωνται. Τὸ λεκτικὸν εἶναι ἱκανῶς καθαρὸν, πλὴν τινῶν σχηματισμῶν ἡμαρτημένων· πλειστάκις δὲ ἔχει φράσεις τραχείας. Τὸ μέτρον ἐξ ἐναντίας ῥέει εὐκόλως, καὶ ἡ ὁμοιοκαταληξία πλουσία.

Τίρι λίρι, ἢ τὸ *Κυνηγέσιον ἐν νήσῳ Σύρῳ*, ποίημα σατυρικὸν εἰς ᾄσματα ἕξ. Τὰ τρία μόνον ἄσματα εἰς στίχους πολιτικοὺς ὁμοιοκαταλήκτους 1300 ἐστάλησαν. Προσφυέστερον δὲ πρέπει νὰ ὀνομασθῇ ἔπος κωμικὸν, διότι ἔχει σύστασιν τακτικὴν μύθου, μετὰ πολλῆς δεξιότητος ἐξευρημένου. Ζολότας τις ἐν Σύρῳ ἐξελθὼν εἰς τὸ κυνήγιον, ἐν ἐλλείψει ἄλλου πτηνοῦ φονεύει κοῦκκον, οὐχὶ κόκκυγα, ὡς λέγει ὁ ποιητὴς, καὶ ἐπειδὴ ὥρμησαν καὶ ἄλλοι τρεῖς κυνηγοὶ ἐπὶ τὸ ζῶον, ἀντιποιούμενοι

εὐθὺς νὰ ἐκτυλίσῃ. — Ἀπαντᾶται καὶ κακὴ χρῆσις τοῦ π λ ὴ ν ἀ λ λ ὰ, καὶ ἄλλων τινῶν φράσεων.

(1) Ἀπομνημον. 3, 12.

(2) Παρ. χάρ. συλλάβατε, ὁ Ταϋγέτης, ἐπόθουν, ἐρωμὰς, ὀρυοῦσι κτλ. φρενήρης = παράφρων κτλ.

(3) Τοιοῦτοι καὶ ἄλλοι πολλοί, οἷον· Πρὸς τὴν καρδίαν της νὰ πλησιάσῃ διὰ τῆς φιλίας. Τὴν ἀληθῆ σημαίαν τῆς ῥήτορος τοῦ Εὐαγγελίου. Ἀλαζονείας θρησκοθείης καὶ ἔρωτος ἀπατελόντος κτλ. κτλ.

(1) Οἷον· βαθυλαξευτῶν ῥυτίδων, τὰς γλυκεῖς χορδὰς, ἀλγῶσα, καθεῖξε τὴν Πειρκιὰ κτλ. Ἡ Ἥρω, τὸ μέγιστον τῶν ποιημάτων τῆς συλλογῆς ταύτης, καθὼ φθάνει τοὺς 162 στίχους, εἶναι τὸ πληρεστατον πάντων κατὰ πολλοὺς λόγους.

τὴν νεκρὸν αὐτοῦ, ἐντεῦθεν πολλὴ ἔρις, πρῶτον ἀτομικὴ, ἔπειτα δὲ καὶ κοινὴ ὅλων τῶν Σύρίων ἐξάπτεται, καὶ διασχίζονται λοιπὸν οἱ γενάδαι εἰς δύο ἀντίπαλα στρατόπεδα, τὸ τῶν Κούκκων καὶ τὸ τῶν Κοράκων, οὕτως ὀνομασθέντων κομματικῶς καὶ στολισθέντων μὲ τὰ οἰκεῖα τῶν πτηνῶν τούτων ἐμβλήματα. Συμβαίνουσι δ' ἐκ τούτου μεγάλαι καὶ κομικώταται περιπλοκαὶ, δίκαι, προσβολαὶ καὶ ἀλλαχοῦ, μάλιστα δὲ εἰς Σέριφον πρὸς λύσιν τοῦ σκοτεινοῦ κουκκικοῦ ζητήματος, καὶ ἄλλα πολλὰ γίνονται, παρεμβαινόντων εἰς τὴν ὑπόθεσιν πολλαχοῦ καὶ ξένων τινῶν περιηγητῶν ἐξ Εὐρώπης. Ὅσον τοῦ ποιήματος μέρος πρόκειται, φανερόνει γραφίδα λίαν ἐξησκημένην εἰς τὸ κωμικὸν εἶδος. Ἐκτὸς τινων μικρῶν ἀπιθανοτήτων, καὶ ἄλλων, λόγων μάλιστα, περιττῶν, τὸ ὅλον προβαίνει οὕτως ὥστε ἐν συνεχείᾳ ἡδέως ἀναγινώσκεται. Ἐνῷ δὲ πολλὰ γελοῖα οὐ μόνον τῆς Σύρου, ἀλλὰ καὶ τῆς ἑλληνικῆς κοινωνίας κωμῳδοῦνται, ὁ ποιητὴς μέγιστον ζῆλον δεικνύει ὑπὲρ τῆς δόξης τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους, καὶ, ἂν μαστίζει τὰ ἄξια μάστιγος, οὐχ ἧττον κηρύττεται ἐν τῷ ποιήματι θερμὸς ὑπερασπιστὴς τῆς συκοφαντουμένης πολλάκις πατρίδος του, καὶ τοῦτο οὐχὶ παρέργως, ἢ ἀφαγματικῶς, ὅπερ ψυχρὸν, ἀλλὰ δι' ἐπεισοδίων ὅλων, ἐννοεῖται καὶ τούτων κωμικῆς φύσεως καὶ ἐντέχνως παρεισηγμένων. Ταῦτα μὲν λοιπὸν καλά· ἀλλὰ ἡ ἀτέλεια τοῦ ποιήματος πολὺ ἐμπόδιον γίνεται εἰς τὴν δικαίαν αὐτοῦ ἐκτίμησιν. Ὅτι δὲ τὸ ὑπ' ὄψιν τῶν κριτῶν μέρος δὲν εἶν' ἐλεύθερον γραμματικῶν σφαλμάτων, ἂν καὶ τὸ λεκτικὸν ἐν γένει καλὸν καὶ κατάλληλον, τοῦτο δὲν δύναται νὰ σιωπηθῇ (1). Οἱ στίχοι τοῦ ποιήματος ἐφάνησαν ἡμῖν κατὰ μὲν τὴν ὁμοιοκαταληξίαν λίαν καλοὶ καὶ ἀνεπιτήδευτοι, κατὰ δὲ τὴν διαίρεσιν αὐτῶν ἐν τῷ μέσῳ, ἀκολουθῶν ὁ ποιητὴς, ὡς φαίνεται τὸ παράδειγμα ἄλλων, ποιεῖται ἐνίοτε χρῆσιν ἐλευθερίας τινός, ἣν ἔπρεπε νὰ ἀποδοκιμάσῃ ὑπὲρ τοῦ συμφέροντος τῆς εὐρυθμίας. Καταλήγει δηλαδὴ τὸν τέταρτον πόδα τοῦ πολιτικοῦ στίχου εἰς λέξιν στενῶς καὶ ἀναποσπάστως συνδεομένην μετὰ τῆς ἑπομένης (2), ὅπερ ποτὲ δὲν ἀπαντᾶται εἰς τὰ δημοτικὰ ἡμῶν ᾄσματα, τὰ ὁποῖα, ὡς γνωστὸν, εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς τοῦτο τὸ ἐθνικώτατον τῶν νέων Ἑλλήνων μέτρον στιχουργημένα καὶ πρέπει νὰ ἔχωσι κῦρος Ὁμήρου. Ἂν δὲ ἔλειπον καὶ τινες σπορὰδην παρεμβεβλημέναι βωμολοχίαι, δὲν θ' ἀφῄρουν οὐδὲν ἐκ τοῦ ἀστείου, ἀλλὰ μάλιστα χάριν πλείονα θὰ προσέθετον εἰς τοῦτο τὸ κατὰ πολλὰς ἐπόψεις ἀξιόλογον ποίημα, τὸ ὁποῖον ὅμως, καὶ ἂν δὲν εἶχε τὰς ὑποδειχθείσας ἐλλείψεις, καὶ ἂν ἦτο καὶ τέλειον, πάλιν ἀμφιβάλλομεν, ἂν ἤθελε σταθῇ ὑπὸ ἐπιτροπῆς, διὰ τὸν μόνον λόγον τοῦ ὅτι εἰς τὴν φύσιν τῆς κωμικῆς ποιήσεως ἔγκειται τὸ νὰ περιέχῃ πολλά τινα, ἅπερ εἰς μόνος δύναται νὰ λάβῃ εὐκόλως ὑπ' εὐθύνην του, ἐπιτροπὴ δὲ, ἐκ πλειόνων συγκειμένη ἀνδρῶν, δυσκόλως ἢ οὐδόλως.

Ἀναγινώσκομεν ἐκ τοῦ Τίρι λίρι τὸ προοίμιον.

Μεῦσα βοήθει! Κίνδυνον μεγάλον διατρέχω,
διότι ἐπιμένουν τὴν κεφαλήν μου ἔχω.
Δοκίμι σὺ ἡ μαῖά μου, μάπως ἀνεῖ τοκίον
γεννᾶσι τίρις δυσειδὲς καὶ ἐπιδὴ Κρεοῖον
δὲν εἶμαι, κρίνω περιττὸν μὲ πέλικον νὰ σχίσῃς
τὸ ἀπαλὸν κρανίον μου ἂς ἐνεργῇ ἡ φύσις!
Καὶ ἂν ἀντὶ τῆς Ἀθηνᾶς ἀναπαλίσῃ Μῶμος,
εὐχήσου κἂν τὸ νεογνὸν, κ' εἰ' ἡ εὐχή σου νόμος.
Τὸ μέγα κυνηγέσιον τῆς Σύρου θὰ σᾶς ᾄσω·
καθὼς αὐτὸ ἐπὶ τῆς γῆς δὲν εἶδα κάνεν ἄλλο.
Θὰ σᾶς εἰπῶ (κ' οἱ στίχοι μου δὲν εἶναι ἁπλῆ χλεύη)
δι' ἕνα κούκκον εἰς αὐτὴν τὴν νῆσον τί συνέβη
καὶ ποῖα ἔρις ἤκμασεν ἐκ θέματος ἀθώου.
Σ' ἐτάραξε τὴν ἥρεμον καθέδραν τοῦ Κερδῴου.
Χαῖρε ξηρόνησος! τροφὸς ἐν μέρει τῶν κυρίων
τῆς προστυχίας, καὶ τροφὸς τῶν θελκτικῶν Σειρήνων,
αἵτινες ἄλκων τοὺς γαμβροὺς μὲ ᾄσματα τοὺς κρίνουν!
Χαῖρε ἡ ζέουσα βαρὺ τῆς πυρασφάλτου μύρον!
ὅπου δι' ἕνα ἐβόλον σκληρὰ κρατοῦνται μάχαι.
Χαῖρε ἡ θὶν ἡ ἄνυδρος, χαῖρε τῶν βρέχων βρέχει!
εἰς σὲ ἂν ἐφθείρεσον ὁ Ψεφεύδης πάλαι,
κερδίζονται κἂν σήμερον πυρότητες μεγάλαι,
κ' εἰς τῆς τερπνῆς σου ἀγορᾶς τὰς ἀγυιὰς τὰς πρώτας
πολλοὶ τὰς φθειριώσας των ἐτίναξαν καπότας.
Χαῖρε! . . . « Πλὴν Κύριε, halte là! μὲ γέλοιον σατύρου
» νὰ ᾄσῃς δὲν μᾶς ἔταξες χ α ρ ε τ ι σ μ ο ὺ ς τῆς Σύρου,
» ἀλλὰ τὸν κούκκον σου. Ἀκόμη ἐγκαίρως μὲ τιμᾷ σου
» ἔμθα, ἀγγίλοι, κράζετε, εἰς τὴν ὑπόθεσίν σου ». —
Μετὰ χαρᾶς, αὐθέντα μου! Ἐὰν δὲ κτυπήσω
εἰς τὸ ἕξῆς τὸν κούκκόν μου, κούκκος νὰ καταντήσω.

Ἐρχόμεθα εἰς τὰ δύο τελευταῖα ποιήματα, τὰ ὁποῖα ὑπερέχουσι τῶν μέχρι τοῦδε θεωρηθέντων. Ἐπιγράφεται τὸ μὲν *Χίος δούλη*, καὶ εἶναι ἐπικὸν διήγημα εἰς δακτυλικοὺς ἑξαμέτρους 1113, ἔργον τοῦ αὐτοῦ ποιητοῦ ὅστις καὶ τὸ Τίρι λίρι ἐποίησε, τὸ δὲ *Μαρία Δοξαπατρί*, καὶ εἶναι δρᾶμα εἰς τριμέτρους ἰάμβους περὶ τοὺς τρισχιλίους μετὰ καὶ πεζῶν χωρίων ἐν τῷ ματαῖῳ. Ἡ ἐπιβολὴ ἀμφοτέρων τῶν ποιητῶν γενναία, καθ' ὅσον δὲν κῦχαριστήθησαν νὰ τραπῶσιν εἰς τὴν εὔκολον πλάσιν γεγονότων ἐξ ἀνυπάρκτου, ἢ παράφρασιν ξένων προϊόντων, ἀλλὰ μελετήσαντες μετ' ἀγάπης τὴν πάτριον πολύστονον ἱστορίαν, διετέθησαν ἐξ αἰσθήματος πατριωτικοῦ καὶ εἰς ποιητικὴν ἐξεργασίαν μέρους τινὸς τῶν πρώην δεινῶν τοῦ Ἕλληνος. Εὐχόμεθα νὰ τοὺς μιμηθῶσι καὶ ἄλλοι, ἵνα βλέπωσιν ἅπαντες οἱ ὁμογενεῖς καὶ ἐν τῇ ποιήσει καὶ ἐν τῇ ἱστορίᾳ δι' ὁπόσων κακῶν διήλθομεν ἐν τοῖς χρόνοις τῆς δουλείας καὶ φρουρῶσιν ὡς κόρην ὀφθαλμοῦ τὴν ἐλευθερίαν καὶ τοὺς θεσμοὺς αὐτῆς τοὺς δικαίους. Περίεργον δὲ πάνυ, ὅτι τὰ ποιήματα ταῦτα, καί τοι διάφορα τὸ εἶδος, ἔχουσιν ὅμως κατὰ σύμπτωσιν

(1, λ. χ. Οἱ εὐπατρίδαι λυποῦνται μὲν εἰς θάνατον ἁπλοῦ ἐντίμου, μ ὴ τ ε τοὺς μέλλει ὅμως παντελῶς, ἐάν . . — Δαπίθων, ἐνῷ ἔτιγε, νὰ τοὺς ἐβλέπωμεν, θὰ στείλουν, σφαλλὼν, βεβαρυμένος, πίπτουσα κτ..

(2) Ἤδυ τινα τοιαῦτα ἡμιστίχια· Παρετηρήθη ὅτι ἂν . . — Μᾶς ἐπροτίμησεν. Ἐντὸς . . — Ἔδνες ὁλόκληρον. Πολὺ δ' . . — Ἐπεσέθη ὅτι ζῇ. Πεσὼν . . — » Κακὸν δὲ καὶ τὸ ἐν τέλει στίχου εἶπ ά τις.

πολλὰς τὰς ὁμοιότητας ἐν τῇ οὐσίᾳ τῆς ὑποθέσεως. Ἑλλήνων καὶ φράγκων ἀντίθεσις, προδοσία πατρίδος ἐξ ἔρωτος κόρης Ἑλληνίδος πρὸς φράγκον, παραφροσύνη τῆς ἐρώσης, μνηστὴρ πρότερος καὶ ἀντεραστὴς Ἕλλην φιλελεύθερος μετ' οἰκτρᾶς ἐκουσίας τελευτῆς, τέλος, ὄνομα τὸ αὐτὸ τῆς ἐρώσης, Μαρία· ταῦτα πάντα ἀπαντῶνται ἐν ἀμφοτέροις τοῖς ποιήμασι. Ἀλλ' ἂς ἴδωμεν ἑκάτερον αὐτῶν χωριστά.

Ἡ *Χίος δούλη* ὑπόθεσιν ἔχει τὴν ἀποτυχοῦσαν ἀπόπειραν ἐκανατάσεως τῶν Χίων κατὰ τοῦ ζυγοῦ τῶν Γενουηνσίων περὶ τὰ μέσα τοῦ ιδ', αἰῶνος. Ὁ ποιητὴς ἀκολουθῶν ἐν μέρει τὴν ἱστορίαν καὶ ἐν μέρει παράδοσίν τινα, περὶ ἧς ποιεῖται λόγον ἐν τῷ προοιμίῳ του, προσπλάττει ὅσον ἦν ἀνάγκη τὰ πρωτεύοντα πρόσωπα καὶ τὴν πρᾶξιν ὡς ἑφεξῆς. Μετά τινα προοιμιώδη εὐχὴν πρὸς τὸν ἐν Χίῳ ποτὲ ζήσαντα τυφλὸν ἀοιδὸν, διηγεῖται πρῶτον, πῶς ἐκυριεύθη ἡ νῆσος ὑπὸ τοῦ στολάρχου τῶν Γενουηνσίων Βιγνόζου καὶ πῶς ἐκυβερνήθη κατ' ἀρχὰς μὲν ὑπ' αὐτοῦ ἠπίως, ἔπειτα δὲ ὑπὸ τῆς γενεᾶς τῶν Ἰουστινιανῶν πάνυ τυραννικῶς. Ὅθεν καὶ δέκα ἔτη μετὰ τὴν ὑποδούλωσίν των οἱ Χῖοι, κλῆρος ἅμα καὶ λαὸς, συνομνύουσι κατὰ τῶν τυράννων καὶ ἀποφασίζουσι νὰ ἐπιτεθῶσι κατ' αὐτῶν τὴν ἡμέραν τοῦ Πάσχα ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ ὑπάτου. Ἦρχε τότε τῆς νήσου ὡς ὕπατος Πέτρος Ἰουστινιάννης, ἄρχων ἄδικος καὶ σκληρός· ὁ δὲ ἀνόμοιος αὐτοῦ τὸ ἦθος ἀνεψιὸς Ἰωάννης καὶ αὐτὸς ἐν τοῖς ἄρχουσι συναριθμούμενος, ἀγαπᾷ τὴν Μαρίαν, κόρην τοῦ Μηνᾶ, πρωτουργοῦ τῆς συνωμοσίας καὶ ἀνταγαπᾶται. Τὴν Μαρίαν ὁ πατὴρ εἶχεν ἤδη πρότερον μνηστεύσει μετά τινος Χίου, τοῦ Ἰσιδώρου, ὅστις μισοτύραννος ὢν ἐμακρύνθη τῆς νήσου πρὸ 9 ἐτῶν καὶ ἔρχεται τότε ἐκ Βυζαντίου μετ' ἐπικουρίας πρὸς ἀπόσεισιν τοῦ ζυγοῦ τῶν ξένων, προσποιεῖται δὲ τὸν παράφρονα, ἵνα μὴ παρατηρηθῇ ἡ πατριωτική του ἐνέργεια παρὰ τῶν Γενουηνσίων· ἡ Μαρία ὅμως τότε δὲν εἶχε πλέον οὐδεμίαν κλίσιν πρὸς τὸν Ἰσίδωρον καὶ ἔζη μόνον ὑπὲρ τοῦ Ἰωάννου. Μαθοῦσα δὲ παρὰ τοῦ πατρὸς τὰ τολμηρὰ σχέδια τῶν συμπολιτῶν της, ἀποτρέπει τὸν ἐρασταί της Ἰωάννην τοῦ νὰ παρευρεθῇ τὸ Πάσχα ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ θείου του Πέτρου. Ὁ Ἰωάννης ἐκ ταύτης τῆς νύξεως ὁδηγηθεὶς, ὑπεισέρχεται εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Μηνᾶ, ἀκροᾶται καὶ λεπτομερέστερον τὰ τῆς συνωμοσίας ἐκ στόματος αὐτοῦ τοῦ Μηνᾶ, λαλοῦντος ἀνυπόπτως πρὸς τὴν Μαρίαν, καὶ οὕτω συλλαμβάνει τὸν Χῖον πράκτορα, καταρώμενον φρικτῶς τὴν θυγατέρα του διὰ τὴν προδοσίαν καὶ ἀπάγει αὐτὸν εἰς τὴν φυλακήν. Περαιτέρω δὲ ὅ,τε Ἰωάννης καὶ ὁ Πέτρος κινοῦνται δραστηρίως κατὰ τοῦ Ἰσιδώρου καὶ τοῦ ἐπισκόπου τῆς νήσου καὶ τῶν λοιπῶν συνωμοτῶν.

Μέχρις ὧδε εἶναι στιχουργημένη ἡ πρᾶξις ἐν τῷ σταλέντι πρὸς ἡμᾶς χειρογράφῳ. Στίχοι ἕτεροι 1008, ὡς σημειοῖ ὁ ποιητὴς, περιλαμβάνουσι τὰ περαιτέρω, ἐν οἷς ἡ καταβολὴ τοῦ κινήματος, αἱ ἐπακολουθήσασαι θανατικαὶ ποιναὶ, τὸ οἰκτρὸν τέλος τῆς Μαρίας, παραφρονούσης διὰ τὴν ἀπώλειαν τοῦ πατρός της, ἡ ἐκδίκησις τοῦ Ἰσιδώρου κατὰ τοῦ ἀντεραστοῦ του Ἰωάννου, τελουμένη διὰ χειρὸς τῆς Μαρίας, καὶ ἡ αὐτοῦ τοῦ Ἰσιδώρου καταστροφὴ, παραδιδομένου ἐξ ἀηδίας τοῦ ζῆν εἰς τὸν τύραννον τῆς νήσου Πέτρον καὶ προφητεύοντος ἐν ταῖς τελευταίαις στιγμαῖς του τὴν πτῶσιν τῆς Φραγκικῆς τυραννίας, ἥτις ἐπῆλθε μετὰ δύω αἰῶνας.

Τὸ ποίημα λοιπὸν, καθ' ὅσον λείπουσι τὰ μετὰ τὴν ἀνακάλυψιν τῆς συνωμοσίας, ἐστάλη ἡμῖν ἀτελές· ἀλλ' ἤδη καὶ τὸ ἐν χερσὶν ἡμῶν μέρος ἔχει τινὰ αὐτοτέλειαν, διότι εἰς κατανόησιν αὐτοῦ δὲν χρήζομεν τῶν ἑπομένων, ἀφ' οὗ μάλιστα ὁ ποιητὴς ἤρχισε πρῶτον ἀπὸ τῶν πρώτων καὶ ἐπροχώρησεν οὕτω εἰς τὰ πρόσω. Δὲν ἐπετηδεύθη δηλαδὴ τὸ νὰ εἰσβάλῃ εὐθὺς ἐκ προοιμίων εἰς μέσα τὰ πράγματα καὶ νὰ ἐκθέσῃ τὰ μὲν πρότερα δι' ἐπεισοδίων, τὰ δὲ ὕστερα δι' ἀναλήψεως πάλιν τῆς διηγήσεως, καθ' ὃν τρόπον τὰ φημιζόμενα παλαιὰ τῶν Ἑλλήνων καὶ Ῥωμαίων ἔπη ἐποιήθησαν, ἀλλ' ἐσχεδίασε τὸ ποίημά του κατὰ τὸν τρόπον περίπου τῶν Κυκλικῶν λεγομένων ἐπῶν, περὶ ὧν λέγει παλαιός τις, ὅτι « ἐσπουδάζοντο τοῖς πολλοῖς οὐχ οὕτω διὰ τὴν ἀρετὴν, ὡς διὰ τὴν ἀκολουθίαν τῶν ἐν αὐτοῖς πραγμάτων (2).» Ὁπωσδήποτε ὅμως ἐν τῇ Χίῳ δούλῃ ἡ διήγησις δὲν παρουσιάζει ἀτόπημά τι μέγα· αἱ διάφοροι σκηναὶ ἀκολουθοῦσι σκοπίμως, ἐκτὸς μιᾶς, ἔνθα ὁ ποιητὴς τὴν τοῦ Μηνᾶ μετὰ τῆς θυγατρὸς πρώτην συνδιάλεξιν ἀπιθάνως διακόπτων, μεταβαίνει εἰς ἄλλα, (1) καὶ οἱ χαρακτῆρες τῶν δρώντων προσώπων εἶναι καὶ ποικίλοι καὶ ζωηρῶς ἐζωγραφημένοι, ἐκτὸς ὅμως τοῦ χαρακτῆρος τοῦ Ἰωάννου, ὅστις ἐνῷ ἐν ἀρχῇ παρίσταται μειλίχιος καὶ φιλοδίκαιος, ἔπειτα ἀποβαίνει οὐ μόνον δριμὺς διώκτης τῶν συνωμοτῶν, (τοῦτο ἡ θέσις του ὡς ἄρχοντος Γενουηνσίου συνεχώρει)· ἀλλὰ καὶ πικρότατος εἴρων καὶ σκώπτης τοῦ ὑπ' αὐτοῦ συλληφθέντος Μηνᾶ τόσον, ὥστε οὐδὲν ἐν ἐκείνῃ τῇ πράξει βλέπει τις οἰκεῖον ἀγγέλου, ὁποῖον μᾶς εἶπεν ἐν τοῖς προτέροις ὁ ποιητὴς τὸν Ἰωάννην, ἀλλὰ μᾶλλον πᾶσαν τὴν διαβολικὴν φύσιν τοῦ Σατανᾶ. Τοῦτο ἐφάνη εἰς τοὺς κριτὰς τὸ μέγιστον λάθος τοῦ ποιήματος. Τὸ δὲ ὅτι καὶ ἡ Μαρία δὲν φαίνεται συναισθανθεῖσα πόνον διὰ τὴν ἀπαγχόνισιν τοῦ θείου της ὑπὸ τῶν τυράννων, περὶ ἧς γίνεται λόγος ἐν τῷ ποιήματι, εἶναι μὲν καὶ τοῦτο λάθος, ἀλλὰ μετριώτερον, διότι ὁ ποιητὴς δοκιμάζει τινα τούτου θεραπείαν ἐν τῷ οἰκείῳ τόπῳ. Ἄλλως δὲ ἡ Μαρία δηλοῖ ἱκανῶς τὴν ἑαυτῆς στενοχωρίαν ἐν ᾗ εὑρίσκεται μεταξὺ τοῦ πρὸς τὴν πατρίδα καθήκοντος καὶ τοῦ πρὸς τὸν Ἰωάννην ἐρωτικοῦ πάθους της. Ἐπιτυχὴς δὲ εἶναι καὶ ἡ ἐπίνοια τῆς πλαστῆς παραφροσύνης τοῦ Ἰσιδώρου, καὶ τὸ ψαλλόμενον παρ' αὐτοῦ ᾆσμα ἐνώπιον τῆς ἀπαξιούσης αὐτὸν μνηστῆς καὶ τοῦ Ἰωάννου εἶναι λίαν κατάλληλον καὶ δύναμιν ἔχον πολλὴν ἐννοιῶν καὶ λεκτικοῦ, ἐκτὸς μόνον ὅτι φαίνεται ὀλίγον μακρότερον τοῦ δέοντος.

Ψεκτέα ἐκρίθη ἐν τῷ ποιήματι τούτῳ ἡ πολλὴ τῶν τόπων περιγραφὴ, ἥτις ἀναχαιτίζει οὐ μετρίως τὴν πρόοδον τῆς πράξεως, ἂν καὶ ὀφείλομεν νὰ ὁμολογήσωμεν, ὅτι ἐπροκάλεσεν ἐν μέρει τὰς περιγραφὰς ταύτας αὐτὴ ἡ τερπνὴ νῆσος, καὶ ὅτι δὲν φαίνονται αὗται φαντασιώδεις, ἀλλὰ πισταὶ κατ' αὐτοψίαν, ὅπερ ἔχει πάντοτε τὴν ἀξίαν του, Ὦ πρὸς τὸ ὕψος παρατηρῶμεν, ὅτι πολλοὶ λόγοι ἄρχονται ἀσυνδέτως, πολλοὶ καὶ διὰ τοῦ ἤτο ῥήματος, πολλοὶ ἐν τῷ ποιήματι καὶ οἱ κατ' ἀναχρονισμὸν ἐνεστῶτες, οὐκ ὀλίγη δὲ καὶ ἡ ἐπανάληψις φράσεων τινῶν καὶ λέξεων (1). Ταῦτα πάντα μετὰ μέτρου τινὸς ἐμβαλλόμενα, ἔχουσι βεβαίως τὴν οἰκείαν χάριν, ἀμέτρως δὲ, φέρουσι μονοτονίαν, καὶ ὡς πρὸς τοῦτο δὲν δυνάμεθα νὰ μὴ ἀναφέρωμεν ἐνταῦθα ἐκεῖνο τὸ φρασείδιον, «λυκούθιον ἀπώλεσε», δι' οὗ ὁ Αἰσχύλος παρ' Ἀριστοφάνει (2) ἀπώλεσεν ὄντως καὶ κατηγωνίσατο τὸν Εὐριπίδην, κολλήσας αὐτὸ πάνυ εὐκόλως εἰς ὅλους σχεδὸν τοὺς προλόγους τῶν τραγῳδιῶν τοῦ ἀντιπάλου του, τοὺς ἀρχομένους μονοτόνως ἀπὸ ὀνόματος οὐσιαστικοῦ ἢ μετοχῆς κατ' ὀνομαστικὴν πτῶσιν ἀριθμοῦ ἑνικοῦ. Τὸ δὲ ἰδίως λεκτικὸν μέρος τῆς Χίου δούλης εἶναι ἀπηλλαγμένον μεγάλων σφαλμάτων, δὲν λείπουσιν ὅμως ἀκυρολεξίαι τινὲς καὶ ἀδόκιμοι συντάξεις, (3) ἀνορθογραφίαι δὲ δυστυχῶς ὅσαι εἰς οὐδὲν ἄλλο ποίημα εὑρέθησαν εἰς τοῦτο. Ὀλίγαι δὲ εἶναι σχετικῶς ὡς πρὸς τὰ ἄλλα ποιήματα αἱ λίαν ἀρχαῖαι λέξεις, καὶ τοῦτον τὸν σκόπελον ἱκανῶς ἀπέφυγεν ὁ ποιητής.

Οἱ ἑξάμετροι ὁμολογητέον ὅτι δὲν εἶναι πολὺ εὔτονοι. Πολλαχοῦ τοῦ ποιήματος ἀπαντῶνται πέντε καὶ δέκα στίχοι συνεχῶς ἀρχόμενοι ἀπὸ ἀτονίστου συλλαβῆς· πρὸς τούτοις ἡ τομὴ ἡ κατὰ τρίτον τροχαῖον, ἐπικρατοῦσα, ὑπτιώτερον ἀποτελεῖ τὸν ῥυθμὸν καὶ διαῤῥέοντα τὸν στίχον εἰς δύω, πολὺ ἐπαισθητῶς τῇ ἀκοῇ. (4)

Τεμάχιον ἐκ τῆς Χίου δούλης.

Ὁ Ἰωάννης μεσιτεύει παρὰ τῷ Πέτρῳ ὑπὲρ τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Μηνᾶ, ἵνα μὴ ἀπαγχονισθῇ, καὶ ἀκούει παρ' αὐτοῦ·

Ἀλ! τοῦ πλουσίου Μηνᾶ; εἶπ' ὁ Πέτρος, πικρὸν μειδιάσας·
εἰς τοῦ ὁποίου τὸν οἶκον φοιτᾷς . . . καὶ τὴν κόρην του βλέπεις . . .
εἶναι ὡραία αὐτή, καθὼς μ' ἔπειν . . . καὶ σὺ ἴσως νίες . . .
Πρόσεξε ὅμως, μὴ γίνῃς καὶ σὺ ὡς τὸν πρώην γαμβρόν του,
μίσει Ἰσίδωρον, ἔξαλλος νοῦς καὶ ὀρθὸς δημοκράτης,
ὅστις φρονίμως ποιῶν ἀνεχώρησε λάθρα, ἀλλέως
ἤθελεν ἤδη μετρήσει κρυπτὸς τῆς ἀγχόνης τὸ ὕψος.
Εἶπε κ' ἐκάγχασε μέγα· ὁ δὲ Ἰωάννης ἀκούσας,
συνωφρυώθη τὸ πρῶτον, ὠχρίασεν ἔπειτα, τέλος
ἔλαβε χρῶμα πορφύρας καὶ εἶπε σχεδὸν ἀγερώχως·
Θεῖε, μ' ὑβρίζεις! καὶ ἴσως λαλῶν ἐλησμόνησας, ὅτι
εἶμαι κ' ἐγὼ Ἰουστινιάννης, υἱὸς τοῦ κλεινοῦ ἀδελφοῦ σου,
εἶμαι κ' ἐγὼ Μακεδὼν κ' εὐγενὴς τῆς Γενούης· ἂν δ' ἔχω
σχέσεις μὲ Χίους, θαῤῥῶ ὅτι τοῦτο δὲν εἶναι αἰσχύνη.
Θέλεις πεισθῇ μετ' ὀλίγον, αὐτοὶ μου αἱ σχέσεις ὅτ' εἶναι
μᾶλλον ὠφέλιμοι, μᾶλλον σωτήριοι, μᾶλλον σπουδαῖαι,
ἢ αἱ σκληρόστατες, ἃς καθ' ἑκάστην οἱ δήμοι πράττουν.
Θὰ ἐκφραυσθῇ ἐλεύθερος, ἀφοῦ ἐριθίζεις τὴν γλῶσσαν,
ἢν ἐπὶ χρόνον ἐκράτει τὸ σέβας σχεδὸν δεσμευμένην.
Λέγε, τί πράττομεν τώρα καιρὸν, εἰμὴ ἔργα δημῶν;
Εἰς τὸν ἀθῶον λαὸν, εἰς τὴν νῆσον αὐτὴν τὴν ὡραίαν,
ἤτις ἐπίγειος εἶναι παράδεισος κι' ὅπου ἐμμένει
ἡ μαγικὴ τοῦ Θεοῦ καλλονὴ δι' ἀνθῶν χαραγμένη,
λέγε, ὁποῖον ἐπράχθη καλὸν καὶ ὁποία φροντὶς μας
τοῦ κοπιάζοντος δούλου ἐλάφρυνε κἀν τὰς ἀλύσεις;
Ταύτην τὴν ὥραν ἀκόμη δὲν ἔλεγες ἄλλο, ἢ μόνον
φόνους, ἁρπαγὰς, ἀτιμώσεις, δημεύσεις καὶ στύγια ἔργα.
Μὴ δι' αὐτὸ ὁ Θεὸς μᾶς ἐδώρησε ταύτην τὴν χώραν;
Μὴ τὴν ὠμότατα πρέπει νὰ ἔχῃς συμπάθεσον πάντα;
Στρέψε τὸ βλέμμα σου πέριξ! ἰδὲ τὴν χλοάζουσαν φύσιν
καὶ τοῦ ἡλίου τὸ φῶς, τ' οὐρανοῦ τὸ ἀνέφελον κάλλος,
τὴν εὐωδίαν ὀσφράνσου, ἣν φέρει ἡ πτέρυξ τῆς αὔρας,
ἄκουσον τόσων πτηνῶν τὴν τερπνὴν μελῳδίαν, κ' εἰπέ μοι,
ἂν εἰς τοιαύτην ὡραίαν σκηνὴν συμφωνῇ καὶ ἁρμόζῃ
νὰ παριστάνουν σφαγὰς καὶ αἱμάτων οἱ ἄνθρωποι δράμα.
Ἄκουσον κι' ἄλλο! στιγῇ ὁ Θεὸς καὶ κοιμᾶται ὁ δοῦλος,
πλὴν συλλαβὴν ἂν εἰπῇ ὁ Θεὸς, ἀνεγείρει' ὁ δοῦλος,
ὄχι λαγὼς, ἀλλὰ τίγρις πεινῶσα κι' ἀχόρταστος λύκος.
Μία ἀχὴ μᾶς κινεῖ, ἀλλ' ἐχθρὰ μᾶς χωρίζουσι γνῶμαι.
Σὺ ὑποθέτεις φρικῶδες θηρίον τὸν ἄνθρωπον φύσει.
Τρόμον ἐνσπείρων, ζητεῖς νὰ θερίσῃς κερδὴν τὴν ἀγάπην,
ὡς νὰ λαχεύνῃ κανεὶς ἀμπέλου, ἂν ζιζάνια σπείρῃ.
Ἄλλως φρονῶν ὑποθέτω ἐγὼ, ὅτι εἶναι τοιοῦτος,
μόνον διότι κακῶς διοικεῖται πονεῖ καὶ στενάζει.
Εἶδες; τὸ ὄνομα ὅταν ἀκόμη εἰπεῖν τοῦ Βιγνόζου,
δάκρυα χύνων θερμὰ σεβασμοῦ καὶ φιλίας κι' ἀγάπης.
Καὶ μ' ὅλον τοῦτο αὐτὸς τοὺς ὑπέταξε, κ' ἦτον ἐχθρός των.
Δίκαιος ὅμως ὑπῆρξε καὶ ἄρχων μὲ τέχνην μεγάλην,
τὸν ἴδιόν του υἱὸν μαστιγώσας ἐνώπιον πλήθους,
μόνον διότι νὰ δρέψῃ ἐτόλμησεν ὥρμον θάτρου.
Ἂν εἰς τοὺς Χίους φανῶμεν πρόστυχοι, κ' ἔμᾶς ὑ' ἀγαπήσουν.
Ἐρίζας τὰ δένδρα εἰς γῆν ἀγαθὴν παχυσάρκους γεννᾶσι,
Κ' εἰς τοῦ λαοῦ τὴν καρδίαν ῥιζοῦται ὁ δίκαιος ἄρχων.
Εἶπα· πιστεύω χωρὶς νὰ ψευσθῶ, τὸ συμφέρον μας εἶπα.

Μεταβαίνομεν εἰς τὸ τελευταῖον ποίημα, τὴν *Μαρίαν Δοξαπατρῆ*. Τοῦ δράματος τούτου ἡ ὑπόθεσις ἐλήφθη ἐκ τοῦ στιχηροῦ Χρονικοῦ τῶν ἐν τῷ Μορέᾳ πολέμων τῶν Φράγκων. Τὴν ξηρὰν ἐκεῖθεν ὕλην διέπλασε καὶ ἐζωογόνησεν ὁ εὐφυὴς ποιητὴς καὶ ἐμόρφωσεν οὕτω πλούσιον ἐννοιῶν καὶ αἰσθημά-

(1) Φώτιος Κώδ. 239.

(2) Ἐκεῖ ἡ κόρη εἰποῦσα· «Συγχώρει με, πάτερ, ἂν ἔγεινα ταύτην τὴν ὥραν Τὸ μισητότερον ἴσως καὶ ἄθλιον πλάσμα τοῦ κόσμου, » ἐξέδε φυσικῶς ἀφορμὴν εἰς τὴν Μηνᾶν νὰ προκαλέσῃ ἐξηγήσεις περαιτέρω.

(1) Οἷον· μέγα πανόρκμα, τοῦ πανοράματος τούτου.— τῆς μαγικῆς ταύτης κατοπτείας, ἡ μαγικὴ τοῦ Θεοῦ καλλονή, τὰς μαγικὰς, τῆς μαγικῆς, τὴν μαγείαν, τὴν μάγισσαν γλῶσσαν, κτλ.

(2) Ἐν τοῖς Βατράχοις, στίχ. 1198—1247.

(3) Οἷον· οἵτινες ἄσχετοι πρίν, συνεδέθησαν ἢ δ κ δι' ὅρκου. Τρεῖς πρὸς τὰς εἴκοσιν ἴδε φορὰς· πρὸς τὴς ἀγχόνης τὸν θάνατον. Κἀ αὐτὸς ὡς σᾶς εἶχε ποτὲ μυελὸν, κτλ.

(4) Ἴδε στίχ. 24—32, οἵτινες ἄρχονται ἀπὸ τῶν ἑξῆς μερίων· τοῦ, καὶ, πρὶς, τῶν, νὰ, οἱ, εἰς, τὰς. Ἴδε ἔτι σ. 106—110 καὶ 1022—1029 καὶ 1033—1012.

των ποίημα, περιέχον τάδε περίπου· Γουλιέλμος ὁ Καμπανίτης περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ιγ'. αἰῶνος, ἀφοῦ ὑπέταξε σχεδὸν ὅλην τὴν Πελοπόννησον, πολιορκεῖ ἐν Ἀρκαδίᾳ τὸ μικρὸν φρούριον τῶν Σκόρτων Ἀράκλοβον, οὗ φρούραρχος ἦν Ἀκκων ἀνὴρ καὶ δόξαν κεκτημένος ἀνδρείου πολεμιστοῦ, ὁ Βουτσαρᾶς Δοξαπατρῆς. Εὐθὺς ἐν ἀρχῇ τοῦ δράματος βλέπομεν τὰ ἤθη καὶ τοὺς τρόπους τοῦ Φραγκικοῦ στρατοῦ καὶ τὴν ἀτασθαλίαν τῶν ἱπποτῶν λαμπροῖς χρώμασι καὶ ζωηρῶς ζωγραφούμενα. Μετὰ ταῦτα νέος τις Ἕλλην, εὐγενῶν φρονημάτων, Ἄγγελος Φιλανθρωπινός καλούμενος, Ἀκκων καὶ αὐτός, διαφυγὼν τὸν ὄλεθρον τοῦ ὑπὸ Λατίνων ἁλωθέντος Βυζαντίου, ἔρχεται εἰς τὰ Σκόρτα, ἵνα συμμετάσχῃ τῶν ὑπὲρ πατρίδος ἀγώνων τοῦ Δοξαπατρῆ. Τοῦτον τὸν Ἄγγελον συλλαβὼν ὁ Καμπανίτης ἀνακρίνει, καὶ ἀγασθεὶς αὐτοῦ τὸ ἦθος, τὸν ἀπολύει ἐλεύθερον καὶ τὸν ἀφίνει νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸ φρούριον. Ταῦτα προεισοδιώδη· ἡ δὲ κυρία πρᾶξις ἄρχεται ἀπὸ τῆς συλλήψεως τοῦ Δαιμονογιάννη, κατασκόπου, ὃν ἐξέπεμψεν εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν Φράγκων ὁ Δοξαπατρῆς. Ὁ Δαιμονογιάννης οὗτος τέως μὲν δίδει ἀφορμὴν εἰς πολλὰ γελοῖα καὶ δεικνυται ἄφρων καὶ λίαν πόνηρος, ἔπειτα δὲ φοβηθεὶς τὸν θάνατον, προδίδει τῷ Καμπανίτῃ, ὅτι ὁ Δοξαπατρῆς ἔχει ἀποκεκρυμμένην ἔξω τοῦ φρουρίου ἐντός τινος σπηλαίου τὴν οἰκογένειάν του χάριν ἀσφαλείας, καὶ εἰς τοῦτο τὸ σπήλαιον ὑπόσχεται νὰ ὁδηγήσῃ τὸν Καμπανίτην. Ὁ Καμπανίτης ἀναβάλλει τὴν μελετωμένην κατὰ τοῦ φρουρίου ἔφοδον καὶ ἀπελθὼν εὑρίσκει ἐν τῷ σπηλαίῳ τὴν γυναῖκα καὶ τὴν θυγατέρα τοῦ Δοξαπατρῆ Μαρίαν, πρὸς τὰς ὁποίας φέρεται ἱπποτικῶς ὡς Γάλλος, ἡ δὲ Μαρία εὐθὺς ἐρωτεύεται αὐτὸν σφοδρότατα καὶ ὁ Καμπανίτης δὲν ἀναισθητεῖ. Ἐν τούτοις ὁ Δοξαπατρῆς μὴ βλέπων ἐπανερχόμενον τὸν Δαιμονογιάννην, ἐπὶ μικρὸν μὲν ἀνησυχεῖ, εἶτα δὲ μαθὼν παρὰ τῆς ἀδελφῆς τοῦ Ἀγγέλου, (ἥτις καὶ αὐτὴ ὡς κόρη πτωχὴ ὁδηγοῦσα τυφλὸν ῥαψῳδόν, τὸν πατέρα της, εἶχεν εἰσέλθει τότε εἰς τὸ φρούριον)· ὅτι ὁ Καμπανίτης ὥδευσε πρὸς τὸ σπήλαιον, ἀποφασίζει νὰ ἐξέλθῃ μόνος εἰς ἐπίσκεψιν καὶ ἐπικουρίαν τῶν οἰκείων, ἀλλ' ἐμποδισθεὶς ὑπὸ τῶν ἀξιωματικῶν του, οἵτινες ἠθέλησαν νὰ χαρακτηρίσωσι τὴν ἔξοδόν του ταύτην ὡς ἀπόδρασιν, ὀργίζεται καὶ μένει, ἐρωτᾷ δὲ τοὺς περὶ αὐτόν, τίς θέλει ὑπὲρ αὐτοῦ νὰ κινδυνεύσῃ ἀπερχόμενος εἰς τὸ σπήλαιον; Ὅλοι μας, ἀποκρίνονται οὗτοι· αὐτὸς δὲ θέλει ἕνα, καὶ τότε δὲν εὑρίσκεται οὐδείς. Μόνος δὲ ὁ ἔπηλυς Ἄγγελος Φιλανθρωπινὸς προσφέρει ἑαυτὸν γενναίως καὶ ἀποστέλλεται. Ἐν τινι μετὰ ταῦτα ἐρωτικῇ σκηνῇ ὁ Καμπανίτης λέγει τῇ Μαρίᾳ, ὅτι δὲν δύναται περαιτέρω ν' ἀναβάλῃ τὴν ἔφοδον, ἂν δὲν πεισθῇ ταχέως ὁ Δοξαπατρῆς νὰ παραδοθῇ. Ὑπόσχεται τι ἡ Μαρία. Ἔπειτα δὲ ἀφοῦ καὶ ὁ Ἄγγελος ἐκεῖσε ἦλθε καὶ ἐγνωρίσθησαν μετὰ τῆς Μαρίας ὡς παλαιοὶ συμπαῖται, (ὁ δὲ Ἄγγελος ἔτι καὶ ἠγάπα τὴν Μαρίαν, αὕτη δὲ αὐτὸν οὐχί·) ἡ Μαρία μετημφιεσμένη ἀπέρχεται εἰς τὸ φρούριον καὶ πειθαναγκάζει τὸν πατέρα της νὰ παραδοθῇ, ὅπερ καὶ ποιεῖ οὗτος, ἤδη καὶ πρότερον ἐγγὺς τούτου ὤν. Ἐν τούτοις πρεσβεία ἐκ Καμπανίας ἐλθοῦσα καλεῖ τὸν Καμπανίτην ὡς διάδοχον τοῦ ἀποθανόντος ἀδελφοῦ του εἰς Γαλλίαν. Ἀποφασίσας δὲ οὗτος ν' ἀναχωρήσῃ, διατάσσει τὰ κατὰ τὴν Πελοπόννησον, ἐπιτρέψας τὰ πάντα εἰς τὸν πρωτοστάτορά του τὸν Βιλλαρδουΐνον, ἄνδρα συνετὸν καὶ δραστήριον. Ἡ Μαρία εἰς τὸ ἄκουσμα τοῦτο θορυβηθεῖσα, στέλλει τὴν τροφόν της πρὸς τὸν Καμπανίτην, μεθ' ἱκεσίας νὰ τὴν σπλαγχνισθῇ, ἀλλ' ἐκεῖνος τὴν ἀποπέμπει χωρὶς νὰ εἴπῃ λέξιν. Ἐντεῦθεν ἡ Μαρία παραφρονεῖ καὶ μελετᾷ αὐτοχειρίαν. Ὁ πατήρ της διὰ ταῦτα περίλυπος, τρέπεται εἰς ἀκρόασιν ῥαψῳδιῶν τοῦ τυφλοῦ ἀοιδοῦ περὶ τῆς τοῦ Βυζαντίου ἁλώσεως, καὶ ἡ Μαρία ἐν παραφροσύνῃ λυρικά τινα ᾄδουσα, ἀναμνηστικὰ τῆς ὁμοιοπαθοῦς αὐτῇ Σαπφοῦς, ἐξέρχεται τῆς σκηνῆς, καὶ ἀπελθοῦσα πίπτει εἰς τὸν Ἀλφειὸν ποταμόν. Πρὶν ἀκμὴν ἐκπνεύσῃ, φέρουσί τινες αὐτὴν εἰς τὴν σκηνήν, ἔνθα ἡ τροφός της ἐξηγεῖ τὰ πάντα. Ἐκεῖ τότε ἐπιφαίνεται καὶ ὁ Καμπανίτης ἵνα ἀποχαιρετίσῃ τὸν Δοξαπατρῆν πρὸ τῆς ἀναχωρήσεώς του. Ὁ δὲ Ἄγγελος βλέπων τὴν Μαρίαν θνήσκουσαν, δυσφορεῖ μεγάλως, ἐπιπλήττει σφοδρῶς τὸν Καμπανίτην, ὁρμᾷ δὲ καὶ νὰ τὸν φονεύσῃ, ἀλλ' ἀναχαιτίζεται ὑπὸ τῆς ἐννοίας τοῦ ὅτι δὶς παρ' αὐτοῦ ἄλλοτε ἐσώθη, καὶ οὕτω ἐξ ἀπελπισίας σφάζει ἑαυτόν. Πρὶν δὲ ἐκπνεύσῃ, γίνεται ἡ αὐτοῦ ἀναγνώρισις μετὰ τοῦ πατρός του, τοῦ τυφλοῦ ἐκείνου ἀοιδοῦ, ὅστις μέχρι τῆς ὥρας ἀνεζήτει τὸν υἱόν του. Ἔπονται ἐκ μέρους τοῦ Δοξαπατρῆ ἀραὶ κατὰ τοῦ Καμπανίτου καὶ ὅρκος αἰωνίου μίσους κατὰ τῶν Φράγκων, καὶ τελειόνει τὸ ὅλον μὲ τὰς λέξεις· ἄγωμεν, ἐκδίκησις!

Ἡ Μαρία Δοξαπατρῆ λέγεται δρᾶμα, ἀλλ' εἶναι μᾶλλον ποίημα ἔχον καὶ ᾠδὸν μόνην τὴν δραματικὴν ἐπιφάνειαν ἐν ποικίλῃ ἀκολουθίᾳ πράξεων καὶ ὑποτυπώσει ἠθῶν. Καλὰ ἔχει δεδικαίως ἱκανὰ, τὸν χαρακτῆρα τοῦ Βιλλαρδουΐνου λαμπρόν, τὸν τοῦ Ἀγγέλου Φιλανθρωπινοῦ ἐπίσης, (ἀλλ' οὐχὶ ἐν πᾶσι,) τὰ περὶ τὸν ῥαψῳδὸν καὶ τὴν θυγατέρα του εἰδυλλιακὰ ἅμα καὶ τραγικά, ἐν οἷς ἀναμιμνησκόμεθα τοῦ Οἰδίποδος καὶ τῆς Ἀντιγόνης, τὰ τῶν Φράγκων ἱπποτῶν ἱκανῶς πιστὰ καὶ ζωηρὰ, τέλος χωρία τινὰ, ἀναφορὰν ἔχοντα πρὸς τοὺς νῦν Εὐρωπαίους καὶ Ἕλληνας, ζωοποιοῦντα τὸ ὅλον. Τὰ δὲ σφάλματα αὐτοῦ εἶναι τῆς ποιητικῆς συνθέσεως, καὶ κατὰ τοῦτο ὑπολείπεται τῆς Χίου δούλης, ἐνῷ κατ' ἄλλα ὑπερτερεῖ αὐτήν· ἀλλὰ βέβαια καὶ τὸ εἶδος τὸ δραματικὸν εἶναι τὸ δυσχερέστατον πάντων. Πολλαχοῦ τοῦ ποιήματος τούτου δὲν εὑρίσκομεν τὸ καίριον τῶν λόγων καὶ ἔργων κατὰ τὸ πιθανὸν καὶ τὸ εἰκός, λείπει δηλαδὴ ἡ ψυχολογικὴ ἀλήθεια ἐν τοῖς δρωμένοις· ἰδοὺ τὸ κυριώτατον αὐτοῦ σφάλμα. Καὶ εἶναι μὲν ἡ πλοκὴ τοῦ δράματος πολυμήχανος, ἀλλὰ ἄτεχνος. Ἐπειδὴ δὲ εἶναι προφανὲς, ὅτι ὁ ποιητὴς μετὰ φιλοτιμίας ἄλ-

λως ἀξιεπαίνου ἤρμησεν ἐπὶ τὴν μίμησιν τοῦ περιφήμου Ἄγγλου δραματουργοῦ Σαιξπήρου καὶ παρέστησε πρῶτος ἴσως αὐτὸς εἰς τὴν γλῶσσάν μας τὸν ἰδιάζοντα τρόπον ἐκείνου τοῦ ποιητοῦ, φέρε ἴδωμεν πρῶτον τὰ κατὰ τὴν μίμησιν ταύτην καὶ ἔπειτα τὰ ἄλλα.

Ὁ Σαιξπῆρος, ὡς γνωστόν, ἀναμιγνύει πολλάκις ἐν ταῖς τραγῳδίαις τὰ λυπηρὰ καὶ τὰ φαιδρὰ, τὰς σοβαρὰς καὶ τὰς κωμικὰς ὁμιλίας, πεισθεὶς ὅτι οὕτως ἔχουσιν ὡς ἀληθῶς τὰ τοῦ ἀνθρωπίνου βίου, καθ' ἃ λέγει καὶ ἐν δημοτικόν μας δίστιχον·

Τὰ γλυκὰ μὲ τὰ κλάψματα, ἡ χαρὰ μὲ τὴν πρίκα,
Εἰς μίαν ὥραν σπάρθηκαν, μαζῆ ἐγεννιθῆκαν.

Ὁ Σαιξπῆρος ἀναμιγνύει ἔτι ἔμμετρα καὶ πεζὰ, τὰ πεζὰ ἐμβάλλων συνήθως εἰς τὸ στόμα τῶν ταπεινοτέρων προσώπων. Προσέτι συγκροτεῖ σκηνὰς διαλογικὰς ἐπὶ μόνῳ σχεδὸν τῷ σκοπῷ ἠθογραφίας τῶν προσώπων καὶ τῶν ἐποχῶν, ἄλλως δὲ ὀλίγον συντεινούσας εἰς τὴν τῆς πράξεως πρόοδον. Τέλος παρεμβάλλει συχνὰ οἷον δρᾶμα εἰς δρᾶμα, εὑρίσκων σχέσιν τινὰ ἀναγκαίαν δύω διαφόρων πράξεων, τοῦτο δὲ ἵνα καταρτίσῃ πλουσιωτέραν τὴν σύνθεσίν του, ἐξ οὗ ἐν μέρει πηγάζουσι καὶ τὰ πολλὰ τῶν Σαιξπηρείων δραμάτων πρόσωπα καὶ οἱ πολλοὶ ἐν αὐτοῖς θάνατοι καὶ εἴ τι τοιοῦτο. Ταῦτα λοιπὸν πάντα, τὰ ὁποῖα ἡ δὲν ἐπιτηδεύθησαν διόλου οἱ παλαιοὶ τῶν Ἑλλήνων τραγικοὶ, ἢ ὀλίγον μόνον τινὰ ἐξ αὐτῶν, ταῦτα βλέπομεν ἀθρόα μετενηνεγμένα εἰς τὴν Μαρίαν Δοξαπατρῆ καὶ μέχρι τινὸς καλῶς μετενηνεγμένα. Τὰ καλὰ καὶ ἐπιτυχῆ μέρη τῆς μιμήσεως παρατρέχοντες, ἵνα μὴ λέγωμεν ἐπ' αὐτοῖς ἐπαινετικὰς μόνον φράσεις, ἀναφέρομεν τινὰ τῶν καθ' ἡμᾶς μὴ ἐπιτυχῶν. Εὐθὺς ἡ πρώτη σκηνὴ τῆς πρώτης πράξεως (ἢ μᾶλλον ὀρθότερον τοῦ πρώτου μέρους (1), ἥτις ἄλλως θεωρουμένη εἶναι τηλαυγὲς πρόσωπον τοῦ ὅλου ἔργου, τόσην πολλὴν ἀνάπτυξιν λαμβάνει, ὥστε ὁ ἀναγνώστης πιστεύει, ὅτι αἱ πολλαὶ ἐκεῖναι εὐτράπελοι ὁμιλίαι περὶ ἐρωτικοῦ τινος μνημοσύνου (souvenir) τοῦ Γαλτιέρου, ἑνὸς τῶν ἱπποτῶν, δὲν εἶναι γεγραμμέναι πρὸς ἁπλῆν μόνον ζωγραφίαν χαρακτήρων, ἀλλ' ὅτι ἔχουσι σχέσιν τινὰ ἄμετον πρὸς τὴν κυρίαν πρᾶξιν τοῦ δράματος· ἀλλ' ἀπατᾶται παρὰ προσδοκίαν ὁ ἀναγνώστης. Ἄλλο· ἐν ταῖς σκηναῖς, ἔνθα τὰ ταπεινότερα πρόσωπα κωμικῶς πράττουσι καὶ λέγουσιν, ὡς ὁ στρατιώτης ὁ φύλαξ τοῦ Δαιμονογιάννη, ὁ Δαιμονογιάννης αὐτὸς, ἡ τροφὸς Βασιλικὴ καὶ ὁ πυλωρὸς τοῦ φρουρίου, πολλὰ πλεῖστα εἶναι τὰ περιττά· τὰ δὲ περιττὰ ταῦτα εὑρίσκονται καὶ ἐν ἄλλαις σκηναῖς εἰς τόσον πλῆθος, ὥστε τὸ δρᾶμα ἂν κατὰ τὸ ἓν τρίτον ἢ καὶ τὸ ἥμισυ συνετέμνετο, δὲν ἤθελεν ὑποστῇ οὐδεμίαν κολόβωσιν, ἐπειδὴ οὐδεμία σκηνὴ ἤθελε λείψει, εἰμὴ μόνον ἡ πολυλογία, ἥτις ἄντικρυς εἰς ταυτολογίαν καταντᾷ πολλαχοῦ. Παρετηρήθη δὲ ὑπὸ παλαιῶν τε καὶ νεωτέρων κριτικῶν, ὅτι ἐν τῇ μιμήσει συχνὰ τὸ κατὰ τὸ φαινόμενον ἰδιάζον τινὸς ὃν μιμεῖται τις, ἐπαυξάνων ἀτόπως, πράττει ὅ,τι ἔλεγε περὶ τῶν μιμητῶν του ὁ Ὁράτιος· ἂν ἐγὼ κατὰ τύχην ὠχριάσω, ἠθελόν τινες πίῃ τὸ ἀναιμον κύμινον ἵνα ὠχριάσωσι καὶ αὐτοί. (1) Τοιοῦτό τι συμβαίνει ἐκεῖ ἔνθα ὁ ἡμέτερος ποιητὴς θελήσας νὰ μιμηθῇ τὴν ἀμίμητον ἐρωτικὴν συνδιάλεξιν τοῦ Ῥωμαίου καὶ τῆς Ἰουλίας τοῦ Σαιξπήρου, περιέπεσεν εἰς ἄκραν ὑπερβολὴν καὶ ἀπιθανότητας πολλὰς καὶ ψυχρότητας. Διακόπτει ἐκεῖ ἡ Μαρία ἑπτάκις τὸν πρὸς τὸν Καμπανίτην λόγον της, ἵνα ἀποκριθῇ εἰς τὴν κράζουσαν αὐτὴν ἐκ μέρους τῆς μητρὸς τροφὸν της, ἐνῷ ὁ Σαιξπῆρος φυλάττει τὸ μέτρον, τρὶς μόνον ποιῶν διακόπτουσαν τὸν λόγον της τὴν Ἰουλίαν καὶ ὑπακούουσαν ἐν τούτοις ὄντως εἰς τὴν κλῆσιν, ἐπιστρέφουσαν δὲ πάλιν οὐχὶ ἁπλῶς διὰ νὰ εἴπῃ ἐρωτύλας φράσεις, ἀλλὰ διὰ νὰ εἴπῃ καὶ συμφωνήσῃ ἀναγκαιότατα πράγματα περὶ τῆς εἰς γάμον συζυγίας της, τὰ ὁποῖα ὅλα λείπουσι παρὰ τῷ ἡμετέρῳ, διότι αὕτε ὑπακούει εἰς τὴν κλῆσιν ἡ Μαρία, παραβαίνουσα τὸ πρέπον εἰς ἦθος παρθένου σεμνῆς καὶ δειλῆς, καὶ περὶ τὸ τέλος τῆς συνεντεύξεως λέγει ὅλως ἀσήμαντα λόγια.

Τοσαῦτα περὶ τῆς ἐν τῷ ποιήματι μιμήσεως. Τῶν δὲ κατὰ τὴν ἄλλην αὐτοῦ σύνθεσιν τὰ κυριώτατα σφάλματα εἶναι τὰ ἑξῆς περίπου· Ἐν πρώτοις δὲν καταφαίνεται ἱκανῶς, ποῖον τὸ κύριον πρόσωπον τοῦ δράματος. Ἆρα τὸ ἀφ' οὗ ἐπιγράφεται, ἡ Μαρία; Ἀλλ' οἱ ἀναγνῶσται ἐνδιαφέρονται μᾶλλον εἰς τὴν τύχην τοῦ φρουρίου καὶ κατὰ συνέπειαν εἰς τὸν αὐτοῦ κρατοῦντα. Ἄλλως ὅμως ἔδοξε τῷ ποιητῇ. Ὅθεν παρατρέχοντες τὸν περὶ τούτου λόγον, ὅστις καὶ μακρὰν ἤθελεν ἀπαγάγῃ ἡμᾶς, εἰς ἄλλα τρεπόμεθα, ὧν τὸ πλημμελὲς καὶ πλέον εὐκαπόδεικτον, ὡς νομίζομεν. Τοιοῦτο δὲ ὁ ἔρως ὁ αἰφνίδιος τῆς Μαρίας πρὸς τὸν οὐ μόνον ἐχθρὸν τῆς πατρίδος της, ἀλλὰ καὶ ἐχθρικῶς τότε ἐπιστάντα εἰς τὸ ἄσυλόν της Καμπανίτην· οὗτος μένει ἱκανῶς ἀπίθανος ἢ τοὐλάχιστον ἀπροπαρασκεύαστοι αἱ νυκτεριναὶ τῶν δύω συνεντεύξεις· ἅμα δὲ ἄτοπον λίαν, ὅτι ἐν τῷ μονολόγῳ τῆς Μαρίας, τῷ πρὸς τὴν σελήνην διευθυνομένῳ, οὐδὲ τὸ ἐλάχιστον λέγει ἡ κόρη αὕτη, ἔχον ἀναφορὰν πρὸς τὸ καθῆκόν της. Νομίζουσι δὲ οἱ κριταὶ, ὅτι ἂν ἐκ παραδόσεως δὲν ὑπῆρχεν ἔρως οὕτε προδοσία ἐν τῇ ἁλώσει τοῦ φρουρίου τῶν Σκόρτων, δὲν ἔπρεπε νὰ ποιήθωσι ταῦτα (2) Ἂν δὲ πάντως ἤθελεν ἔρωτα ὁ ποιητὴς ἐν τῷ δράματι, ἠδύνατο νὰ ἀρκεσθῇ εἰς τὸν ἀγνότερον καὶ περιπαθέστερον, τὸν τοῦ Ἀγγέλου. Ὅλως δὲ παρὰ τὸ πιθανὸν εἰσάγεται ἡ τροφὸς λειποθυμοῦσα εὐθὺς μετὰ τὸ ἀκοῦσαι τὴν

(1) Ἥδε Μάρκου Ἀντωνίου. Τῶν εἰς ἑαυτὸν βιβλ. Β', § λς'.

(1) Ὁρατ. Ἐπισ. 1, 19, 17. Τοιοῦτοι καὶ οἱ τὴν Πλάτωνος ἀπομιμούμενοι κυρτότητα καὶ τὴν Ἀριστοτέλους τραχυλότητα, περὶ ὧν ἀναγνωστέος ὁ Πλούταρχος, ἐν τῷ Πῶς δεῖ τὸν νέον ποιημάτων ἀκούειν.

(2) Τὸ πολλαῖν τοὐλάχιστον Χρονικὸν σιωπᾷ.

ἐρωτικὴν ἐξομολόγησιν τῆς Μαρίας. Ὁ Εὐριπίδης καὶ ὁ Ῥακίνας ὁμοίαν σκηνὴν ποιήσαντες, δὲν παρέπεσαν εἰς τοῦτο τὸ ἄτοπον· ἀλλ' αἱ λειποθυμίαι, τὸ ἴσταθαι ὡς λίθος, καὶ ἄλλα τοιαῦτα, εἶναι λίαν κοιναὶ κακίαι τῆς νεωτέρας ποιήσεως καὶ συγγενεῖς τῇ πρὸς τὴν μανίαν ἀγάπῃ, περὶ ἧς πρὸ μικροῦ ἐλέγομεν· ἐνῷ ἐκ τῆς ἀρχαιότητος μία μόνον ὡς λίθος στᾶσα ἀναφέρεται, ἡ Νιόβη, καὶ αὕτη πετρωθεῖσα ἀληθῶς καὶ εἰς αἰῶνας, οὐχὶ μόνον φρασεολογικῶς καὶ ἐπὶ βραχύ. Ἔτι ἡ ἀποστολὴ τοῦ Ἀγγέλου εἰς τὸ σπήλαιον μένει ἄνευ τοῦ ἐλαχίστου ἀποτελέσματος, οὐχὶ μόνον διότι συνελήφθη ἔπειτα ὑπὸ τοῦ Καμπανίτου ἐπιστρέφων ὁ νέος, ἀλλὰ διότι καὶ ἄλλως δὲν φαίνεται οὗτος εἰπὼν οὐδὲν πρακτικὸν εἰς τὰς γυναῖκας, οὔτε παρ' αὐτῶν τινα οὐσιώδη παραγγελίαν λαβών. Ἔπειτα ἡ ἀστοργος ἀπάρνησις τοῦ Καμπανίτου δι' οὐδενὸς λόγου ἐξηγεῖται ἐν τῷ δράματι, καὶ ἀτοπώτατα ὁ ἄρχων οὗτος ἐμφανίζεται ἐν τῷ τέλει εἰς τὴν σκηνήν, μόνον ἵνα ὑβρισθῇ κατὰ πρόσωπον. Μεγάλως δὲ δυσαρεστεῖται ὁ ἀναγνώστης μὴ βλέπων τὸν Δοξαπατρὴν πράττοντά τι δι' ὅλου τοῦ δράματος ἄξιον τῶν πολλῶν μεγαλαύχων λόγων, οὓς αὐτός τε περὶ ἑαυτοῦ καὶ ἄλλοι περὶ ἐκείνου λέγουσι. Καὶ ὅμως εἶπε τὸ παλαιὸν Χρονικὸν περὶ τοῦ κρατοῦντος τὸ φρούριον·

Λέγουν ὁ κάποιος τὸ κρατεῖ ἀπὸ τοὺς Βουταρᾶδαις,
Δοξαπατρὴν τὸν λέγουσι, μέ γας στρατιώτης ἔνι.

καὶ ἀκριβώτατα ἑαυτοῦ, νομίζομεν, κωμῳδεῖται ὁ ἀνὴρ οὗτος ἐν τῇ τελευταίᾳ σκηνῇ, ὅτε, ἁρμοδίως βέβηλα πρὸς τὰ τοῦ δράματος, ἐκφωνεῖ ὁ Ἄγγελος:

Πῶς, τί;

ἐκιφωνήσεις μόνον τοῦ Δοξαπατρῆ
ἡ γλῶσσα ἔχει;

Ἔτι ἡ προδοσία τοῦ Δαιμονογιάννη, εἰ καὶ ἀναγκαία κατὰ τὴν νῦν τῆς πράξεως σύστασιν, εἶναι ὅμως ἀδικαιολόγητος ἢ τοὐλάχιστον ἀπροπαρασκεύαστος· διότι ἡρεῖς ἐν τοῖς γεγραμμένοις οὐδὲν βλέπομεν δικαιολογοῦν τὸν περὶ τῆς ζωῆς μέγαν φόβον τούτου τοῦ ἀνθρώπου, ὅστις πρότερον (παρὰ τὸ πιθανὸν πάλιν) τόσον ἄροδος ἐδείχθη. Τέλος ἀναμνήσεις τινὲς ἐκ τῶν ἀναγνώσεων ἢ τῶν βιωτικῶν τοῦ ποιητοῦ παρατηρήσεων καλὸν ἦτο ἂν ἔλειπον ὅλως ἐκ τοῦ ποιήματος, ὡς ἄκαιροι καὶ ἀνάρμοστοι, οἷα ἡ τοῦ Διὸς τοῦ Φειδίου ἓν τινι λόγῳ τοῦ Βιλλαρδουΐνου, μία πρὸς τὸν Γανυμήδην παρομοίωσις τοῦ Ἀγγέλου ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ἰδίου περὶ ἑαυτοῦ λεγομένη, ἡ διττὴ μνεία τοῦ ἐν τοῖς πάλαι σχολείοις εὐχρήστου φάλαγγα καὶ ὁ περὶ τῆς Ὀκτωήχου ἀστεϊσμός, ὁ λίαν ἀτόπως ἐκ στόματος τοῦ Δοξαπατρῆ ἐξερχόμενος.

Τὸ ποίημα τοῦτο ἱκανῶς καὶ πλέον ἢ πάντα τὰ ἄλλα καθαρεύει σφαλμάτων περὶ τὴν γραμματικήν, οὐδὲ ἡ λέξις του εἶναι ἄχαρις· ἀλλ' ἐνῷ ἔκρινε καλὸν ὁ ποιητής, μιμούμενος τὸν Σαιξπῆρον, νὰ μεταχειρισθῇ γλῶσσης ὕφος διττὸν κατὰ τὰ πρόσωπα καὶ τὰς περιστάσεις, ὁτὲ μὲν ταπεινόν, ὁτὲ δὲ ὑψηλότερον, ἔπειτα παρεκκλίνων, εἰς ἑκάτερον τὸ ὕφος δὲν τηρεῖ πάντοτε τὴν πρέπουσαν ὁμαλότητα. Προσέτι παρενέβαλε πολλαχοῦ λέξεις καὶ φράσεις ἀρχαικάς, πλείονας τῶν ὅσας δύναται νὰ ὑποφέρῃ ἡ συνήθεια (1), ὅπερ μάλιστα εἰς δρᾶμα, προωρισμένον διὰ θέατρον, λίαν ἀνάρμοστον.

Ἡ δὲ στιχουργία πολλάκις εἶναι ἠμελημένη. Φαίνεται, ὅτι ὁ ποιητὴς κατεφρόνησε τοὺς ἰάμβους ὡς εὐκόλους, καὶ ἔπαθε τὴν τιμωρίαν ἀντὶ τούτου, ἐπειδὴ τοῦ ἐξέφυγον ὑπὲρ τοὺς τριάκοντα στίχοι ὑπέρμετροι ἢ ἐλλιπεῖς κατὰ ἕνα πόδα, ἄλλοι δὲ ἀπέβησαν σχεδὸν πεζοὶ διὰ τὴν χαλαρὰν τόνωσιν.(2)

Ἀναγινώσκομεν τῆς Μαρίας Δοξαπατρῆ δύο τεμάχια.

ΒΙΛΛΑΡΔΟΥΙΝΟΣ (ὁμιλεῖ πρὸς τὸν Γουλιέλμον Καμπανίτην περὶ τοῦ συλληφθέντος Ἀγγέλου Φιλανθρωπινοῦ).

Τίς εἶναι, πόθεν ἔρχεται, πεισματοειδῶς
ἠρνήθη νὰ μᾶς εἴπῃ. Πλὴν εἰκάζει τις
ἐκ τῆς στολῆς, τοῦ ἤθους καὶ τῶν τρόπων του,
ἐξ οἴκου ὅτι εὐγενοῦς κατάγεται.
Μὲ τὴν λοιπὴν οὗτος ἀγέλην τῶν Γραικῶν
ποσῶς δὲν ὁμοιάζει. Μόλις εἴκοσιν
ἀνοίξεις ἔσως ἴδεν ἤδη καὶ βαθὺ
τὸ νέον μέτωπόν του διπλώκωσε
τῆς θλίψεως τὸ ἄροτρον. Ἡ ὄψις του
τοσαύτην ἀποκνέει περιπάθειαν,
τοσοῦτον εἶν' ὡραῖ' οἱ χαρακτῆρές του,
τ' ὡραῖον μέτωπόν του μέτωπον Διός
Φειδίου, ὅπου οὐρανὸς καλλονὴ
ἀνταναπλᾶται, ὅπου ἀδίδρατον
πλανᾶται νέφος θλίψεως, περιπαθῶς
σκιάζου τὴν γαλήνην, τὴν θεοπρεπῶς
ὡς ἐπὶ θρόνου δόξης ἀπαυγάζουσαν,
ἐμπνέει τόσον σέβας εἰς τὴν θεατήν,
ἡ ὄψις του ἐν γένει, οἱ χαρακτῆρές του,
οἱ λόγοι, αἱ κινήσεις του, οἱ τρόποι του,
ἀκόμη καὶ τὸ βῆμα καὶ ἡ στάσις του,
ἁπλῶς εἰπεῖν τὸ ἦθος τόσον εὐγενῆ
τοῦ νέου τούτου ἔχ' ὑπερηφάνειαν,
ὥστε καὶ ἄκων, ἂν ἐμπρός του εὑρεθῇς,
εἰς δύναμιν ὑπείκων τιν' ἀόρατον
ὡς μὲ γοήσας ῥάβδον μαγικὴν πληχθεὶς,
τὴν κεφαλὴν νὰ κύψῃς ἀναγκάζεσαι
χαμαὶ μὲ σέβας· ὥστ' ἐγὼ ἀδύνατον
κατάσκοπος νὰ ἦναι λέγω οὗτος, ἢ
τῆς φύσεως οἱ νόμοι ἀνετράπησαν.

ΓΟΥΛΙΕΛΜΟΣ ΚΑΜΠΑΝΙΤΗΣ.

Μ' ἐκπλήττεις, Γοδεφρεῖδε, μὲ τοὺς λόγους σου,
καὶ μέχρι τρίτου οὐρανοῦ, ὡς ποιητὴς
τὴν φίλην ἐρωμένην, τὴν ἐξύψωσας.

ΒΙΛΛΑΡΔΟΥΙΝΟΣ.

Ὦ ποιητής! ὦ! ἄφες τούτους τοὺς κακοὺς
ἀντιγραφεῖς, τοὺς φθείροντας τὰ πρότυπα
τῶν ποιημάτων τ' οὐρανίου ποιητοῦ.
Σ' ἐκπλήττουσιν οἱ λόγοι μου. Ἐρώτησον
τὸ κράγμα μάλλον πόσον μὲ ἐξέπληξε.

ΓΟΥΛΙΕΛΜΟΣ

Βιλλαρδουΐνε, μάτην ἀγωνίζομαι
εἰς τὴν μαγείαν ν' ἀντισταθῶ τῶν λόγων σου.
Τῆς εὐφραδοῦς σου γλώσσης ὁ ὁρμητικὸς
ἀείποτε μὲ παρασύρει χείμαῤῥος
ὡς φύλλον δένδρου. Εἶμαι εἰς τὰς χεῖράς σου
ἄψυχος λύρα, ἢν σὺ κρούων τὰς χορδὰς,
ἐξάγεις ὅσους καὶ ὁποίους τόνους σύ
ποτε θελήσῃς. Εἶμαι ἀνυπόμονος
τὸν νέον σου νὰ ἴδω.

ΒΙΛΛΑΡΔΟΥΙΝΟΣ.

Ὑψηλότατε,
ὁ ὁρισμός σας ἔγινε.

ΓΟΥΛΙΕΛΜΟΣ

Καὶ λέγεται
Πῶς;

ΒΙΛΛΑΡΔΟΥΙΝΟΣ.

Ἄγγελος, νομίζω, Φιλανθρωπινός.

ΓΟΥΛΙΕΛΜΟΣ

Ἀοικὸν ἂς ἔλθῃ.

ΒΙΛΛΑΡΔΟΥΙΝΟΣ.

Ὁρισμός σας.

ΓΟΥΛΙΕΛΜΟΣ

— — — — (Ἡ καρδία μου
καθὼς εἰς προσδοκίαν ἐρωμένης μου
σκιρτᾷ ὑπὸ χαρᾶς κ' ἐν βίᾳ πάλλεται.
Ἐλθέ, ὦ Ἕλλην· ἔμαθον τὰς εὐγενεῖς
ψυχάς ὅπου τὰς εὕρω νὰ τὰς σέβωμαι.
Πῶς εἶπε τ' ὄνομά του; Φιλανθρωπινός,
νομίζω, εἶπε. Καὶ τὸ πρῶτον; Ἄγγελος.
Ναί, Ἄγγελος· ὡραῖον καὶ τὸ ὄνομα.
— — — — — — —

ΓΟΥΛΙΕΛΜΟΣ

(Ἀφοῦ ἀνέκρινε τὸν Φιλανθρωπινόν)
— — — — — Ὑπερθύμαστος
καρδιογνώστης εἶναι, Γοδεφρεῖδέ μου·
Οὐδὲ ἰῶτα ἀναιρῶ τῆς γνώμης σου.

ΒΙΛΛΑΡΔΟΥΙΝΟΣ

Εὐχαριστῶ.

ΓΟΥΛΙΕΛΜΟΣ (πρὸς τοὺς στρατιώτας.)

Τὸν νέον τοῦτον λύσατε.—
Καρδιογνώστης, ναί· τῆς συμπαθείας σου
τὸν νέον τοῦτον Ἕλληνά σου ἄξιον
εὑρίσκω.

(δεξιοῦται τὸν Ἀγγ. Φιλανθρωπινόν.)

Τὴν καρδίαν μου ἐπέρδησας,
ὦ νέε, ἔλπιν Ἄγε· εἶσ' ἐλεύθερος·
καὶ πάντα ἔσο βίβαιος εἰς τὴν πρὸς σὲ
ἐνὸς ἱππότου ἔζοχον ὑποδοχήν.

(πρὸς τὸν Βιλλαρδουΐνον)

Εἰπέ, ἱππόται τρεῖς νὰ συνοδεύσωσι
μέχρι τινὸς τὸν νέον εἰς τὸ φρούριον.
Ὑγίαινε.

ΦΙΛΑΝΘΡΩΠΙΝΟΣ

Εὐγνώμων αἰωνίως σοι.

ΓΟΥΛΙΕΛΜΟΣ (μόνος).

Καθὼς ὁ εἰς τὴν ἔρημον τῆς Ἀφρικῆς
ἀπορακτὴς ἱππότης, μετὰ πλάνην του
μακρὰν καὶ κόπους, εἴφνης ὅσον
ἰδὼν χλοώδ. παρ' ἐλπίδα ἄρμενος,
σκιρτᾷ ἐκ τῆς χαρᾶς καὶ παραφέρεται,
κ' ἐγὼ ἐκ τῆς χαρᾶς μου παραφέρομαι,
εἰς τῆς ξηρᾶς τὴν ἔρημον Ἀνατολῆς
τὴν γλυκεῖαν τῶν αἰσθημάτων ὄασιν
εὑρὼν ἐξαίφνης ταύτην. Ὦ, ὑγίαινε,
τῶν παλαιῶν Ἑλλήνων ἄξι' ἔκγονε.
Ὑγίαινε, ὡραία κ' εὐγενὴς ψυχή,
σπανία, γεῦ! σπανία, ἀλλ' ἐπέρασσος
ἐξαίρεσις τῆς γαῦλας τῶν Γραικῶν ψυλῆς.

Καὶ τοῦτο μὲν τὸ τεμάχιον ἐκ τῶν σοβαρωτέρων, τὸ ἑξῆς δὲ ἐκ τῶν κωμικῶν. Τὰ πρόσωπα τῆς σκηνῆς εἶναι ἱππόται τοῦ Φραγκικοῦ στρατοῦ, Γαλτιέρος, Ἐρρίκος, Ῥοβέρτος καὶ Βενέδικτος, δυσφορούντες διὰ τὴν ἀναβολὴν τῆς ἐφόδου. Εἰσέρχεται δὲ δρόμῳ εἰς τὴν σκηνὴν ὁ ἱππότης Ἐράρδος κρατῶν βιβλίον.

ΕΡΑΡΔΟΣ

Ἐπ' αὐτοφώρῳ τώρα τοὺς συνέλαβαν.

ΕΡΡΙΚΟΣ.

Ἰδοὺ καὶ ὁ Ἐράρδος. Ἐγκαιρότατα
μᾶς ἦλθες, φίλε. Τίνας, πῶς συνέλαβες;

ΕΡΑΡΔΟΣ

Συνέλαβον τὰς δύο Ὑψηλότητας
ἐπ' αὐτοφώρῳ εἰς τὰ πράσσα τόρα.

ΕΡΡΙΚΟΣ

Πῶς;
Δὶν σὲ καταλαμβάνω.

ΕΡΑΡΔΟΣ

Τὸν αὐθέντην μας
καὶ τὸν Βιλλαρδουΐνον.

ΓΑΛΤΙΕΡΟΣ

Διηγήσου.

ΕΡΑΡΔΟΣ.

Γνωρίζετε, ἱππόται μου, τὸ αἴτιον
τῶν τόσων πρὸς τὴν ἔφοδον ἀναβολῶν;
Ἀκούσατέ μου. Πρὸ μικροῦ εἰς τὴν σκηνὴν
εἰσῆλθον προσκληθεὶς τοῦ πρωτοστάτορος.
Ἐκείνην τὴν στιγμὴν ἡ ὑψηλότης του
ἦτο ἀπών. Τί βλέπω εἰς τὴν τράπεζαν
νομίζετε; τὸ σῶμα τοῦτο τοῦ ἐγκλήματος,
τὴν βίβλον ταύτην.

ΓΑΛΤΙΕΡΟΣ.

Καὶ τί εἶν' αὐτό;

ΕΡΑΡΔΟΣ.

Ἡ Ἰλιὰς Ὁμήρου.

ΓΑΛΤΙΕΡΟΣ.

Ἰλιάς; πῶς; τί;
Ἡ Ἰλιὰς Ὁμήρου; Τί σημαίνουσιν
αἱ λέξεις αὗται;

ΒΕΝΕΔΙΚΤΟΣ

Οὐδ' ἡμεῖς ἐκτύστομεν
τὰς λέξεις ταύτας.

ΕΡΑΡΔΟΣ.

Εὖγε, εὖγε σας!
ὡραῖα ἴσως ἔστω, μὴ γνωρίζοντες
τὸν πρῶτον τροβαδοῦρον τῆς Ἀνατολῆς!
οὐδὲ τὴν Ἰλιάδα, ἣν ἐγκάλιον
μεθ' ἑαυτοῦ ὁ μέγας πάντοτ' ἔφερεν
Ἀλέξανδρος, ἐκεῖνος ὁ περίφημος
τῶν Μακεδόνων σταυροφόρος.

ΕΡΡΙΚΟΣ.

Οὐδ' αὐτὸν
γνωρίζομεν.

ΕΡΑΡΔΟΣ.

Ἱππόται, ὑπερεύγε σας!

---

(1) Οἷον· ἀπὸ ἐυτῆρος ἐλάσας, οἴχεται ἐκσπάσασα, ὅπερ ἔδει δεῖξαι, χθονοκωφόνων, περίαμμα, τῆς ὕσσου τὴν τολύπην μὲ τὰ ἔρια, ἰστρίονες, βάτταλοι κτλ.

(2) λ. χ. Τῶν λευκορῥόδωνμου νὰ μείνῃς, Θεανώ. Ἀεῴων ὁ λόγος σου· Μαρία, ἀγαπῶ. Ναί, ἐὲν ἠπάτασεν ὁ Φάων τὴν Σαπφώ. Τὴν ὑποψίαν μου ἐπαυρῶν καὶ τὰ ἑξῆς. (ὁ τελευταῖος οὗτος στίχος ἀνήκει καὶ εἰς τοὺς ὑπερμέτρους.)

Περὶ τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου κἀν ἠκούσατε
ποτέ ; — Ἡ σιωπή σας εἰς ἀπόκρισιν. —
Ἀκούσατέ μου, κύριοι. Ὁ Τρωϊκὸς
ὁ μέγιστος τοῦ κόσμου εἶναι πόλεμος,
ὁ πρῶτος τραγῳδοῦρός του ὁ Ὅμηρος,
κ' ἱππότης πρῶτος κ' ἥρως του ὁ Ἀχιλλεύς.
Ὁ Ἀχιλλεὺς μὲ τοὺς λοιποὺς ἱππότας του
ἐπολιόρκει δέκα ἔτη, κύριοι,
τὴν Τροίαν, ὅπου ἔμενεν ὁ Πρίαμος
μὲ τὸν υἱόν του Πάριν καὶ τὴν νύμφην του
Ἑλένην. Ἡ Ἑλένη ἦτο θαυμαστὴ
διὰ τὴν καλλονήν της, νόμιμος γυνὴ
τοῦ Μορφίτου Μενελάου, καὶ τὴν ἥρπασεν
ὁ Πάρις παρ' αὐτοῦ ἐδῶ. Τὸν πόλεμον
τὸν Τρωϊκὸν, τὸν Πάριν, τὸν Μενέλαον
αὐτὸν, τὸν ἀδελφόν του Ἀγαμέμνονα
καὶ τοὺς λοιποὺς ἱππότας τοῦ καιροῦ αὐτοῦ,
τὸν Ἀχιλλέα μάλιστα καὶ Ὅμηρον
ὁ κόσμος ὅλος τοὺς γνωρίζει, παρεκτὸς
τριῶν τεσσάρων ζώων, ἄτινα,
μοὶ συγχωρεῖτε, οὕτως ὀνομάζονται·
Ῥοβέρτος, Γαλτιέρος καὶ Βενέδικτος
κ' Ἐρρίκος.

ΑΠΑΝΤΕΣ

Διὰ βίου σας εὐγνώμονες.

ΕΡΑΡΔΟΣ.

Ἰδοὺ λοιπὸν, ἱππόται, τὸ μυστήριον.
Ὁ Καμπανίτης καὶ ὁ γενναιότατος
Βιλλαρδουΐνος ταῦτα συνεφώνησαν·
Αὐτὸς μὲν Ἀχιλλεὺς ἀ γίνῃ, οὗτος δὲ —
ἀφ' οὗ ὁ μέγας πρωτοστάτωρ θεὸς τοῦ
Βιλλαρδουΐνος Πάρδος δὲν κατόρθωσε
νὰ γίν' εἰς τέλος, κ' ἠναγκάσθ' εἰς τὸ πεζὸν
τὴν ἅλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως
μὲ θλίψιν του πολλὴν νὰ γράψῃ — Ὅμηρος.
Ἀλλὰ πολιορκία μόνον ἡμερῶν
ὀλίγων δὲν παρέχει ὕλην ἱκανὴν
εἰς μὲν τὸν Καμπανίτην ἀνδραγαθιῶν,
εἰς τὸν Βιλλαρδουΐνον δὲ ποιήσεως.
Διὸ ἑνδέκα ἔτη ἀπεφάσισαν
νὰ μένωσιν ἐδῶ εἰς τὸ Ἀράκλοβον
πολιορκοῦντες, ἕως ὅτου φθάσωσιν
αἱ ῥαψῳδίαι εἰς εἰκοσιτέσσαρας.

ΕΡΡΙΚΟΣ

Καλέ, τί λέγεις ;

ΕΡΑΡΔΟΣ.

Φίλε, τὴν ἀλήθειαν.

ΡΟΒΕΡΤΟΣ

Ἀλλὰ, Ἐράρδε φίλε μου, εἰς τὸ ἑξῆς
ἐγὼ ἐδῶ δὲν κάθομαι, πρὸς χάρ ν τοῦ
σκοπόμενος, ὁ μὲν τις ὅπως Ἀχιλλεὺς
μεθύριον φυτρώσῃ, ὁ δὲ Ὅμηρος.

ΓΑΛΤΙΕΡΟΣ

Καὶ εἰς τὸν Καμπανίτην παρευθὺς ἐγὼ
ὑπάγω καὶ τῷ λέγω· «ὑγιαίνετε !»

ΒΕΝΕΔΙΚΤΟΣ.

Κ' ἐγὼ «πολλὰ τὰ ἔτη σας, αὐθέντα μου».

ΕΡΑΡΔΟΣ

Κ' ἐγὼ σας λέγω· «ὥρα σας καλή».

ΕΡΡΙΚΟΣ

Κ' ἐγὼ
«Μὲ τὸ ἀνῆκον εἶδος ταπεινότατος
θεράπων σας, αὐθέντα !»

ΕΡΑΡΔΟΣ

Μὴ λαμβάνετε,
παρακαλῶ, τὸν κόπον.

ΒΕΝΕΔΙΚΤΟΣ.

Ἐντελέστατα·
ἀναχωρῶ, Ἐράρδε.

— — — — — — — — — — — —

ΕΡΑΡΔΟΣ

Κατεσόβιον.

ΕΡΡΙΚΟΣ

Κ' ἐγώ.

ΓΑΛΤΙΕΡΟΣ

Κ' ἐγώ.

ΕΡΑΡΔΟΣ

Ἄφρα βγάζουν ἡ στερκαῖς.
Λὲν περιμένω εἰμὴ μόνον τὴν τιμὴν
νὰ ἴδω τὴν καμπούραν σας. Μετάβολή !

ΒΕΝΕΔΙΚΤΟΣ

Ἐράρδε φίλε, ἄφες τοὺς ἀστεϊσμούς.
Ἐγὼ ἀναχωρῶ ἀμέσως.

ΡΟΒΕΡΤΟΣ

Καὶ ἐγὼ εὐθύς.

ΓΑΛΤΙΕΡΟΣ

Ἀναχωρῶ ὁμοίως.

ΕΡΡΙΚΟΣ

Καὶ ὁ δοῦλός σας.

ΕΡΑΡΔΟΣ.

«Ὥρα καλὴ 'ς τὴν πρύμνη σας κ' ἀέρας 'ς τὰ πανιάσας.
Μπδὲ πουλὶ πετάμενον νὰ μὴ εὑρεθῇ 'μπροσθά σας.

ΒΕΝΕΔΙΚΤΟΣ.

Ἀλλὰ, Ἐράρδε, εἶσαι ἀνυπόφορος.
Σπουδάζομεν ἡμεῖς· σὺ ἀστεΐζεσαι.

ΕΡΑΡΔΟΣ.

Καὶ τί νὰ κάμω, ὅταν δὲν μ' ἀφίνετε
νὰ τελειώσω ;

ΡΟΒΕΡΤΟΣ.

Λέγε· αἰ ἀκούομεν.

ΕΡΑΡΔΟΣ.

Ἐκ τῆς τραπέζης τὸ λοιπὸν τὸν Ὅμηρον
ἐγὼ ἀρπάσας, ὅλα των τὰ σχέδια
κατέστρεψα, καὶ εἶμαι ὑπερβέβαιος,
τὴν περὶ τῆς ἐφόδου ὅτι γνώμην των
ὁλοτελῶς οἱ κύριοι μετέβαλον.
Καὶ τόσον περὶ τούτου εἶμαι βέβαιος,
ὥστε σᾶς λέγω, ὅτι, ἂν ἐντὸς μικροῦ
ἰδοὺ ὁ πρωτοστάτωρ παρουσιασθεὶς
δὲν μᾶς προσκατάξῃ εἰς τὴν ἔφοδον,
νὰ ἦμ' ἕνας Θερσίτης — Ἐλησμόνησα,
τὸν Ὅμηρον ποτὲ δὲν ἀνεγνώσατε —
Νὰ ἦμαι ; τί νὰ ἦμαι ; — εἶς γαϊδαρος !

ΒΕΝΕΔΙΚΤΟΣ

Εἶσαι καλὸς καὶ ἄξιος, Ἐράρδε μου.

ΕΡΑΡΔΟΣ.

Πλὴν ἂν δὲν ἔλθ' εἰς τὴν στιγμὴν !

ΡΟΒΕΡΤΟΣ

Νὰ, ἔρχεται
ὁ πρωτοστάτωρ.

ΕΡΑΡΔΟΣ.

Βλέπεις, τρισκατάρατε ;
Λοιπὸν ἐγὼ τὸ σάγμα τώρα, κύριοι,
τοῦ γαϊδάρου ῥίπτω εἰς τὴν ράχιν σας.

Τοιαῦτα τὰ δύω καλλιστεύοντα μεταξὺ τῶν ἄλλων ποιημάτων. Ἔχουσι μὲν βεβαίως προτερήματα ἱκανὰ, ἀλλὰ καὶ ἐλαττώματα οὐκ ὀλίγα. Ὅθεν καὶ οἱ κριταὶ πολὺ ἐταλαντεύθησαν τὴν γνώμην, μέλλοντες νὰ ἀποφασίσωσι περὶ βραβεύσεως· τέλος

δὲ σκεφθέντες, ὅτι ἐν τῇ πατρίδι ἡμῶν χωροῦσι τὰ πάντα ὁσημέραι ἐπὶ τὰ πρόσω γενναιότερον καὶ οὐχὶ κατὰ τὸ μέτρον τοῦ παρελθόντος χρόνου, καὶ δίκαιον εἶναι καὶ παρὰ τῆς ποιήσεως νὰ ἀπαιτῶμεν ἐκ διαλειμμάτων πλειοτέραν σχετικὴν τελειότητα, ἀπεφάσισαν ὁμοφώνως, βραβεῖον μὲν νὰ μὴ δοθῇ ἐφέτος, ἔπαινος δὲ, ὡς καὶ πρὸ τριῶν ἐτῶν, νὰ ἀπαγγελθῇ δημόσιος εἰς τὰ δύω τελευταῖον μνημονευθέντα ποιήματα, ὅπερ καὶ γίνεται νῦν. Εἴθε δὲ καὶ αὐτοὶ οἱ τὰ σήμερον ἐπαινούμενα ποιήματα γράψαντες καὶ ἄλλοι ἐκ τῶν εὐφυῶν Ἑλλήνων, προσερχόμενοι πλέον εὐσταλεῖς κατὰ τὰ προσεχῆ ἔτη εἰς τὸν καλὸν τοῦτον ἀγῶνα, νὰ στεφανωθῶσιν ἀξίως.

Ὁ Πρύτανις
Κ. ΑΣΩΠΙΟΣ.

ΑΘΑΝ. Σ. ΡΟΥΣΟΠΟΥΛΟΣ.
ΕΥΘΥΜΙΟΣ ΚΑΣΤΟΡΧΗΣ.
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΠΑΠΑΡΡΗΓΟΠΟΥΛΟΣ.
ΣΤΕΦΑΝΟΣ Α. ΚΟΥΜΑΝΟΥΔΗΣ.

ΕΠΙΜΕΤΡΟΝ ΕΙΣ ΤΟ ΠΕΡΙ ΠΟΜΠΗΙΑΣ ΑΡΘΡΟΝ.

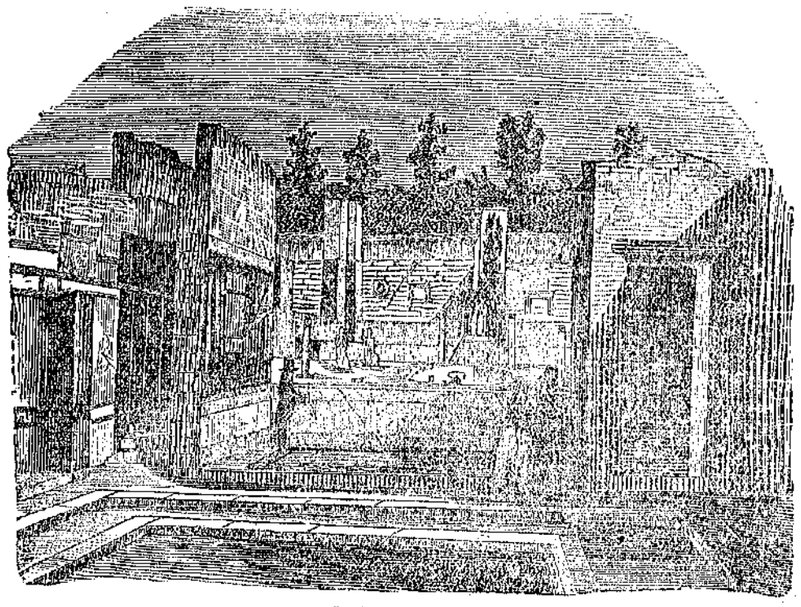

Οἰκία Δουκρητίου.

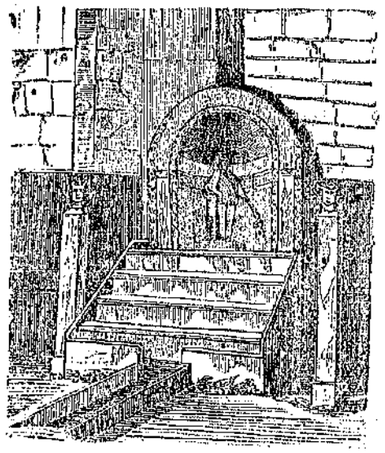

Βρύσις.

Σύμβολον οἰνοπώλου.

Ὡς ἐπίμετρον εἰς τὸ περὶ Πομπηΐας ἄρθρον τὸ ὁποῖον ἐδημοσιεύσαμεν εἰς τὰ δύο προηγούμενα φυλλάδια, προσθέτομεν τὰς ὄπισθεν τρεῖς περιέργους εἰκόνας. Ἐκ τούτων ἡ μὲν παριστάνει πηγὴν μετὰ μεγαλοπρεποῦς κτιρίου, ἡ δὲ προγραφὴν συμβολικὴν οἰνοπώλου, καὶ ἡ ἄλλη οἰκίαν, τὴν τοῦ Λουκρητίου. Οὕτω πως ὁ ἀναγνώστης, ἔχων ὑπ' ὄψιν μετὰ τῆς περιγραφῆς καὶ τὰς εἰκόνας τῶν κυριωτέρων οἰκοδομημάτων καὶ ἐργαστηρίων τῆς Πομπηΐας, θέλει ἐννοήσει εὐκολώτερον τὴν σπουδαιότητα τῶν ἐρειπίων ταύτης τῆς πόλεως.

ΠΕΡΙ

ΣΤΕΝΟΓΡΑΦΙΑΣ.

—ooo—

Ἡ στενογραφία εἰσήχθη πάλιν εἰς τὴν Ἑλλάδα προνοίᾳ τῆς Β. Κυβερνήσεως, ἀλλὰ δὲν ἀπέκτησεν εἰσέτι τοὺς ὀπαδοὺς, οἵτινες ἀναγκαιοῦσιν εἰς πάντα νεωτερισμὸν, οὗ τὴν φύσιν καὶ τὴν ὠφέλειαν ἀγνοοῦσιν οἱ ἄνθρωποι.

Νομίζομεν δὲ ὅτι θέλομεν εἶσθαι χρήσιμοι τοῖς ἀναγνώσταις ἡμῶν καὶ ταῖς ἐπιστήμαις ἐν γένει, γράφοντες περὶ τῆς τέχνης ταύτης, ἥτις πολλαχοῦ εἶναι ἡ μεγαλητέρα ἀδελφὴ τῆς συνήθους τέχνης τοῦ γράφειν. Καὶ πρῶτον ὡς πρὸς τὴν ὀνομασίαν (ἔχει δὲ διαφόρους, οἷαί εἰσιν Στενογραφία, Ταχυγραφία, Ὠκυγραφία, Ῥαδιογραφία, Βραχυγραφία, Γραφοδρομία, Σημειογραφία, Ζευτογραφία, Ὑπογραφία), καὶ τὰς διαφόρους παραφράσεις τῶν ἐν μέρει οὐκ ἐν χρήσει ἐν τῇ γλώσσῃ ἡμῶν λέξεων τούτων, οἱ Ἄγγλοι ἐπέτυχον πρὸ πάντων ὅπως ἐν τῷ πράγματι οὕτω καὶ ἐν τῇ ὀνομασίᾳ, ὀνομάσαντες τὴν τέχνην αὐτὴν, Short hand ἤτοι *Βραχεῖαν χεῖρα*· οἱ δὲ Γερμανοὶ τὴν λέγουσι Redezeichen-Kunst, τοὐτέστι *τέχνην τοῦ καταγράφειν τὸν λόγον διὰ σημείων*. Ἀπαιτεῖ δ' αὕτη οὐ μόνον τὴν ἐπιδεξιότητα τῆς χειρὸς, ἵνα καταγράφωνται διὰ προωρισμένων σημείων αἱ λέξεις, ἀλλὰ καὶ τοῦ νοὸς, ἵνα ἅπτεται τῆς ἐννοίας τῶν φράσεων, καὶ τὰς συντέμνῃ κατὰ κανόνας, ὥστε ἡ ἀνάγνωσις νὰ μὴ γίνεται δύσκολος ἢ ἀδύνατος· ἐπιδεξιότητα βασιζομένην ἐπὶ τῆς τέχνης τοῦ ἐν συντόμῳ ἐννοεῖσθαι, τῆς βραχυλογίας, ἐν ᾧ ἡ ἐπιδεξιότης τῆς χειρὸς εἶναι ἡ βραχυγραφία.

Λέγομεν δὲ ὅτι ἡ στενογραφία εἶναι ἡ μεγαλητέρα ἀδελφὴ τῆς νῦν κοινῆς γραφικῆς τέχνης, ἐπειδὴ βεβαίως οἱ ἄνθρωποι τὸ κατ' ἀρχὰς ἐσημείωναν τὰς ἰδέας των διὰ σημείων, μὴ ἐκφραζομένων ἕκαστον ῥόγγον τοῦ ὀνόματος τοῦ ὀνομαστέου πράγματος, ἀποκόπτοντες καὶ ἐννοοῦντες μόνον τὰ μὴ οὐσιώδη μέρη τοῦ λόγου. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ αὔξησις τῶν ἰδεῶν καὶ μετ' αὐτῆς ὁ πλουτισμὸς τῶν γλωσσῶν ἀπέδειξεν ἐντὸς ὀλίγου τὸ ἐλλειπὲς τοῦ τοιούτου εἴδους τοῦ γράφειν, τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου ἐφεῦρε τὰ μέσα τοῦ παριστάνειν τοὺς μερικοὺς φθόγγους τῶν λέξεων διὰ *μᾶλλον ἢ ἧττον* συντόμων σημείων, *γραμμάτων ἢ στοιχείων* ὀνομασθέντων· καὶ τοσούτῳ *μᾶλλον*, καθόσον ἡ βελτίωσις τῆς γραφικῆς ὕλης, μεταβαίνουσα ἀπὸ τοῦ λίθου, τοῦ μετάλλου καὶ τοῦ ξύλου, εἰς τὸ φύλλον, τὸν κηρὸν, τὸ δέρμα, τὸ λινὸν, τὸν πάπυρον, καὶ τέλος εἰς τὸ χαρτίον, ἀπὸ τοῦ γλυφείου καὶ τοῦ στύλου εἰς τὸ γραφείδιον, τὸν κάλαμον, καὶ τέλος εἰς τὸ κονδύλιον καὶ τὸ μολυβδοκόνδυλον, παρέχουσα τὴν εὐκολίαν, καὶ γεννῶσα τὴν ἀνάγκην τῆς πολυγραφίας, ἔκαμεν ἐλλειπῆ καὶ σφαλερὸν τὸν μέχρι τοῦδε τρόπον τοῦ γράφειν. Ἡ δὲ ἀρχαία διὰ σημείων γραφὴ, διὰ τὴν κλίσιν τῶν ἀνθρώπων πρὸς τὸ μυστηριῶδες, καὶ πρὸς χρῆσιν τάξεών τινων τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, ἐγένετο διὰ τοὺς μυσταγωγοὺς οὕτως εἰπεῖν τὸ μέσον μυστικῆς συγκοινωνίας, ἥτις τὴν σήμερον εἶναι ἐν χρήσει μόνον ἐν διπλωματικαῖς διαπραγματεύσεσιν.

Ἴδομεν ἀνωτέρω διὰ πόσων καὶ ποίων βαθμίδων ἔφθασε τὸ ἀνθρώπινον γένος εἰς τὴν σημερινὴν ἐντέλειαν τῆς τοῦ γράφειν τέχνης. Ἐνταῦθα δὲ προστιθέντες τὰς γενομένας νέας ἐφευρέσεις, τὴν Τυπογραφίαν, Λιθογραφίαν καὶ Αὐτογραφίαν, δι' ὧν πολλαπλασιάζονται τὰ γραφόμενα, λέγομεν ὅτι, καθὼς δι' αὐτῶν δυνάμεθα νὰ γράφωμεν πᾶν ὅ,τι θέλομεν, οὕτω μεταχειριζόμενοι τὴν δύναμιν τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος, δυνάμεθα νὰ γράφωμεν ἐν βραχυλογίᾳ οὕτως εἰπεῖν διὰ προωρισμένων σημείων, σημειώνοντες μόνον τὰ πρὸς τὴν ἔννοιαν τοῦ λόγου κυριωδέστερα, παραλείποντες καὶ ἐννοοῦντες τὰ ἐπουσιώδη μέρη τοῦ λόγου, ἅτινα καὶ δύνανται νὰ ἀναπληρωθῶσι δι' αὐτοῦ (τοῦ πνεύματος). Διότι, πρὸς τὸ στενογραφικῶς ἢ ταχυγραφικῶς γράφειν, ἀναγκαιοῦ οὐ μόνον ἡ ἐπιδεξιότης τῆς χειρὸς, ὡς εἴρηται, ἀλλὰ καὶ ἡ ἐκ μέρους τῶν ψυχικῶν δυνάμεων, ἤτοι ἡ τοῦ πνεύματος, ὡς οἷόν τε, ἐνέργεια ἐκείνη, δι' ἧς μόνης δύναται ὁ ἄνθρωπος νὰ γείνῃ κύριος τῆς πτερωτῆς λέξεως, πάσης διὰ γλώσσης προφερομένης ἰδέας, πάσης σειρᾶς λέξεων, ὁσονδήποτε μεγάλης, ἐν μεγίστῃ ταχύτητι καὶ ἐν πάσῃ γλώσσῃ.

Ὅτι δὲ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἕλλησί τε καὶ Ῥωμαίοις καὶ παρ' ἄλλοις ἔθνεσιν ἦν ἐν χρήσει ἡ στενογραφία, ὑπάρχουσι πλῆθος μαρτυριῶν παρὰ τοῖς αὐτῶν συγγραφεῦσι. Καὶ πρῶτον ἐν Ἡροδότῳ, τῷ πατρὶ τῆς ἱστορίας, ἀναγινώσκομεν ὅτι ὁ Ξέρξης, εἰς τὴν Ἑλλάδα στρατεύων, εἶχε μεθ' ἑαυτοῦ ταχυγράφους. Οὐ μόνον δὲ ἀλλὰ καὶ περὶ τῆς γραφῆς τῶν Αἰγυπτίων ὁ Ἀμμιανὸς Μαρκελλῖνος (Βιβλ. 16) ἀναφέρει, ὅτι ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ μεμονωμένα γράμματα παρίστανον ὀνόματα καὶ λέξεις, ἐσθ' ὅτε δὲ καὶ ἰδέας. (In prisco Aegypto singulæ litteræ singulis nominibus serviebant et verbis, nonnunquam significabant integros sensus.

Ὡσαύτως δὲ καὶ οἱ Ἑβραῖοι ἔγραφον διὰ σιγλῶν (ἐκ τοῦ Λατινικοῦ singulis literis), τὰς ὁποίας ὠνόμαζον Raschei-thebot=ἀρχὴ τῆς λέξεως, πρῶτον γράμμα τῆς λέξεως, καὶ Sophe-thebot, ἤτοι τέλος τῆς λέξεως. Ἀνεπτύχθη δὲ ἡ τῶν Ἰουδαίων στενογραφία ἐκ τῆς τοῦ διὰ σημείων γράφειν τέχνης, μέρος τῆς παρ' αὐτοῖς *Καββάλας* ἀποτελούσης. Ὅθεν καὶ τὸ περίφημον *Μάνε, Θέκελ, Φάρες*, ἐπὶ τῶν τοίχων τοῦ παλατίου τῆς Βαβυλῶνος, τὸ ἐξηγηθὲν ὑπὸ τοῦ προφήτου Δανιὴλ, ἤτο γεγραμμένον στενογραφικοῖς σημείοις. Παρὰ δὲ Διογένει Λαερτίῳ (Βιβλ. 2, κεφ. 48) εὕρηται περὶ Ξενοφῶντος «καὶ πρῶτος ὑποσημειωσάμενος τὰ λεγόμενα (ὑπὸ Σωκράτους), εἰς ἀνθρώπους ἤγαγε.» Καὶ ὁ Πλάτων δὲ ἔγραψε τὰς παρατηρήσεις αὐτοῦ ἐπὶ τῶν βιβλίων ὑποσημειωσάμενος, γινώσκων, ὡς φαίνεται, τὴν ἀξίαν τοῦ χρόνου, καὶ διὰ τοῦτο μὴ θέλων νὰ ἀπολέσῃ αὐτὸν γράφων ἐν τῇ συνήθει γραφῇ. Πρὸς δὲ, τὸ ἐν καρύῳ περίφημον ἀντίγραφον τῆς Ἰλιάδος, τὰ ἐν στιχάμῳ δίστιχα Καλλικρατίδου τοῦ Λακεδαιμονίου καὶ τοῦ ἐκ Μιλήτου Μυρμικίδου, ἦσαν γεγραμμένα στενογραφικῶς. Ὁ σοφὸς Montfaucon εὗρεν ἐν τῇ αὐτοκρατορικῇ τῶν Παρισίων βιβλιοθήκῃ, ἐκτὸς τῆς ῥητορικῆς τοῦ Ἑρμογένους, καὶ λείψανά τινα τῆς παλαιᾶς Ἑλληνικῆς ταχυγραφίας, ἥτις ἐστὶν ἡ μήτηρ τῆς τῶν Ῥωμαίων στενογραφίας, ὅπερ δείκνυται καὶ ἐκ τῶν Ἑλληνικῶν λέξεων, ἃς μεταχειρίζεται ὁ Κικέρων ἐν τῇ 32ᾳ πρὸς Ἀττικὸν ἐπιστολῇ, γράφων· Quod ad te de decem legatis scripsi, parum intelligisti, credo, quia διὰ σημείων scripsi.

Ἀλλ' ἡ στενογραφία τῶν ἀρχαίων ἦν μόνον σημειογραφία· διότι ἡ συντομία τῆς γραφῆς συνίστατο ἐκ τῆς συντομίας καὶ συστολῆς τῶν συλλαβῶν, ἐνῷ ἡ γραφικὴ, τοὐτέστιν ἡ σημείωσις τῶν γραμμάτων ἦτον ἀτελεστάτη, ἐλλειπούσης πάσης εὐκολίας περὶ τὴν ἕνωσιν τῶν στοιχείων· οἱ δὲ μετὰ ταῦτα ἑλληνιστὶ στενογράψαντες, οἷοί εἰσιν ὁ ἐξ Ἐδέσσης Πρωτογενὴς, ὁ ἐξ Ἀλεξανδρείας Δίδυμος, οἱ διάφοροι ἐν τοῖς τοῦ Βυζαντίου γραφείοις σημειογράφοι καὶ ταχυγράφοι (notarii), πρὸς δὲ τούτοις μετὰ ταῦτα καὶ οὓς εἶχον οἱ ἐπίσκοποι καὶ Πατριάρχαι ἵνα γράφωσι τὰ τῶν Συνόδων πρωτόκολλα, πάντες οὗτοι ἔγραφον διὰ σιγλῶν καὶ σημείων ὡρισμένων, ληφθέντων ἐκ τοῦ συνήθους ἀλφαβήτου διά τινος τροποποιήσεως, καὶ ἐχόντων διάφορον σημασίαν κατὰ τὴν διάφορον αὐτῶν θέσιν, κανονισμένων δὲ ὑπὸ τοῦ ἐν Ἰταλίᾳ ὑπὸ τοῦ Κοΐντου Εἰνίου καθιδρυθέντος σχολείου τῆς στενογραφίας.

Μετὰ τὴν ἐξ Ἀθηνῶν καὶ Ἐλευσῖνος ὑποστροφὴν τοῦ Κικέρωνος εἰς Ῥώμην, ἔχοντος καὶ τὸν ἀπελεύθερον αὐτοῦ καὶ φίλον Τίρωνα, ἡ στενογραφία ἀνεπτύχθη καὶ ἐν τῷ Ρωμαϊκῷ Κράτει καὶ προέβη ἐπὶ μέγα τελειότητος. Περὶ οὗ καὶ παρὰ Πλουτάρχῳ, ἐν βίῳ Κάτωνος ἀναγινώσκομεν· «Τοῦτον μόνον, ὧν Κάτων ἔπε, διασώζεσθαί φασι τὸν λόγον, Κικέρωνος τοῦ ὑπάτου τοὺς διαφέροντας ὀξύτητι τῶν γραφέων σημεῖα προδιδάξαντος, ἐν μικροῖς καὶ βραχέσι τύποις πολλῶν γραμμάτων ἔχοντα δύναμιν, εἶτ' ἄλλοι ἀλλαχόσε τοῦ Βουλευτηρίου σποράδην ἐμβαλόντος. Οὔπω γὰρ ἤσκουν, οὐδ' ἐκέκτηντο τοὺς καλουμένους σημειογράφους, ἀλλὰ τότε πρῶτον εἰς ἔχνος τι καταστῆναι λέγουσι.» Καὶ ὁ Κικέρων δὲ ἐν τῇ 25 αὐτοῦ ἐπιστολῇ λέγει· at ego Tironi quidam dictavi, qui totas περιοχὰς persequi solet sed Spintharo syllabatim ὡς καὶ ἐν τῷ 245. ἐν βιβλ. 15. multum mihi eripitur operæ in exscribendis Hypomnematis.

Ὡσαύτως ὁ Εὐσέβιος, συγγραφεὺς τῷ 235ῳ ἀπὸ θεογονίας ἔτει, ἀναφέρει· Marcus Tullius Tyro.. Ciceronis libertus qui primus notas commentus est, in Puteolano prædio usque ad centesimum annum consenescit.

Ὁ Δίων Κάσιος ἐν βιβλ. 55ῳ λέγει· Mæcenas primus Notas quasdam ad celeritatem scribendi invenit, ἔτι δὲ παρ' Ἰσιδώρῳ εὕρηται περὶ Σενέκα· denique Seneca contracto omnium digestoque et aucto numero opus effecit in quinque millia prolatum.

Οὗτος δὲ ὁ Σενέκας ἐν τῇ πρὸς Λουκίλιον ἐπιστολῇ 20ῇ γράφει· Quamvis citata excipitur oratio et celeritatem linguæ manus sequitur. Ὁ αὐτὸς Ἰσίδωρος λέγει· Notarum usus erat, ut quidquid pro concione aut in judiciis diceretur, librarii scriberent complures simul adstantes. Καὶ ὁ Σενέκας πάλιν περὶ Ἰάνους τὰ ἑξῆς· Multa diserte dixit quæ notarius persequi non potuit, et ideo non refero, ne aliis verbis ponam, quæ ab illo dicta sunt.

Ὁ δὲ Ἀσκώνιος ἀναφέρει ῥητῶς ὅτι ὁ τοῦ Κικέρωνος ὑπὲρ τοῦ Μίλωνος λόγος ἐγράφη ὑπὸ τῶν στενογράφων. Πρὸς δὲ, παρὰ Σουητωνίῳ, ἱστοριογράφῳ καὶ συγγραφεῖ, περὶ Καίσαρος γράφοντι (B. 1, § 55), ἀναγινώσκομεν τὰ ἑξῆς,· Orationes aliquas (Julius) reliquit, inter quas quædam feruntur ut pro Q. Metello, quam non immerito Augustus, existimat, ab Actuariis exceptam male sequentibus verba dicentis, quam ab ipso editam etc. Ὁστιδήποτε δὲ στενογράφος ἐκ προθέσεως ἐνόθευε κατά τι τὰ λεγόμενα, ἐτιμωρεῖτο αὐτηρότατα, ὡς δείκνυται καὶ ἐκ τοῦ ἑξῆς χωρίου, ἐν τῇ ὑπὸ Αἰλίου Λαμπριδίου βιογραφίᾳ τοῦ Αὐτοκράτορος Σεβήρου cum notarium qui falsum causæ Breve in consilio imperatorio retulisset, Severus incisis digitorum nervis, ita, ut numquam posset scribere, deportavit.

Μάλιστα δ' ἀναγκαιοτάτη καὶ χρησιμοτάτη ἦν ἡ στενογραφία ἐν τοῖς δικαστηρίοις· διὰ ὃ εἰσαχθείσης ἐν αὐτοῖς, τὸ πρότερον οὐχὶ τόσον ἐν ὑπολήψει ὂν ὑπούργημα τοῦ στενογράφου, ἐτιμᾶτο ἤδη περισσότερον καὶ σπουδαιότερον. Διότι ἐντὸς ὀλίγου ἡ ἄσκησις τῆς ἐν στενογραφικοῖς σημείοις τέχνης ἐγένετο εἰς τοὺς νομικοὺς πρόξενος ἀντιζηλίας, ἀμιλλωμένους πρὸς τὴν ἐπιδεξιότητα τοῦ κερδαίνειν τὰς δίκας· ὅθεν καὶ συνωδεύοντο πάντοτε ὑπὸ ταχυ-

γράφων· περὶ δέ τινος νομικοῦ, Ῥούφου τὸ ὄνομα, λέγει ὁ Μαρτιάλης εἰρωνικῶς τὰ ἑξῆς· Hic, qui libellis prægravem gerit lævam, — Notariorum quem premit chorus lævis, Qui Codicillis hinc et indeprolatis, —Epistolisque commodat gravem vultum — Similis Catoni, Tullioque Brutoque etc.

Περὶ ταύτης δὲ τῆς ἐν τοῖς δικαστηρίοις χρήσεως τῆς στενογραφίας λέγει ὁ Ἀππουλήϊος τὰ ἑξῆς· Proconsul moderata voce rarenter et sedens loquitur, Proconsulis autem tabella sententia est, quæ utcunque recitata est, ita Provincia instrumento refertur.

Καὶ αὕτη ἡ τῶν στενογράφων ὑπουργία δημοσία· διὸ τὸ Ῥωμαϊκὸν Δίκαιον (33, § 1, Digestorum) Eos qui notis scribunt acta præsidium, reipublicæ causa adesse certum est.

Ὁ δὲ θέλων νὰ λάβῃ ταχέως γνῶσιν σπουδαίων διαπραγματεύσεων, ἔστελλε τοὺς ταχυγράφους ἵνα τῷ φέρωσι τὰ εἰρημένα· οὕτως Ἀμμιανὸς Μαρκελλῖνος (Βιβλ. 4, κεφ. 19) λέγει· Et adsistebant hinc et inde notarii, quid effet quæsitum, quidve responsum, cursim ad Cæsarem præferentes. Οὐ μόνον δὲ ἀλλὰ στενογραφικῶς ἐγράφοντο καὶ αἱ διαθῆκαι, καὶ μάλιστα αἱ στρατιωτικαί, αἵτινες ἔσχυον καὶ τοι οὕτω γεγραμμέναι· περὶ οὗ ὁ Νομικὸς Παῦλος (S. Digesto lib. 29 N. n.) ἀναφέρει· Lucius Titius miles Notario suo testamentum scribendum notis dictavit, et antequam literis perscriberetur, vita difunctus est. Quæro, an hæc dictatio valere possit?

Ἡ ἐρώτησις αὕτη ἔχει ἀπόκρισιν καταφατικήν· ἔτι δὲ παρὰ Ῥωμαίοις ἡ ταχυγραφία ἦν ἐν χρήσει καὶ ἐν περιηγήσεσι καὶ ἐν ἐπιστολαῖς· περὶ οὗ ἀναγινώσκομεν παρὰ Πλινίῳ τὰ ἑξῆς· Notarium voco ... et dic admisso, quæ formaveram, dicto, καὶ παρὰ Λουκίῳ Ἀπποολήϊῳ lib. II. de afin. aur. Sed adftans ego dolebam mehercules, quod pagillarel et stisum non habebam, qui tam bellam fabellam prænotarem.

Ὁ δ' Ἀμμιανὸς Μαρκελλῖνος διηγεῖται ὅτι ὑπηρέτρια τις ἔγραψεν ἐν ὀνόματι τῆς δεσποίνης αὐτῆς ἐπιστολὴν πρός τινα λοχαγὸν τοῦ πεζικοῦ, Βαρβατίονα ὄνομα, λέγουσα· Dictat ancillæ notarum peritæ domina epistolam. Ὁ Sidonius Appollinarius lib. IX. κάμνει λόγον περὶ ἀντιγραφῆς τῶν συγγραμμάτων τοῦ Φαύστου, Tribuit et quoddam dictare celeranti scribarum sequacitas saltuosa compendium, qui comprehendebant signis, quod literis non tenebant.

Περὶ δὲ τοῦ φονευθέντος ὑπὸ τῶν ἐκυτοῦ μαθητῶν διδασκάλου τῆς στενογραφίας Κασσιανοῦ, γράφει ὁ Αὐρήλιος Προυτέντιος τὰ ἑξῆς· Profuerat studiis puerilibus et grege multo Sæptus, magister literarum sederat, Verba notis brevibus comprendere cuncta peritus, raptimque punctis dicta præpetibus sequi.

Ὡσαύτως καὶ ἐν τῇ ὑπὸ Σουητωνίου βιογραφίᾳ τοῦ Αὐτοκράτορος Τίτου Βεσπασιανοῦ, ἀναγινώσκομεν περὶ στενογραφίας τὰ ἑξῆς· E pluribus comperi, notis quoque excipere velocissime solitum, cum amanuensibus suis per ludum jocumque imitari chirographa, etc.

Ὡς καὶ ἐν τῷ περὶ Ὀκταβίου Αὐγούστου ταῦτα· Nepotes suos et literas et notare aliaque rudimenta per se plerumque edocuit, ac nihil æque laboravit, quam ut imitarentur Chirographum suum. Ἔτι ὁ ποιητὴς Μενίλιος ἀναφέρει· Hic Scriptor erit volex cui litera verbum est. Quique notis linguam superet, cursumque loquentis, Excipiat longas nova per compendia voces.

(*Ἀκολουθεῖ.*)

Η ΕΡΗΜΟΣ ΟΙΚΙΑ.

Διήγημα.

Περιηγουμένη πρό τινων ἐτῶν τὴν μεσημβρινὴν Γαλλίαν, ἠναγκάσθην νὰ διατρίψω εἰς Βιτέρβας ἕνεκα συγγενοῦς μου ἀσθενησάσης· μὴ ἔχουσα δὲ πῶς καλλιον νὰ διανύσω τὸν καιρὸν διαρκούσης τῆς βραδείας ἀναρρώσεως τῆς συντρόφου μου, ἐπεχείρησα νὰ ἐπισκεφθῶ τὰ γειτνιάζοντα μέρη, ἐπιθεωροῦσα τοιουτοτρόπως τῶν γεωργῶν τὰς ἐργασίας, καὶ ἐξοικειούμενος μετὰ τῶν χωρικῶν. Ἐν τινι τῶν τοιούτων ἐκδρομῶν εἶδον ὑψηλὸν τεῖχος μὲ σιδηρᾶν πύλην, καὶ ἐξετράπην τῆς ὁδοῦ ὅπως παρατηρήσω τὰ ἐντὸς αὐτοῦ διὰ τῶν κιγκλίδων· εὗρον ὅμως αὐτὰς τοσοῦτον περιεσκεπασμένας ἀπὸ διάφορα εἴδη ἐγκισσευομένων φυτῶν, ὥστε μόλις ἠδυνήθην νὰ διακρίνω οἰκίαν κειμένην ἑκατὸν περίπου πήχεις μακρὰν τῆς εἰσόδου. Τῆς δὲ πύλης, ἡμικλείστου οὔσης, ὤθησα αὐτὴν βιαίως καὶ εἰ καὶ δυσκόλως ἐστρέφετο κατώρθωσα νὰ ἀνοίξω αὐτὴν ὅσον ἐξήρκει ὅπως εἰσάξω τὴν κεφαλήν μου. Ὁποίαν σκηνὴν ἐρημώσεως παρίστα ὁ τόπος ἐκεῖνος! Ἡ οἰκία ἐκ μελανωπῶν πλίνθων ἐκτισμένη, ἐφαίνετο ὡς ἀπ' αἰῶνος ἀκατοίκητος. Ἡ στέγη της ἦν σεσαθρωμένη, τὸ χρῶμα εἶχε γενῆ μελανὸν ἐκ τῆς πολυκαιρίας, αἱ λίθινοι βαθμίδες ἦσαν πράσιναι ἕνεκα τῆς βλαστήσεως βρύων, καὶ πάντα τὰ παράθυρα ἦσαν ἐσκεπασμένα ὑπὸ ἀχρόων καὶ κατεφθαρμένων δικτυωτῶν (blinds). Ὁ κῆπος ἦτο δάσος ἀκανθῶν καὶ τριβόλων· καὶ πλὴν μιᾶς μόνης ἀτραποῦ κατ' εὐθεῖαν πρὸς τὸν πυλῶνα τῆς οἰκίας ἀγούσης, ἅπασαι αἱ λοιπαὶ εἶχον ἀφανισθῆ. Παρατηρήσασα ἐπὶ μικρὸν τὴν ἀποτρόπαιον ταύτην σκηνὴν, ἀπῆλθον ἔμπλεως παραδόξου αἰσθήματος

περιεργείας. Διατί ὁ τόπος οὗτος νὰ ἦναι ἔρημος καὶ ἠμελημένος; ἔλεγον κατ' ἐμαυτόν. Δὲν ἐφανταζόμην ποτὲ ὅτι καθὸ φρούριον, ἔπαυλις ἢ μοναστήριον, ἀφέθη ἕνεκα τῆς πολυκαιρίας νὰ κατερειπωθῇ, ὡς κτίριον μηκέτι ἁρμόζον πρὸς τὰ ἔθιμα τῆς ἐποχῆς· διότι ἀπ' ἐναντίας ἦτο νεωτέρας κατασκευῆς, καὶ εἶχε μόνον χειροτερεύσει ἕνεκα τῆς ἐλλείψεως ἐγκαίρων ἐπιδιορθώσεων. Ἴσως λυπηρά τις ἱστορία συνδέεται μὲ αὐτό· ἢ πάντες οἱ τῆς οἰκογενείας εἰς ἣν αὐτὸ ἀνῆκεν ἀπεβίωσαν, ἢ πιθανῶς ἡ αἰτία τῆς καταστροφῆς του δὲν εἶναι τραγικωτέρα δίκης.

Ἐν ᾧ ἐπέστρεφον εἰς τὰ ἴδια ἠρώτησα γυναῖκα εἰς τὸ πλησιέστερον χωρίον, ἐὰν ἠδύνατο νὰ μὲ πληροφορήσῃ εἰς τίνα ἀνῆκε τὸ ἔρημονέ κεῖνο κτῆμα

— Εἰς Ἱσπανόν, μοὶ ἀπήντησεν, ὁ ὁποῖος ἀπέθανεν!

— Εἰς ποῖον λοιπὸν ἀνήκει κατὰ τὸ παρόν; ἠρώτησα· διατί τὸ ἀφίνουν τοιουτοτρόπως νὰ καταφθαρῇ;

— Δὲν ἠξεύρω, ἀπεκρίθη σείουσα τὴν κεφαλὴν καὶ εἰσερχομένη εἰς τὴν καλύβην παρὰ τὴν θύραν τῆς ὁποίας ἵστατο.

Τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἠρώτησα τὸν ξενοδόχον ἐὰν ἐγνώριζε τὸ οἴκημα ἐκεῖνο, καὶ ἐὰν ἠδύνατο νὰ εὐχαριστήσῃ τὴν περιέργειάν μου. Μοὶ ἀπεκρίθη δὲ ὅτι τὸ ἐγνώριζεν. Ὁ τελευταῖος κάτοικός του ἦτο Ἱσπανὸς Κόμης Ῥουῦ Γοντζάλεζ τοῦνομα, οὗ τινος ἡ σύζυγος εἶχεν ἀποθιώσει ἐκεῖ ἐν μέσῳ λυπηρῶν περιστάσεων, ὧν οὐδεὶς ἐγίνωσκε τὰ καθέκαστα. Ὁ Ἱσπανὸς τὴν ἠγάπα περιπαθῶς, καὶ εὐθὺς μετὰ τὸν θάνατίν της ὑπῆγε ν' ἀποκατασταθῇ εἰς Παρισίους ἔνθα καὶ ἐτελεύτησε. Τὸ κτῆμα ἐκεῖνο, ὡς ἀποτελοῦν μέρος τῆς περιουσίας τῆς Κυρίας, περιῆλθεν εἰς χεῖρας ἀπωτάτου συγγενοῦς της ὅστις τὸ ἐνοικίασε· πλὴν ὁ ἐνοικιαστὴς μετὰ ὀλιγόμηνον διαμονὴν ἀπῆλθε ταχέως ἐκεῖθεν, καί τοι ζημιωθεὶς ὡς ἐκ τῆς προκαταβολῆς τοῦ μισθώματος· ὅσοι δὲ μετὰ ταῦτα ὑπῆγον νὰ κατοικήσωσιν ἐν αὐτῷ, ταχέως ἀνεχώρησαν ἐπὶ μιᾷ ἢ ἄλλῃ προφάσει, καὶ διὰ τοῦτο ἀπέκτησεν ἔκτοτε φήμην τόσῳ κακήν, ὥστε τὸ ἐγκατέλιπεν ὁ κύριός του.

Εὐκόλως ἐννοεῖ τις ὅτι αἱ πληροφορίαι αὗται δὲν ἠλάττωσαν τὴν περιέργειάν μου, καὶ διὰ τοῦτο ἐπεθύμησα νὰ ἴδω τὴν ἐπαύριον τὴν νοσοῦσαν συνοδοιπόρον μου κοιμωμένην καὶ πάλιν τὴν μεσημβρίαν, ὅπως ἐπανκλάβω τὴν ἐπίσκεψίν μου καὶ προβῶ εἰς τὰς ἐρεύνας μου. Εὗρον καὶ αὖθις τὴν πύλην ἡμίκλειστον ὡς καὶ τὴν προτεραίαν, καὶ κατεβαλοῦσα πᾶσαν τὴν δύναμίν μου ἐπροσπάθησα νὰ εἰσέλθω. Μόλις δὲ εἶχα προχωρήσει τρία βήματα, καὶ ὄφις διεσταύρωσε τὸν δρόμον μου, τὸ δὲ ἔδαφος ἐφαίνετο ὅτι εἶχε ζωῆν ἕνεκα τῶν πολυπλόκων σαυρῶν. Ἀποφασιν ὅμως ἔχουσα νὰ θεωρήσω ἐκ τοῦ πλησίον τὴν μυστηριώδη ταύτην οἰκίαν, ἐβάδισα κατ' εὐθεῖαν πρὸς αὐτήν. Τῆς ἀκριβοῦς τῶν προνωπίων ἐξετάσεως μὴ δεικνυούσης μοι ἢ ὅτι καὶ μακρόθεν εἶχον διακρίνει, ἐτράπην πρὸς ἀριστερὰν καὶ περιῆλθον τὸ ὄπισθεν μέρος τῆς οἰκίας, ἔνθα εὗρον τὰ λείψανα ἀνθοκηπιδίου, καὶ πέραν οὐλὴν διὰ τείχους διακεχωρισμένην καὶ περικυκλωμένην ὑπὸ εὐρεωτιώντων ἱππαστασίων· ὅ,τι ὅμως μᾶλλον ἐνδιέφερεν ἦτο θύρα ἀνοικτὴ πρὸς τὴν οἰκίαν ἄγουσα. Ἐπὶ τῇ ὑποθέσει ὅτι πιθανὸν νὰ ἦτο τις ἐντός, ἔκρουσα αὐτὴν διὰ τῆς σκιαδίσκης μου, πλὴν οὐδεὶς ἀπήντησεν· ἐπαναλαβοῦσα δὲ τὴν κρουσιν εἰς μάτην, ἐτόλμησα νὰ εἰσέλθω, καὶ εὑρέθην εἰς λιθόστρωτον δίοδον λήγουσαν εἰς θύραν ἐν μέρει ὑελωτήν, ὡς ἠδυνήθην νὰ καταλάβω ἐκ τοῦ ἀμυδροῦ φωτὸς τοῦ δι' αὐτῆς εἰσερχομένου. Εἶναί τις ἐδῶ; ἀνέκραξα, ἐν ᾧ ἤνοιγον τὴν θύραν καὶ εἰσήγαγον δι' αὐτῆς τὴν κεφαλήν μου· ἀλλὰ τὰ πάντα διέμενον ἐν σιγῇ. Τοιουτοτρόπως προέβην, καὶ τὸ ὁμολογῶ, οὐχὶ ἄνευ δειλίας τινός, ἥτις ἠδύνατο νὰ συγχρεθῇ μὲ τὸ εἶδος ἐκεῖνο τοῦ εὐαρέστου τρόμου ὃν δοκιμάζομεν κατὰ τὴν παράστασιν ὡραίου μελοδράματος. Εὑρισκόμην εἰς αἴθουσαν μετρίας ἐκτάσεως, ὑποστηριζομένην ὑπὸ τεσσάρων λιθίνων στυλῶν, καὶ ἔχουσαν ἑκατέρωθεν δύο θύρας. Καὶ αὖθις ὡμίλησα, καὶ αὖθις ἔκρουσα, πλὴν οὐδεὶς ἀπεκρίνατο. Τότε ἠθέλησα ν' ἀνοίξω τὰς θύρας. Αἱ δύο πρῶται ἃς ἐπειράθην ν' ἀνοίξω ἦσαν κεκλεισμέναι· ἡ τρίτη ὅμως ὑπεχώρησεν εἰς τὴν δύναμιν τῆς χειρός μου, καὶ τότε ὁμολογῶ ὅτι τοσοῦτον διεταράχθην, ὥστε ἐπὶ στιγμὴν ὠπισθοδρόμησα· ἀλλ' ὑπερισχυσάσης τῆς περιεργείας ἔστρεψα τὸ ὄμμα εἰς τὰ ἔνδον. Τὸ ἀβέβαιον φῶς τὸ διὰ τῶν δικτυωτῶν εἰσδύον, μ' ἐπέτρεψε νὰ διακρίνω μικρὸν κατάλυμα ἐντελῶς διακεκοσμημένον, χρησιμεῦσαν ἴσως ἄλλοτε ἀντὶ ἀντιθαλάμου. Περιεῖχε δὲ δύο μικρὰς τραπέζας πρὸς τὸν τοῖχον κειμένας, ὀλίγας ἕδρας δαμασκοσκεπεῖς, καὶ ἓν κάτοπτρον· εἰς δὲ τὴν ἀντίθετον ἄκραν ὑπῆρχεν ἑτέρα θύρα ἀνοικτή. Ὅθεν, μεταξὺ φόβου καὶ εὐχαριστήσεως, προυχώρησα καὶ εὑρέθην εἰς δωμάτιον ὅπερ ἄλλοτε ὑπῆρξε καλλωπιστήριον εὐπρεπῶς κεκοσμημένον. Ἕδραι καὶ ἀνάκλιντρα ἐσκεπασμένα διὰ κυανοῦ βελούδου, παραπετάσματα τοῦ αὐτοῦ ὑφάσματος, καὶ τρία ἢ τέσσαρα στρογγύλα ἢ ὠοειδῆ κάτοπτρα μὲ περιχρύσους καὶ κομψῶς ἐγγεγλυμμένας κορωνίδας ἀνεδείκνυον αὐτὸ ὡς κυρίας ἐνδιαίτημα. Διὰ τρίτης θύρας ὡσαύτως ἀνοικτῆς, εἶδον κλίνην ἐντὸς παστοῦ μὲ σκιάδα καὶ κροσσωτὸν κωνωπεῖον ἐκ κυανοῦ βελούδου. Ἐνταῦθα ὡσαύτως εὗρον καλλυντήριον ἐσκεπασμένον δι' ὑφάσματος. Ἴσως ἄλλοτε βαμβακηροῦ, ἐφ' οὗ ἔκειντο ἀγγεῖα καὶ φιάλαι ἐκ σινικοῦ. Καὶ εἰς μὲν ἐν τῶν πρώτων ἐμπεριείχοντο ὀλίγα λείψανα ἐρυθρᾶς κόνεως, πιθανῶς φυκίου· ἀνοίξασα δὲ ἕτερον, ἠσθάνθην τὴν ἀσμὴν μόσχου. Τὸ ἐπὶ τοῦ καλλυντηρίου κάτοπτρον ἦτο περιεζωσμένον διὰ βαμβακηροῦ ὑφάσματος, ἡ ἡ δὲ παλαιὰ σκευοθήκη ἦν πλουσίως κεχρυσωμένη καὶ κεκοσμημένη. Οὐδὲν τῶν δωματίων τούτων εἶχε περιπετάσματα, ἀλλ' ἅπαντα ἦσαν γεγυψωμένα καὶ κομψῶς δι' εἰκόνων καὶ περιχρύσων καλλωπισμάτων κεκοσμημένα, ἐκτὸς ἑνὸς μόνου μέρους ἔνθα ὡς φαίνεται ὑπῆρχεν ἄλλοτε θύρα, πιθανῶς

θύρα σπουδαστηρίου· αὕτη ὅμως ἐσκεπάζετο σήμερον ἀπὸ τοῖχον χονδροειδῆ, ἀκόσμητον, διεῤῥωγότα καὶ μελανωπόν. Εἶναι δὲ βέβαιον ὅτι οὐδὲν ἐφείλκυσε τόσον τὴν προσοχήν μου ὅσον ἡ τοιχοσκεπὴς ἐκείνη θύρα, τὴν ὁποίαν ἐξετάσας ἐπέθεσα ἐπ' αὐτῆς τὴν χεῖρά μου. Διατί ἄρα ἐσκέπασαν αὐτὴν μὲ τοῖχον ἀσχημίζοντα οὕτω τὰ λοιπά; ἡ τραχύτης τοῦ γύψου καὶ τὸ βάνουσον τῆς ἐργασίας ἐμαρτύρουν ὅτι ἡ ἐπισκευὴ ἐγένετο μετὰ πολλῆς ταχύτητος. Ἐνῷ δὲ ἱστάμην ἀπέναντι αὐτῆς τοιαῦτα σκεπτομένη, ἤκουσα ἐλαφρὰ βήματα, καὶ πρὶν ἢ λάβω καιρὸν νὰ κινηθῶ, εἶδον πρόσωπον ἀνδρὸς πρεσβευκότος, φοροῦντος ἔνδυμα κληρικοῦ καὶ ἱσταμένου ἐπὶ τοῦ κατωφλίου τῆς θύρας. Πιθανὸν ὅτι μ' ἐξέλαβε κατ' ἀρχὰς ὡς τὴν σκιὰν τοῦ πρώτου τοῦ δωματίου ἐκείνου κατοίκου, ἐπειδὴ εἶδον αὐτὸν ἀλλοιωθέντα τὴν ὄψιν καὶ ὀπισθοδρομήσαντα.

— Συγχωρήσατέ με, πάτερ! τῷ εἶπον μειδιῶσα διὰ τὴν ἔκπληξίν του. Εὗρον τὴν θύραν ἀνοικτὴν, καὶ ἐλπίζω ὅτι θέλετε συγχωρήσει τὴν περιέργειαν ἥτις μ' ἐπαρακίνησε νὰ εἰσέλθω.

— Μία Ἀγγλίς! εἶπεν αὐτὸς κύψας τὴν κεφαλήν· ἀναμφιβόλως μία περιηγήτρια. Σᾶς βεβαιῶ, κυρία μου, ὅτι εἴσθε τὸ πρῶτον ὃν ὅπερ πλὴν ἐμοῦ εἰσῆλθεν εἰς τὰ δωμάτια ταῦτα μετὰ παρέλευσιν πολλῶν ἐτῶν.

Ἐκθέσασα αὐτῷ τὸ συμβὰν τῆς ἐκεῖ παρευρέσεώς μου, τὸ ὁποῖον ἤκουσεν ἀσμένως καὶ εὐμενῶς, προσέθηκα ὅτι τοῦ τόπου ἐκείνου ἡ θέα καὶ αἱ ὀλίγαι πληροφορίαι ἃς ἠδυνήθην νὰ πορισθῶ παρὰ τοῦ ξενοδόχου, ὑπερβαλλόντως ἐκίνησαν τὴν περιέργειάν μου. Διαρκούσης δὲ τῆς ὁμιλίας μου ἐκεῖνος εἶχε τὸ ἦθος σοβαρόν. Καὶ καθ' ἣν στιγμὴν ἡτοιμαζόμην νὰ τὸν ἐρωτήσω περὶ τῆς τοιχοσκεποῦς θύρας, ἀπεκρίθη· — Σᾶς συμβουλεύω νὰ μὴ μείνετε ἐπὶ πολὺ ἐνταῦθα, καθότι ἡ οἰκία εἶναι ὑγρὰ, καὶ τῶν παραθύρων μόνον ἀνοιγομένων ὁ ἀὴρ αὐτῆς καθίσταται νοσώδης. — Ἀγνοῶ ἐὰν μετεχειρίσθη τὴν παρατήρησιν ταύτην ὡς πρόφασιν ἵνα ἀπαλλαχθῇ ἐμοῦ· εἶναι ὅμως βέβαιον ὅτι ἡ ἀτμοσφαῖρα τοῦ δωματίου δὲν ἦτο εὐάρεστος, καὶ διὰ τοῦτο ἔκρινα ὀρθὸν νὰ ὑπακούσω εἰς τὴν συμβουλήν του, συνοδεύουσα αὐτὸν ἐκτὸς τῆς οἰκίας ἣς ἔκλεισε τὰς θύρας. Ἐν ᾧ δὲ συνεπορευόμεθα μ' ἐπλροφόρησεν ὅτι καθ' ἡμέραν σχεδὸν ἐπεσκέπτετο τὴν οἰκίαν, καὶ ὅτι οὐδέποτε διενοήθη κἂν νὰ κλείσῃ τὴν πύλην τοῦ κήπου, μηδενὸς τῶν γειτόνων εἰσερχομένου ἐν αὐτῷ δι' οἱανδήποτε αἰτίαν. Ἡ εὐκαιρία αὕτη μοι ἐφάνη κατάλληλος ἵνα ἐρωτήσω περὶ τῆς ἱστορίας τῆς οἰκίας, καὶ νὰ τῷ εἴπω ὅτι ἐὰν δὲν ἦτο ἀνάρμοστον, μεγάλως ἐπόθουν νὰ μάθω αὐτήν. Αὐτὸς δὲ μοι ἀπήντησεν ὅτι δὲν ἠδύνατο κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν νὰ μοι τὴν διηγηθῇ, ἐπειδὴ ἔμελλε νὰ ἐπισκεφθῇ ἀσθενῆ τινα ἐνορίτην του· ἀλλ' ὅτι, ἐὰν ἠρχόμην τὴν ἐπιοῦσαν κατὰ τὴν αὐτὴν ὥραν, ἤθελε εὐχαριστήσει τὴν περιέργειάν μου. Περιττὸν νὰ εἴπω ὅτι ὑπῆρξα ἀκριβὴς εἰς τὴν συνέντευξιν.

— Ὁ παρὰ τὴν ὁδὸν περίπατος εἶναι πλέον εὐάρεστος τοῦ μελαγχολικοῦ τούτου κήπου, μοὶ εἶπεν ἐξερχόμενος, καὶ ἐὰν συναινῆτε δύναμαι νὰ σᾶς συνοδεύσω μέχρι τινὸς καὶ κατὰ τὴν ἐπιστροφήν.

Εἶπε καὶ ἐστράφημεν, καὶ μετὰ τινας παρατηρήσεις, ἀπήτησα παρ' αὐτοῦ τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς ὑποσχέσεως.

— Εἶναι ἤδη, ἐπανέλαβεν ἐκεῖνος, τεσσαράκοντα ἔτη ἀφ' οὗ διατρίβω εἰς τὴν συνοικίαν ταύτην, καὶ ἔκτοτε αὕτη ἡ οἰκία εἶναι ἀκατοίκητος. Ἀνῆκεν εἰς οἰκογένειαν Μποζενοῦ τοὔνομα, καὶ τὰ ἐνταῦθα ἐνοικήσαντα τελευταῖα αὐτῆς μέλη ἦσαν πατὴρ καὶ θυγάτηρ. Ἡ θυγάτηρ ἐκαλεῖτο Ἐνριέττη δὲ Μποζενοῦ, καὶ καθ' ἃς μοὶ ἔδωκαν πληροφορίας ἦτο ὡραιοτάτη καὶ προσφιλεστάτη εἰς τὸν πατέρα της, ὅστις ἐξ ἴσου παρ' αὐτῆς ἀντηγαπᾶτο. Διήγαγον δὲ βίον μονήρη, καὶ σπανίως ἀπήρχοντο τοῦ κτήματός των, ἐκτὸς μόνον ἅπαξ τοῦ ἔτους ὅπως ἐπισκεφθῶσι τὰ ἐκεῖθεν Πυρηναῖα, ἔνθα ἡ Ἐνριέττη εἶχε πρεσβύτερον ἀδελφὸν νυμφευμένον μεθ' Ἱσπανίδος σημαντικὴν ἔχούσης περιουσίαν. Ἀλλ' ἡ Ἐνριέττη εἶχε δύο συντρόφους οἵτινες ἐφαίνοντο ἀποζημιοῦντες τὴν ἔλλειψιν ἄλλης συναναστροφῆς. Ἡ μὲν ἦν κόρη ὀνόματι Ῥοδίνη, ὁμογάλακτος αὐτῆς, καὶ συζῶσα ὥσπερ θαλαμηπόλος· ὁ δὲ ἦν ἐξάδελφός της, Εὐγένιος δὲ Μποζενοῦ, ὀρφανὸς καὶ ὑπεξούσιος τοῦ πατρός της, διότι εἶχεν ἀπολέσει ἕνεκα πολιτικοῦ ἐγκλήματος πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως πᾶσαν τὴν περιουσίαν του. Ἐλέγετο ὡσαύτως ὅτι καὶ ἡ οἰκογένεια τοῦ Μποζενοῦ ὀλίγου δεῖν ὑπέπιπτεν εἰς τὴν αὐτὴν δυστυχίαν, καὶ ὅτι ὑπέρογκα πρόστιμα παρ' αὐτῶν πληρωθέντα εἶχον περιορίσει τοὺς πόρους των, καὶ ὑποχρεώσει αὐτοὺς νὰ ζῶσι μακρὰν τοῦ κόσμου. Καὶ ὅμως ἡ Ἐνριέττη ἐφαίνετο ὅτι εὐχαριστεῖτο εἰς τὴν τύχην της. Ὁ Εὐγένιος συνεσπούδαζε καὶ συνέπαιζε μετ' αὐτῆς· συνηλικιώθησαν δὲ ἀμφότεροι ἔχοντες πρὸς ἀλλήλους ἀγάπην καὶ οἰκειότητα ἀδελφοῦ καὶ ἀδελφῆς· ὁ δὲ γέρων δὲ Μποζενοὺ οὐδέποτε ὑπώπτευσεν ὅτι ἄλλο αἴσθημα ἐδύνατο νὰ γεννηθῇ μεταξὺ αὐτῶν. Καὶ ἐκεῖνοι μὲν οὐδόλως ὑπέκρυπτον τὰ αἰσθήματά των, ἡ δὲ μεγάλη των εἰλικρίνεια ἀπεκοίμισε τοῦ πατρὸς τὰς ὑποψίας. Τῷ ὄντι, τοσοῦτον ἡδέως διήγαγον τὸν βίον, καὶ ἡ μεταξύ των σχέσις ἦν τόσον ἀπεριόριστος, ὥστε οὐδέποτε συνέβη τί δυνάμενον ν' ἀποκαλύψῃ αὐτοῖς τὴν φύσιν τῶν ἰδίων αἰσθημάτων. Ἡ ἀμοιβαία αὐτῶν ἀφοσίωσις τόσον βαθμιαίως εἶχεν αὐξήσει ὑπὸ τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ πατρὸς, ὥστε τὰς ἀθῴας των σχέσεις καὶ τὸς παιδικὰς αὐτῶν θωπείας ἐξελάμβανεν ὡς φυσικὴν συνέπειαν τοῦ συγγενικοῦ αὐτῶν δεσμοῦ. — Πρώτην ἡ Ἐνριέττη ἐδοκίμασε λύπην, ὅταν ὁ Εὐγένιος ἀπεφάσισε νὰ ἐκδημήσῃ εἰς Παρισίους ἵνα σπουδάσῃ ἐν τῇ νομικῇ· ἐπαραμυθεῖτο ὅμως βλέπουσα ὅτι ἡ λύπη της μόλις ὑπερέβαινε τὴν τοῦ πατρός της· καὶ ἐν ᾧ ἠρίθμει τὰς ἑβδομάδας καὶ τὰς ἡμέρας καθ' ἃς προσήγγιζεν ἡ ἐπιστροφὴ τοῦ Εὐγενίου, ἡ χαρὰ τοῦ γηραιοῦ πατρός της δὲν ἦτο κατωτέρα τῆς ἐδικῆς της.

Ἡ ἁρμονία καὶ ἡ εὐτυχία αὕτη διήρκεσαν ἀδιάλειπτοι ἐπί τινα ἔτη· ἀλλὰ τέλος ἡ παρουσία Κόμητός τινος Ῥουῦ Γοντζάλεζ ἐλθόντος ἐνταῦθα σὺν τῷ πατρὶ καὶ τῇ θυγατρὶ μετὰ ἐνιαύσιον εἰς Καταλονίαν ἐκδρομὴν, ὑπῆρξε πρῶτος σπόρος δυγνοίας. Ἦν οὗτος εὐγενὴς Ἱσπανὸς τριακοντούτης περίπου, εὐειδέστατος, καὶ καθ' ἃ ἐλέγετο πλούσιος· ἀλλ' εἶχεν ἦθος ἀγέροωχον καὶ αὐστηρὸν, ἀπωθοῦν πλείονας ἢ ὅσους εἵλκυον τὰ βλέμματα καὶ οἱ κομψοὶ τρόποι του. Τὸ ἦθος ὅμως τοῦτο ἐτροποποιεῖτο ἢ καὶ ἠφανίζετο ἐξ ὁλοκλήρου παρούσης τῆς Ἐνριέττης, ἣν, ὡς ἔγινε ταχέως δῆλον, αὐτὸς ἠγάπα περιπαθῶς, τοῦ πατρὸς ἐνθαῤῥύνοντος ὡσαύτως τὰς φιλοφρονήσεις του. Ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ νέα, μὲ ὅλον τὸν πρὸς τὸν ἐξάδελφόν της ἔρωτα, δὲν ἐφαίνετο πάντη ἀναισθητοῦσα πρὸς τὴν δόξαν ὅτι καθυπέταξε τὸν περιφανῆ ἐκεῖνον Καταλόνιον, περιπατοῦντα ἐπὶ τῆς γῆς ὡς ἄλλος Ἀρχάγγελος, ὅστις ὡς σημεῖον μόνον συγκαταβάσεως θέτει ἐπ' αὐτῆς τὴν πόδα. Ἀνάγκη λοιπὸν νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι ἡ Ἐνριέττη δὲν ἀπέκρουε τὰς φιλοφρονήσεις του διὰ τοῦ προδήλου καὶ θαῤῥαλέου ἐκείνου τρόπου, δι' οὗ ἴσως ἠδύνατο ν' ἀπαλλαχθῇ ἀμέσως αὐτῶν, ἂν καὶ τῇ ἀληθείᾳ, ἕνεκα τοῦ χαρακτῆρος τοῦ Κόμητος, τοιαύτη τις διαγωγὴ δὲν ἤθελε καταστήσει τὴν λύσιν τοῦ ζητήματος ἧττον τραγικὴν παρ' ὅτι ὑπῆρξεν. Ἐν τούτοις εὐαρεστουμένη, καὶ κολακευομένη, καὶ προβλέπουσα τὴν ἐπάνοδον τοῦ ἐξαδέλφου της, ἡ Ἐνριέττη ἦτο ἀρκούντως εὐτυχής. Τὸν δὲ Ἱσπανὸν, τοσοῦτον ἡ ὑπερηφανειά του προεῤῥύλαττε κατὰ τῆς πιθανότητος ἀποβολῆς τῆς περὶ γάμου προτάσεώς του, ὥστε ἀνέβαλε πᾶσαν περὶ τούτου ἰδέαν, μέχρις οὗ ἤθελεν ἰδεῖ καὶ τὴν νέαν διακαῶς ἐπιποθοῦσαν τοῦτο. Πάντα ταῦτα καλῶς εἶχον μέχρι τῆς στιγμῆς τῆς εἰς τὴν οἰκίαν ἀρίξεως τοῦ Εὐγενίου, ἀλλὰ τότε ἡ ὑπόθεσις ἔλαβεν ἄλλην ὄψιν. Ὁ ἔρως ὑπερνίκησε τὴν κενοδοξίαν· ὁ δὲ Ἱσπανὸς, βλέπων ἑαυτὸν παρῳτημένον χάριν τοῦ νέου νομικοῦ, ἤρξατο ν' ἀναπτύσῃ τὸ κακὸν μέρος τοῦ χαρακτῆρός του. Τότε φοβηθεῖσα ἡ νέα, καὶ προβλέπουσα ἀπαίσια, ἐπειράθη νὰ προλάβῃ τὸ ῥᾶμα συμμορφουμένη μὲ τὴν περίστασιν, τὸν μὲν κόμητα πείθουσα ὅτι ἡ μεταξὺ ἑαυτῆς καὶ τοῦ ἐξαδέλφου της ἀγάπη ἐπήγαζεν ἀπὸ τὴν παλαιὰν ἕξιν καὶ συγγένειαν, τὸν δὲ Εὐγένιον βεβαιοῦσα περὶ τῆς ἀμεταβλήτου ἀφοσιώσεώς της. Καὶ τοσοῦτος ὑπῆρξεν ὁ τρόμος της, ὥστε σιωπηλῶς ἠπάτα τόν τε πατέρα της καὶ τὸν Ἱσπανόν. Ἐχάρη δὲ ὅτε ὁ Εὐγένιος ἀνεχώρησεν.

Ὁ Ῥουῦ Γοντζάλεζ ἀνέλαβε τότε τὴν προτέραν τοῦ ἤθους προσήνειαν, καὶ ὡς κατέχων πολλὰ προσόντα ἱκανὰ νὰ τὸν συστήσωσι παρὰ ταῖς κυρίαις, ἤθελε πιθανῶς καθυποτάξει τὴν καρδίαν τῆς νέας ἐὰν ἦτο ἐλευθέρα· τοῦ πράγματος ὅμως μὴ ἔχοντος οὕτω, ἡ Ἐνριέττη ἐνθέρμως ἐπεθύμει ν' ἀπαλλαχθῇ αὐτοῦ, καὶ ἐναγωνίως ἀνέμενεν εὐκαιρίαν ὅπως ἀποποιηθῇ τὴν χεῖρά του, πεποιθυῖα ὅτι ἡ ἀποποίησίς της ἤθελε τὸν ἀναγκάσει νὰ ἀναχωρήσῃ. Ἀλλ' εἴτε ἐκ προνοίας, εἴτε ἐπειδὴ ὁ κόμης εἶχε κατανοήσει τὰ αἰσθήματά της, ἡ πρότασις δὲν ἔγινε, καὶ αὐτὸς κατέτριβε τὸν καιρόν του μᾶλλον εἰς τὴν οἰκίαν της ἢ εἰς τὴν ἑαυτοῦ ἐν Καταλονίᾳ. Τέλος πάντων ἡ νέα ἤρχισε νὰ ὑποπτεύηται ὅτι ὁ κόμης ἐσκόπευε νὰ ἴδῃ τὸ ἐξαγόμενον τῶν παρατηρήσεών του κατὰ τὴν προσοχὴ ἐπίσκεψιν τοῦ ἐξαδέλφου της, καὶ βεβαία οὖσα ὅτι ἔρις ἔμελλε νὰ ἦναι τὸ ἀποτέλεσμα τῆς συναπαντήσεως τῶν δύο ἀντεραστῶν, κατέπεισε τὸν πατέρα της ὅπως κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ἐπισκεφθῶσι τὸν ἀδελφόν της· καὶ γράψας τῷ Εὐγενίῳ ἐζήτει παρ' αὐτοῦ συγγνώμην διὰ τὴν ἀπουσίαν της, καὶ τὸν παρεκάλει νὰ μὴ ἔλθῃ κατὰ τὸ παρὸν τρὸς ἐπίσκεψιν αὐτῆς. Ἀληθῶς, πάντα ταῦτα ἀνέβαλλον τὴν ἀποφράδα ἡμέραν· πλὴν ἡ Ἐνριέττη προῃρεῖτο ἀποπάντι, καὶ ἠγόει τί νὰ κάμῃ ὅπως τὸ προλάβῃ, καὶ τοσοῦτῳ μᾶλλον καθόσον ἐγίνωσκεν ὅτι ὅ,τε πατὴρ καὶ ὁ ἀδελφός της ἐπεθύμουν τὴν μετὰ τοῦ κόμητος σύζευξίν της, καὶ ὅτι οὐδέτερος αὐτῶν ἤθελε συγκατανεύσει εἰς τὴν μετὰ τοῦ Εὐγενίου μὴ ἔχοντος τὰ πρὸς συντήρησιν ἐπιτήδεια. Ἡ τοιαύτη τῶν πραγμάτων διάταξις ἀπήρεσεν εἰς τὸν νέον ἐραστὴν, ὅστις ἤρχισε νὰ ἦναι ζηλότυπος· καὶ ἀντὶ νὰ μείνῃ ἀπὼν καθὼς ἡ Ἐνριέττη τὸν παρεκάλεσεν, ἀνεχώρησε κατεσπευσμένως ἀμετάθετον ἔχων ἀπόφασιν νὰ τοὺς συνοδεύσῃ εἰς Καταλονίαν, καὶ νὰ ἔλθῃ εἰς ἄμεσον ἐξήγησιν μετὰ τοῦ κόμητος. Ἀλλὰ τῆς ζηλοτυπίας του αἱ ἀλγηδόνες κατηυνάσθησαν, καὶ πᾶσα ἐκδικήσεως ἰδέα ἀνεβλήθη, διότι εἶδε τὸν μὲν θεῖόν του πενόντα τὰ λοίσθια, τὴν δὲ ἐρωμένην του εἰς ἄκραν ἀθυμονίαν, καὶ τὸν Ῥουῦ Γοντζάλεζ οὐχὶ μετ' αὐτῶν. Ἡ ἐκδρομὴ των εἶχεν ἐμποδισθῆ ἀπὸ τὴν αἰφνίδιον προσβολὴν τοῦ Κ. δὲ Μποζενοὺ ἐκπνεύσαντος μετὰ ὀλιγοήμερον ἀσθένειαν ἐν ταῖς ἀγκάλαις τῆς θυγατρός του, ἀγνοοῦντος τὸν πρὸς τὸν ἐξάδελφόν της ἔρωτά της, καὶ μέχρι τελευταίας πνοῆς ἱκετεύοντος αὐτὴν νὰ συζευχθῇ μετὰ τοῦ κόμητος. Ἐξετασθεισῶν ἀκολούθως τῶν ὑποθέσεών του, προφανὴς ἐγένετο ἡ αἰτία τῆς περὶ τὸ συνοικέσιον σπουδῆς του. Ὁ κύριος δὲ Μποζενοὺ ἔζη διὰ τοῦ κεφαλαίου ὀλίγων χρημάτων, καὶ πᾶν σχεδὸν τὸ ἀπομεῖναν ἐκ τῆς ἀφανισθείσης αὐτοῦ περιουσίας συνίστατο εἰς ταύτην τὴν οἰκίαν καὶ εἰς τὸ παρακείμενον αὐτῇ γήπεδον. Μεγίστη ὑπῆρξεν αὕτη ἀποτυχία διὰ τοὺς δύο νέους, οἵτινες πρὸ τῆς τοιαύτης ἀνακαλύψεως εἶχον συμφωνήσει νὰ συζευχθῶσιν ἐντὸς ἓξ μηνῶν, τῆς Ἐνριέττης ὑπολαμβανούσης ὅτι ἡ περιουσία της ἤθελεν ἐξαρκέσει πρὸς διατήρησιν ἀμφοτέρων. Σήμερον ὅμως πᾶσα περὶ γάμου ἰδέα ἦν ἐκτὸς τοῦ προκειμένου, μέχρις οὗ τοὐλάχιστον ὁ Εὐγένιος ἤθελεν ἐπιτύχει πόρον πρὸς συντήρησιν. Ἀλλὰ κατὰ τὸ παρὸν δὲν εἶχε τίποτε· ἦτο δικηγόρος ἄνευ διπλώματος, καὶ εἶχε μέχρι τοῦδε ζήσει ἐκ τοῦ παρὰ τοῦ θείου του αὐτῷ χορηγουμένου μικροῦ μισθοῦ. Καὶ πόσος καιρὸς ἔμελλε νὰ παρέλθῃ πρὶν ἡ κερδήσῃ τί διὰ τῆς ἐπιστήμης του! Ἡ θέσις των ἦτο, ὡς ἀμφότεροι ὡμολόγησαν, ἀπελπιστική.

Τὰ συμβάντα ταῦτα ἔλαβον χώραν κατὰ τὰ πρῶτα τῆς Γαλλικῆς Δημοκρατίας ἔτη, ὅτε ἡ Γαλλία

ἐπάλαιε πρὸς τὸν κόσμου ὅλον, ἡ δὲ καλλιτέρα τέχνη ἦτο ἡ στρατιωτική. Θέλω καταγραφῆ στρατιώτης, εἶπεν ὁ Εὐγένιος· ἠγάπησα πάντοτε τὴν τέχνην αὐτὴν, δι' αὐτὴν ἔχω μεγίστην κλίσιν, καὶ εἶναι ἡ μόνη δι' ἧς δύναταί τις σήμερον νὰ ἐλπίσῃ ταχεῖαν πρόοδον. Εἰς τὰ δικαστήρια εἶναι πιθανὸν νὰ παραμείνω ἐπὶ πολλὰ ἔτη χωρὶς νὰ λάβω καμμίαν ἐνασχόλησιν. Ἔχω πρὸς τούτοις στενὴν φιλίαν μὲ τὸν υἱὸν τοῦ στρατηγοῦ Δουχαμέλλου, καὶ εἶμαι βέβαιος ὅτι θέλει ὁμιλήσει ὑπὲρ ἐμοῦ, καὶ παρακινήσει τὸν πατέρα του νὰ μὲ προβιβάσῃ. — Καὶ ἀντέτεινε μὲν ἡ Ἐνριέττη εἰς τὸ σχέδιον τοῦτο, πλὴν αἱ ἀντιστάσεις της ὑπεχώρησαν εἰς τὰς παρατηρήσεις τοῦ ἐραστοῦ της· μετὰ ἐπανειλημμένας δὲ ὑποσχέσεις ἀμοιβαίας πίστεως, ἀπεχωρίσθησαν ὁ μὲν πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν σκοπῶν του, ἡ δὲ ἵνα μείνῃ εἰς τὸν πατρικὸν οἶκον μετὰ τῆς Ῥοδίνης καὶ ἑτέρας γηραιᾶς συγγενοῦς ἐλθούσης νὰ συγκατοικήσῃ μετ' αὐτῆς. Προετίμησε δὲ μᾶλλον τὸ σχέδιον τοῦτο ἢ τὴν πρότασιν τοῦ ἀδελφοῦ της, προκαλέσαντος αὐτὴν νὰ ὑπάγῃ νὰ συνδιατρίψῃ μετ' αὐτοῦ εἰς Καταλονίαν, διότι ἐκεῖ ἔμελλε νὰ εὑρίσκηται ἀείποτε ἐκτεθειμένη εἰς τὰς ἀδιακόπους τοῦ Κόμητος ἐπισκέψεις· ἐν ᾧ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρός της ὁ κόμης δὲν ἠδύνατο πλέον νὰ ἐπισκέπτηται αὐτὴν εἰς τὴν οἰκίαν της. Ἐγνώσθη μετὰ ταῦτα ὅτι ὁ κόμης εἶχεν ἐπαναλάβει τὰς προτάσεις του εἰς κατάλληλοτέραν ὥραν, βέβαιος ὢν περὶ τῆς συναινέσεως τοῦ ἀδελφοῦ τῆς Ἐνριέττης, καὶ μικρὸν διστάζων ὡς πρὸς τὴν παραδοχὴν αὐτῶν, ἀφ' οὗ μάλιστα εἶχεν ἀποκαλυφθῆ ἡ κατάστασις τῶν ὑποθέσεων τοῦ Κ. δὲ Μποζενού. Ἀλλὰ πρὸ τῆς ὥρας ἐκείνης, ἀπροσδόκητος περίστασις διευκόλυνε τοὺς σκοπούς του· ὁ Εὐγένιος δὲ Μποζενοὺ ἐπιθυμῶν νὰ διακριθῇ ἐνώπιον τοῦ ἀρχηγοῦ του, μὲ τὴν ζέσιν καὶ τὴν ἀπειρίαν αἵτινες ἰδιάζουσιν εἰς τὴν νεανικὴν ἡλικίαν, ὥρμησεν εἰς τὸν κίνδυνον, καὶ ἔπεσεν εἰς τὴν πρώτην μάχην καθ' ἣν ἐπολέμησε τὸ τάγμα του.

Ὅτε ὁ συνοδοιπόρος μου ἔφθασεν εἰς τοῦτο τῆς διηγήσεώς του τὸ μέρος, ἤμεθα εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ χωρίου ἔνθα ἔκειτο ἡ ἐκκλησία, καὶ ἐγγὺς αὐτῆς ὁ παρὰ τοῦ ἐφημερίου κατεχόμενος οἰκίσκος μὲ κηπάριον κατὰ μέτωπον, καὶ στοὰν ὑπὸ τὴν ὁποίαν γραῖά τις λίαν προβεβηκυῖα ἵστατο θερμαινομένη εἰς τὸν ἥλιον. Εἶχε τὸ σῶμα κυρτωμένον· ἡ κεφαλή της ἔτρεμεν ἐκ παραλυσίας· καὶ ἐκράτει εἰς χεῖρας ζεῦγος μακρῶν βελονῶν δι' οὗ ἔπλεκεν, ἐκ δὲ τοῦ τρόπου καθ' ὃν μετεχειρίζετο αὐτὰς ὑπέθεσα ὅτι ἦτο τυφλή. Ὁ ἱερεὺς μὲ προσεκάλεσε νὰ εἰσέλθω εἰπών με ὅτι ἡ γραῖα ἦτο ἡ Ῥοδίνη, καὶ ὅτι ἐὰν συγκατετιθέμην ν' ἀναπαυθῶ ἐφ' ἡμίσειαν ὥραν, ἤθελε τὴν παρακαλέσει νὰ μοὶ διηγηθῇ τὸ ἐπίλοιπον τῆς ἱστορίας. Βεβαία οὖσα ὅτι παράδοξός τις καταστροφὴ ἔμελλε ν' ἀποκαλυφθῇ, ἄσμενος ἐδέχθην τὴν πρότασιν τοῦ ἀγαθοῦ ἐκείνου ἀνδρός· καὶ ἀφ' οὗ μ' ἐπαρουσίασεν εἰς τὴν ἀρχαίαν τῆς Ἐνριέττης σύντροφον, ἧς τὸ μνημονικὸν, καὶ τοι γραῖας, διετηρεῖτο εἰσέτι ζωηρὸν, εἶπον αὐτῇ ὅτι ἐρρωσύμην μήπως ἤθελε τὴν ἀναπόλησις περιστάσεων ἀνωφελῶς θλιβερῶν.

(Ἕπεται τὸ τέλος.)

ΠΕΡΙ ΚΙΝΑΣ.

—o—

Εἰς τὰς περὶ Κίνας εἰδήσεις ὅσας ἐδημοσίευσεν ἄλλοτε ἡ Ηανδώρα προσθέτομεν καὶ τὰς ὀλίγας ταύτας ὡς περιέργους, πορισθείσας ἔκ τινος ἐκθέσεως ἣν συνέταξεν ὁ Κ. John Bowring περὶ τῆς πολιτικῆς, ἠθικῆς καὶ ὑλικῆς καταστάσεως τῆς χώρας ταύτης. Κατὰ τὴν ἔκθεσιν ταύτην ὁ πληθυσμὸς τοῦ οὐρανίου κράτους εἶναι τοσούτῳ μέγας ὥστε, μυριάδες ἀνθρώπων μὴ ἔχοντες πλέον γῆν ἵνα κατοικήσωσιν, διαιτῶνται ἐπὶ τῆς θαλάσσης. Ὁ πληθυσμὸς οὗτος προέρχεται ἐκ τῆς μεγάλης γονιμότητος τῆς Σινικῆς φυλῆς, ἔκ τινων ἄλλων ἕξεων, ἴσως δὲ καὶ ἐκ τῆς ἀπαραδειγματίστου διαρκείας τοῦ Κράτους ὡς πολιτικοῦ δημιουργήματος. Οἱ Σῖναι ἐκαλλιέργησαν καὶ τὴν ἐλαχίστην γωνίαν τῆς γῆς αὐτῶν, καὶ μὴ ἔχοντες πλέον ποῦ νὰ κατοικήσωσιν, ἐτοποθετήθησαν εἰς τὴν θάλασσαν, ὥστε δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι εἰσὶν ἀμφίβιοι.

Ἑκατομμύρια Σινῶν, ἐπέκεινα καὶ τῶν τριάκοντα, κατοικοῦσιν ἐπὶ τῆς θαλάσσης. Εἰς μόνην τὴν Καντόνην τριακόσιαι τοὐλάχιστον χιλιάδες ψυχῶν διαιτῶνται ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ, ὡς μὴ ἔχουσαι σπιθαμὴν κὰν γῆς. Ἰδοὺ ὁ λόγος, δι' ὃν τὸ πλῆθος τῶν ἀναγκῶν ἀνέπτυξε τεραστείως τὴν γεωργίαν, καὶ ἀνεβίβασεν αὐτὴν εἰς βαθμὸν ἐπιστήμης, τῆς ἐπιστήμης τῆς κηπουργίας· εἰσήχθη δὲ καὶ σύστημα οἰκονομικὸν τὸ ὁποῖον καὶ αὐτοὶ οἱ Ἄγγλοι θαυμάζουσιν.

Ἀλλὰ συγχρόνως, συμφώνως πρὸς τὸν νόμον τῆς φύσεως τὸν καταβιβάζοντα μέχρι τῆς τελευταίας βαθμίδος τοῦ ἀνθρωπίνου εἴδους τὰς φυλὰς ὅσαι πληθύνονται καθ' ὑπερβολὴν, τὰ στοιχεῖα τοῦ θανάτου καὶ τῆς καταστροφῆς ἐπενεργοῦσι δραστηριώτατα ἐν τῇ Σινικῇ, καὶ μυσαρὰ παιδοκτονία ἐνεργεῖται συστηματικώτατα. Εἰς πλεῖσα μέρη τοῦ οὐρανίου Κράτους εὑρίσκονται πύργοι εἰς τοὺς ὁποίους οἱ γονεῖς ῥίπτουσιν ἐντὸς ὀπῶν τὰ νεογνά. Ὑπάρχουσι δὲ καὶ ἄλλα τρομερώτατα αἴτια ὀλέθρου· ὁ λιμὸς συνεχῶς ἀποκτείνει ὁλόκληρα πλήθη· αἱ πλημμύραι ἐξαφανίζουσι πόλεις καὶ κατοίκους, αἱ θύελλαι καταποντίζουσι τοὺς καταλύοντας ἐπὶ τῶν ὑδάτων, ἑκατομμύρια λογικῶν ὄντων φονεύονται ἢ ἀποθνήσκουσιν εἰς ἐμφυλίους πολέμους, καὶ συνεχεῖς ἐπιδημίαι θερίζουσι τοὺς δυστυχεῖς Σίνας.

Οἱ ζῶντες ἐν Εὐρώπῃ δὲν δύνανται νὰ φανταστῶσι πόσον οἱ Σῖναι καταφρονοῦσι τὴν ζωήν· « Εἶδον, λέγει ὁ Κ. Bowring, πτώματα κείμενα ὑπὸ τραπέζας ἐφ' ὧν ἐπαίζοντο χαρτία· ἄλλοτε, καὶ πολλάκις μάλιστα, ἐπάτησα πτώματα ἀνθρώπων σεσηπότα κείμενα παρὰ τὰς θύρας οἰκιῶν. Ὁ ἀριθμὸς τῶν θανατικῶν ποινῶν εἶναι ἀπίστευτος. Ἤδη ἐνῷ γράφω, μανθάνω ὅτι 400 καὶ 500 ἀποκεφαλίζονται καθ' ἑκάστην ἐν μόνῃ τῇ ἐπαρχίᾳ τῆς Καντόνης. »

Διὰ τοὺς λόγους τούτους στίφη μετοίκων ἀναχωροῦντα ἐκ τῆς Σινικῆς, ζητοῦσιν ἀλλαχοῦ πόρον ζωῆς.

Κυρία Κονέζα.

ΔΙΑΦΟΡΑ.

—o—

ΝΕΚΡΟΛΟΓΙΑ. Χθὲς ἔτι ἀναγγέλλομεν τὸν θάνατον ἐπισήμου ποιητοῦ τῆς πατρίδος, καὶ σήμερον πενθοῦμεν τὴν στέρησιν ἐπισήμου διδασκάλου αὐτῆς, τοῦ Κωνσταντίνου Οἰκονόμου τοῦ ἐξ Οἰκονόμων. Μετὰ τὴν ἅλωσιν τοῦ Βυζαντίου, οἱ μεγαλήτεροι τῆς Ἑλλάδος εὐεργέται ὑπῆρξαν οἱ διδάσκαλοι· αὐτοὶ κοπιῶντες, κακουχούμενοι, βασανιζόμενοι, περιέσωσαν τὸ ἱερὸν κειμήλιον τῆς γλώσ-

σης τῶν πατέρων ἡμῶν, καὶ ἄσβεστον ἐτήρησαν τὸ πῦρ τῆς φιλοπατρίας. Οἱ διδάσκαλοι προητοίμασαν τὸν ἀγῶνα τοῦ 1857 ἔτους, καὶ διὰ τοῦτο κατ' οὐδὲν ἐλαττοῦνται τῶν περιφανεστέρων ἀγωνιστῶν. Ὁ μακαρίτης Οἰκονόμος, ὃν θρηνοῦμεν σήμερον, ὑπῆρξεν, ὡς γνωστόν, ἐκ τῶν ἐκλεκτοτέρων, τιμήσας διὰ τῆς διδασκαλίας, τῆς ῥητορείας καὶ τῆς συγγραφῆς τὸ ἔθνος του (α).

ΠΟΙΗΣΙΣ.

ΔΑΚΡΥΑ ΤΗΣ ΦΥΛΑΚΗΣ.

Σὲ ποιὰ ἡ Μοῖρα ψεύτικη ζωὴ μᾶς βασανίζει!
Μιὰ ἀχτῖδα βλέπουμε αὐγῆς,
Κ' ἔξαφνα μαύρη καταιγὶς
Ἐπάνω μας συρίζει!

Τῆς νειότης μας ποτίζουμε τὸ ἄνθος τὸ κλεισμένο,
Καὶ πρὶν ἀνοίξῃ, μιὰν αὐγὴ
Χλωμὸ τὸ βρίσκουμε ς' τὴν γῆ,
Χλωμὸ καὶ μαραμένο!

Ὁ νοῦς μὲ πόθους κι' ὄνειρα τὰ χρόνια μας στολίζει.
Θολώνεται 'σὰν οὐρανὸς,
Καὶ μέν' ἡ μνήμη 'σὰν φανὸς,
Ποῦ ἐρημιὰ φωτίζει!

Ἔζησα ἄλλοτε κ' ἐγὼ, καθὼς τοῦ κήπου ὁ κρίνος·
Πλὴν τώρ', ἀλλοίμονον! κυλᾷ,
Κυλᾷ τὰ χρόνια μου θολὰ
Ὁ στεναγμὸς κι' ὁ θρῆνος!

Ἀν κλαίω, πῶς σὲ φυλακὴ ἡ Μοῖρα μ' ἔχει στείλει,
Καὶ μ' ἄφησαν, 'σὰν τὰ πουλιὰ
Εἰς τὸν χειμῶνα τὴν φωλιὰ,
Καὶ γνώριμοι καὶ φίλοι·

Οὔτε θρηνῶ ς' τὴν φυλακὴ τὴν τωρινὴ ζωή μου·
Σκοτεινοτέρα φυλακὴ
Εἶνε αὐτὰ ποῦ κατοικεῖ
Τὰ στήθια μου ἡ ψυχή μου!

Γιὰ σένα, ὦ ἄσπλαγχνη θεὰ τοῦ ἔρωτός μου, κλαίω!
Γιὰ σὲ, ποῦ ἐμάρανες, σκληρὴ,
Τὴν νειότη μου, καὶ 'σὰν κρίνο
Μισοσβυσμένο καίω!

Γιὰ σὲ ποῦ κατερήμωσες τὸν νοῦν καὶ τὴν καρδιάμου,
Καὶ μάτην σήμερον πετῶ
Ἀπ' τὰ περασμένα καὶ ζητῶ
Τὰ πρῶτα ὄνειρά μου.

Ἀλλοίμονον! καὶ ς' τ' ἄχαρι τῆς φυλακῆς σκοτάδι
Ἡ φλογισμένη μου ψυχὴ
Ἐκείνην ἔχει προσευχὴ
Κι' ὄνειρο κάθε βράδυ!

Λυπήσου ἕνα δυστυχῆ, ποῦ ἄναψες καὶ καίει,
Καὶ μιὰ ματιὰ εὐσπλαγχνικὴ
Στεῖλ' του, σκληρὴ, ς' τὴν φυλακὴ,
Ὅπου γιὰ σένα κλαίει!

Μὲ μιὰ σου ἀχτῖδ' ἀραίωσε τὴν σκοτεινή του ζάλη·
Λύσαι τοῦ νοῦ του τὰ φτερὰ,
Καὶ ἴδε τὴν πρώτη του χαρὰ
Εἰς τὴν καρδιά του πάλι!

Διὲ πῶς τ' ἀηδόνι κελαϊδεῖ καὶ παίζει μὲ τὸν κρίνο·
Κ' ἐγὼ, κ' ἐγὼ, προτοῦ σὲ ἰδῶ,
Ἐγνώριζα νὰ κελαϊδῶ,
Κ' ἔπαιζα σὰν ἐκεῖνο·

Κ' ἐγὼ τῆς Ἄνοιξης πουλί, κινοῦσα τὰ φτερά μου
Καὶ ἐπετοῦσα μιὰ φορά·
Τώρα . . . μοῦ πέσαν τὰ φτερὰ
Κ' ἐχάθηκε ἡ λαλιά μου!

Τώρα... ταλαίπωρος ἐγώ! τώρα θρηνῶ κι' ἀκοῦτε
Τοὺς στεναγμοὺς τοῦ δυστυχῆ
Ἡ φυλακή μου μοναχὴ
Κ' οἱ τοῖχοι ποῦ μὲ κλειοῦνε!

Ἄτυχη λύρα! ἡ χορδαὶς ραγάδουν τῆς καρδιᾶς μου!
Ψάλε γιὰ ὕστερη φορὰ,
Κ' ς' τὰ κλωνάρια τὰ ἔρημα
Κρεμάσου τῆς ἐλιᾶς μου!

Ἐγράφη ἐν Χαλκίδι κατὰ τὸν Δεκέμβριον τοῦ π. ἔ.

Σοφοκλῆς Κ. Καρύδης.

(α) Τὸ καθ' ἡμᾶς αἱ ἀποδοθεῖσαι εἰς τὸν νεκρὸν τοῦ ἀοιδίμου Οἰκονόμου στρατιωτικαὶ τιμαὶ, οὐ μόνον ἦσαν ἀνοίκειοι εἰς κληρικὸν, ἀλλὰ καὶ μεροληψίαν ἐνέφαινον. Πρὸ ἑνὸς ἔτους ἀπέθανεν ὁ Νεόφυτος Βάμβας, διδάσκαλος ἐκ τῶν ἐγκριτοτέρων ἀναντιῤῥήτως τοῦ ἔθνους, συγγραφεὺς ἀκάμπτος, πολλὰ καὶ παντοῖα ἐκπονήσας ἠθικά τε, καὶ διδακτικὰ, καὶ φιλοσοφικὰ, καὶ φιλολογικὰ, καὶ μοχθήσας πρὸ τοῦ ἀγῶνος, καὶ προσωπικῶς μετασχὼν αὐτοῦ, καὶ ῥήτωρ οὐκ ἐκ τῶν τυχαίων, καὶ μέχρι τῆς τελευταίας αὐτοῦ πνοῆς διδάσκων καὶ γράφων, καὶ κατ' οὐδὲν ἐλαττούμενος τοῦ Οἰκονόμου, ἀλλὰ καὶ κατά τινα πλεονεκτῶν αὐτοῦ· καὶ ὅμως δὲν ἠξιώθη τῶν αὐτῶν τιμῶν. Τὸ μέτρον τῆς εὐγνωμοσύνης ἡμῶν πρὸς τοὺς εὐεργέτας τοῦ ἔθνους ἔστω ἓν καὶ τὸ αὐτό· ἄλλως φαινόμεθα μᾶλλον ἀγνώμονες.

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ.

Φυλλάδ. ΡΞΘ'. Σελ. 11. στίχ. 6. γραμ. 19 — 20 ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ ἄρθρου· ἀντὶ ἐαρινῷ γράφ. θερινῷ.

Σελ. 12. στήλ. α. γραμ. 10 — 11. ἀντὶ χειμερινῇ γράφ. ἐαρινῇ.